

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

FAKULTA HOSPODÁRSKEJ INFORMATIKY

Evidenčné číslo: 103002/D/2018/36086129769389060

**VÝKAZNÍCTVO FINANČNÝCH INŠTITÚCIÍ Z POHLADU JEHO UŽITOČNOSTI
A ETIKY PRE POUŽÍVATEĽOV**

Dizertačná práca

2018

Ing. Zuzana Gajdošová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA HOSPODÁRSKEJ INFORMATIKY

**VÝKAZNÍCTVO FINANČNÝCH INŠTITÚCIÍ Z POHĽADU JEHO UŽITOČNOSTI
A ETIKY PRE POUŽÍVATEĽOV**

Dizertačná práca

Študijný program:	Účtovníctvo
Študijný odbor:	Účtovníctvo
Školiace pracovisko:	Katedra účtovníctva a audítorstva
Školiteľ:	doc. Ing. Jitka Meluchová, PhD.

Bratislava 2018

Ing. Zuzana Gajdošová

Pod'akovanie

Chcela by som sa poďakovať pani doc. Ing. Jitke Meluchovej, PhD. za jej čas, odborné rady, trpezlivosť a v neposlednom rade ľudský prístup, ktorý mi počas troch rokov doktorandského štúdia venovala.

Tiež ďakujem pánovi Mgr. Martinovi Michnovi inšpektorovi dohľadu z Národnej Banky Slovenska za poskytnutie potrebných dát a informácií pre účely výskumu dizertačnej práce. Martine Chrančokovej, PhD. z Prognostického ústavu SAV, za pomoc a odborné rady pri spracovávaní štatistických dát. Moja vďaka patrí aj Ing. Petrovi Gajdošovi, PhD., za jeho odborné rady a usmerňovanie počas celých troch rokov doktorandského štúdia. A v neposlednom rade moja veľká vďaka patrí Pánu Bohu, lebo bez jeho pomoci by nebolo za čo a komu ďakovať.

ABSTRAKT

GAJDOŠOVÁ, Zuzana: *Výkazníctvo finančných inštitúcií z pohľadu jeho užitočnosti a etiky pre používateľov*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta hospodárskej informatiky; Katedra účtovníctva a audítorstva. – Školiteľ: doc. Ing. Jitka Meluchová, PhD. – Bratislava: FHI EU, 2018, 125 s.

Hlavným cieľom dizertačnej práce je skúmať vplyv svetovej finančnej krízy na európsky a slovenský finančný trh, ako aj výkazníctvo finančných inštitúcií, s dôrazom na poisťovne, z pohľadu etiky a ich užitočnosti pre ich používateľov. Práca je rozdelená do piatich na seba nadväzujúcich kapitol. Obsahuje 22 schém, 8 tabuliek a 3 prílohy. Prvá kapitola prezentuje po obsahovej stránke prehľad teoretických súvislostí súčasného stavu riešenej problematiky. Vymedzuje informačný systém finančných inštitúcií, jeho význam z pohľadu použiteľnosti prezentovaných informácií jeho externým používateľom. Práca teoreticky vymedzuje pojem etika a význam etiky pre finančné inštitúcie a európsky finančný trh v nadväznosti na svetovú finančnú krízu. Predmetom druhej kapitoly je hlavný cieľ a čiastkové ciele dizertačnej práce. Tretia kapitola vymedzuje metodiku a metódy, ktoré boli potrebné pre naplnenie stanovených cieľov a zároveň definuje aj výskumné otázky práce. Kľúčová štvrtá kapitola predkladá dosiahnutý súhrn výsledkov dizertačnej práce. Pozostáva z dvoch analýz, ktoré sú zamerané na slovenský poisťný trh od roku 1990 po január 2018. Piata kapitola, ktorou je diskusia, je zameraná na zhrnutie výsledkov práce. Výsledky dizertačnej práce prezentujú zistenia plynúce z uskutočnených analýz a odpovede na stanovené výskumné otázky.

Kľúčové slová: svetová finančná kríza, finančné inštitúcie, etika, užitočnosť, výkazníctvo, poisťný trh

ABSTRACT

GAJDOŠOVÁ, Zuzana: *The reporting of financial institutions in terms of its usefulness and ethics for users*. University of Economics in Bratislava. Faculty of Economic Informatics; Department of Accounting and Auditing. – Supervisor: doc. Ing. Jitka Meluchová, PhD. – Bratislava: FHI EU, 2018, 125 p.

The main goal of the dissertation is to examine the impact of the global financial crisis on European and Slovak financial market. It analyze current trends of financial institutions 's reporting with emphasis on insurance companies from an ethical and its usefulness prespective for their users. The dissertation is divided into five chapters. It contains 22 schemes, 8 tables and 2 attachments. The first chapter provides an overview of the theoretial background of the examined area. It defines the financial institutions 's information system. The relevance of the provided information in terms of its usability for their external users. The first chapter also explains the concept of ethics, the important role of ethics for financial institutions and European financial market in connection with global financial crisis. The second chapter interpret the main goal and partial goals of the dissertation. The third chapter names the methodology and methods that were used in order to meet the stated goals. It also defines the research questions. The crucial part of the dissertation is its fourth chapter. It summarizes the results of the dissertation. It consists of two analyzes of the Slovak insurance market from the year 1990 to the present. The fifth chapter – Disscusion, presents the findings from the analysis and provides the answers to the set research question.

Key words: world financial crisis, financial institutions, ethics, usefulness, reporting, insurance market

OBSAH

Zoznam tabuliek a schém	7
Zoznam skratiek.....	8
ÚVOD	9
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	10
1.1 Informačný systém finančných inštitúcií.....	17
1.1.1 Účtovníctvo ako súčasť informačného systému finančných inštitúcií.....	18
1.1.2 Požiadavky na užitočnosť účtovných informácií poisťovní	23
1.2 Význam etiky v činnosti finančných inštitúcií	28
1.3 Regulačné požiadavky na výkazníctvo finančných inštitúcií v EÚ	38
1.3.1 Regulácie Basel II – III a Solvency I - II	41
1.3.2 Tri základné piliere Solvency II.....	45
1.3.3 Slovenský poisťný trh v súčasnosti	49
2 Cieľ práce.....	53
3 Metodika práce a metódy skúmania.....	55
3.1 Zdroje údajov a hypotézy	56
3.2 Metódy skúmania	58
4 Výsledky práce.....	61
4.1 Analýza slovenského poisťného trhu	62
4.2 Analýza ukazovateľov slovenského poisťného trhu	67
4.3 IFRS 17, Poisťné zmluvy	75
4.4 Významnosť etiky a etických princípov pre slovenské poisťovne.....	82
4.4.1 Analýza výročných správ slovenských poisťovní	83
4.4.2 Analýza Správ o finančnom stave a solventnosti slovenských poisťovní.....	87
4.4.3 Analýza etických kódexov slovenských poisťovní	90
5 Diskusia	93
ZÁVER.....	105
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	111
PRÍLOHY	125

Zoznam tabuliek a schém

Tabuľka 1	Prehľad IFRS	21
Tabuľka 2	Etické princípy a ich charakteristika podľa Etického kódexu IFAC	34
Tabuľka 3	Porovnanie regulácií Solvency II a Basel II.....	44
Tabuľka 4	Typy poisťovní na Slovensku	50
Tabuľka 5	Prehľad stanovených hypotéz výskumu dizertačnej práce	57
Tabuľka 6	Poisťovne pôsobiace na slovenskom poisťnom trhu v súčasnosti.....	63
Tabuľka 7	Prehľad kapitálového prepojenia slovenských poisťovní	65
Tabuľka 8	Poisťovne pôsobiace na slovenskom poisťnom trhu v rokoch 1991 - 2018.....	65
Tabuľka 9	Porovnanie IFRS 17 a Solvency II z hľadiska ich odlišností.....	80
Tabuľka 10	Analýzy účtovných závierok slovenských poisťovní za rok 2017.....	81
Tabuľka 11	Analýza etických kódexov slovenských poisťovní.....	90
Tabuľka 12	Prehľad odpovedí na stanovené hypotézy.....	99

Schéma 1	Vývoj cien nehnuteľností v USA v tis. amerických dolárov od roku 1980 do druhého štvrtroku 2015.....	12
Schéma 2	Vývoj inflácie v USA v rokoch 2007 – 2009 finančne slabých spoločností	14
Schéma 3	Vývoj inflácie v USA v rokoch 2007 – 2009 finančne silných spoločností	14
Schéma 4	Transformačný proces dát	17
Schéma 5	Základné charakteristiky užitočnosti účtovných informácií	27
Schéma 6	Proces rozhodovania	29
Schéma 7	Súčasti morálky.....	31
Schéma 8	Prienik etiky a ekonomiky	32
Schéma 9	Tri základné oblasti CSR	37
Schéma 10	Tri základné piliere Solvency II.....	46
Schéma 11	Grafické znázornenie 2. Piliera Solvency II	48
Schéma 12	Vývoj agregovaného výsledku hospodárenia slovenských poisťovní po zdanení v tisícoch eur	68
Schéma 13	Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia od roku 2000 po rok 2015	70
Schéma 14	Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia od roku 2000 po rok 2015	71
Schéma 15	Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti za univerzálne poisťovne od roku 2000 po rok 2015.....	72
Schéma 16	Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní v eurách za oblasť životného poistenia od roku 2000 po tretí štvrtrok 2017	73
Schéma 17	Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní v tisícoch eur za oblasť neživotného poistenia od roku 2000 po tretí štvrtrok 2017	74
Schéma 18	Časový harmonogram implementácie IFRS 17	76
Schéma 19	Porovnanie výpočtu výsledku hospodárenia podľa IFRS 4 a IFRS 17.....	78
Schéma 20	Porovnanie IFRS 17 a Solvency II z hľadiska ich podobností	79

Zoznam skratiek

CDO	collateralized debt obligations - zabezpečené dlhové obligácie
CDS	credit default swap - swapy úverového zlyhania
CEIOPS	Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors - Výbor európskych orgánov dohľadu nad poisťovníctvom a zamestnaneckými penzijnými fondmi
CSR	corporate social responsibility - spoločenská zodpovednosť podniku
EBA	European Banking Authority - Európsky orgán pre bankovníctvo
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority - Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov
ESFS	European System of Financial Supervision - Európsky systém finančného dohľadu
ESMA	European Securities and Markets Authority - Európsky orgán pre cenné papiere a trhy
ESRB	European Systemic Risk Board - Európsky výbor pre systémové riziká
FED	Federal Reserve System - Americká centrálna banka
GRI	Global reporting initiative - Globálna iniciatíva vo výkazníctve
IAS	International Accounting Standards - Medzinárodné účtovné štandardy
IASB	International Accounting Standards Board - Rada pre medzinárodné účtovné štandardy
IESBA	International Ethics Standards Board for Accountants - Rada pre medzinárodné etické štandardy
IFAC	International Federation of Accountants - Medzinárodná federácia účtovných odborníkov
IFRIC	International Financial Reporting Interpretation Committee - Výbor pre interpretácie IFRS
IFRS	International Financial Reporting Standards - Medzinárodné štandardy pre finančné vykazovanie
IT	Informačné technológie
MCR	minimum capital requirement - minimálna kapitálova požiadavka
NBS	Národná Banka Slovenska
ORSA	own risk and solvency assessment - odhad rizika a miery solventnosti
OSN	Organizácia spojených národov
SCR	Solvency Capital Requirement - požiadavka kapitálovej solventnosti
SIC	Standing Interpretations Committee - Stály interpretačný výbor
SLASPO	Slovenská asociácia poisťovní
SR	Slovenská republika
ÚJ	účtovná jednotka
US GAAP	Generally Accepted Accounting Principles of United States - Americké všeobecne uznávané účtovné zásady
USA	United States of America - Spojené Štáty Americké

ÚVOD

Každý človek dennodenne vedome a slobodne riadi svoj život, rozhoduje o svojich skutkoch a volí si spôsob vlastnej činnosti. Rozhodnutia jednotlivcov majú priamy alebo nepriamy vplyv nie len na nich samých, ale aj na ich okolie – spoločnosť. Dopad prijímaných rozhodnutí je závislý od pozície konkrétneho jednotlivca a líši sa v miere rozsahu tohto dopadu. Globalizácia obzvlášť v posledných desaťročiach podporuje nárast vzájomného medzinárodného prepojenia širokej ľudskej spoločnosti vo všetkých oblastiach jej spoločenského života. Proces globalizácie so sebou okrem mnohých pozitív prináša aj jej negatívne dopady. Dôkazom tejto skutočnosti bola aj svetová finančná kríza, ktorá v rokoch 2007 – 2008 zasiahla mnohé ekonomiky sveta. Finančná kríza s globálnym dopadom nie je pre ľudstvo novým javom. V roku 1929 v New Yorku vznikla krachom na burze jedna z najhorších finančných kríz v novodobej histórii. V závislosti od miery vzájomného prepojenia národných ekonomík finančné krízy zasiahli celý svet. Vznik krízy má spravidla pôvod v určitom sektore ekonomiky a postupne sa rozširuje aj do ostatných sektorov. Svetová finančná kríza bola vo svojich začiatkoch v roku 2007 nazývaná hypotekárna kríza v USA. V dôsledku globalizácie v pomerne krátkom čase prerástla do celosvetovej krízy. V Európe sa jej dopady prejavili v roku 2008. Finančné inštitúcie, ktoré sú jednými z hlavných zúčastnených strán na svetovom finančnom trhu, museli v dôsledku krízy priznať mnohé zo svojich pochybení. Dôvodov pre vznik finančnej krízy je viacero, jedným z nich ale bezpochyby je zlyhanie v oblasti etiky. Snaha o vlastné uspokojenie individuálnych potrieb viedla k absencii úvahy a snahy o spoločné dobro spoločnosti. Spoločnosť, ktorá stráca citlivosť pre etiku a jej aplikáciu v praxi už nie je schopná garantovať stabilitu a dôveryhodnosť výsledkov finančného vykazovania. Aj keď od vypuknutia finančnej krízy uplynulo už 10 rokov, jej dopady pretrvávajú aj v súčasnosti. Svetová finančná kríza bola spúšťačom mnohých zmien v oblasti regulácie finančných trhov a nahliadaniu na riziko, ktoré je s činnosťou finančných inštitúcií spojené. Dizertačná práca skúma vplyv svetovej finančnej krízy na európsky a slovenský finančný trh, ako aj výkazníctvo finančných inštitúcií, ktoré sú do značnej miery ovplyvnené zistenými nedostatkami regulácií európskeho finančného trhu. Cieľovou oblasťou výskumu je poisťný trh na Slovensku. V dizertačnej práci budeme pod pojmom „výkazníctvo“ rozumieť všetky výkazy, ktoré požaduje Národná banka Slovenska od poisťovní, ktoré sú uvedené v Opatrení č. 1/2016. Práca na skúmanú problematiku – výkazníctvo slovenských poisťovní - nahliada z pohľadu etiky a užitočnosti vykazovaných informácií pre ich používateľov.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

Ekonomika v roku 2018 je značne ovplyvnená svetovou finančnou krízou, ktorá prepukla v rokoch 2007 – 2008.¹ V predkrízovom období, na prelome dvadsiateho a dvadsiateho prvého storočia zaznamenávala svetová ekonomika svoj doposiaľ najväčší rozmach. V rokoch 2007 – 2008 globalizácia ovplyvňovala podnikateľské aktivity podnikateľských, resp. finančných subjektov pôsobiacich na vzájomne prepojených národných finančných trhoch. Bohaté krajiny sveta v tomto období vykazovali nízku a takpovediac zdravú úroveň inflácie a ekonomickú a cenovú stabilitu. Všetky tieto skutočnosti poukazovali na pokojné a zdravé ekonomické prostredie. Finančné trhy prosperovali, tak ako nikdy doposiaľ. Názory finančníkov sa stretali v presvedčení, že finančné riziko a jeho možné hrozby majú už dávno pod kontrolou. Prichádzajú roky 2006 až 2008 a svetová ekonomika sa zo svojej prosperity dostáva do finančnej ekonomickej krízy veľkých rozmerov. Finančné trhy zaznamenávajú svoj prudký prepád. Veľké svetové spoločnosti sa dostávajú do krachu. Vlády vynakladajú všetky možné dostupné zdroje pre utlmenie dopadov vzniknutej krízy, ktorá naberaá globálny charakter.

Obdobie pred finančnou krízou známe pod pojmom „*Great Moderation*“, ktoré bolo charakteristické svojou nízkou mierou inflácie a stabilným ekonomickým rastom, podporilo prehnané uspokojovanie potrieb obyvateľstva a teda aj nadmerné podstupovanie rizík s tým spojených. The Great Moderation je názov pre obdobie niekoľkých desiatok rokov, kedy bol zaznamenaný celkový pokles makroekonomickej volatility v USA od roku 1980 do začiatku dvadsiatehoprvého storočia. Prebytok úspor v predkrízovom období v Ázii stlačil globálne úrokové sadzby nadol a v dôsledku tejto skutočnosti vláda USA uviedla masívnu *úverovú expanziu*. Niektoré výskumy poukazujú aj na európske banky, ktoré si ešte v tomto období vo veľkom množstve požíčali na amerických peňažných trhoch na nákup riskantných a nestabilných cenných papierov.² Ďalším z významných momentov, ktoré predchádzali prepuknutiu finančnej krízy bolo „prasknutie“ takzvanej „*internetovej bubliny*“ známej ako „*dotcom boom*“, ktoré spolu s teroristickými útokmi z 11. septembra 2001 v New Yorku podnietili pokles úspor amerického obyvateľstva. K „*dotcom boom*“ došlo v rokoch 1995 - 2000. Toto obdobie bolo charakteristické rýchlym rastom hodnoty spoločností podnikajúcich

¹ Kríza vypukla v roku 2007 v USA a v roku 2008 sa rozšírila do celého sveta, čím získala svoj globálny charakter. Preto budeme v dizertačnej práci obdobie vzniku krízy označovať oboma rokmi, tj. 2007 – 2008.

² The Economist. 2013. *The origins of the financial crisis: Crash course*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.economist.com/news/schoolsbrief/21584534-effects-financial-crisis-are-still-being-felt-five-years-article>

v oblasti internetu. Po ochladení hodnota týchto spoločností prudko klesla a mnohé z nich skrachovali.

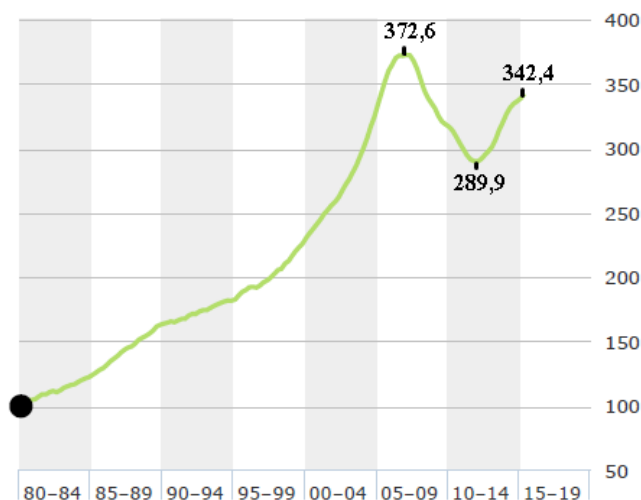
Prudký pokles amerického akciového trhu v kombinácii s vlnou nedôvery viedol k výraznému oslabeniu kúpyschopnej sily.³ Americká centrálna banka (FED) sa rozhodla riešiť túto vznikajúcu krízu *politikou lacných peňazí*. FED v priebehu krátkeho obdobia znížila úrokovú sadzbu z 6,5 % (v roku 2000) až na 1 % v roku 2003. Názory ekonómov na pôvod a príčinu tak nízkej úrokovej miery v predkrízovom období sa líšia. Je stále predmetom diskusie, či zodpovednosť možno pripísať rozhodnutiam bankárov FED, alebo boli dôvody rozsiahlejšie, vyplývajúce z celkových posunov svetovej ekonomiky. Niektorí obviňujú FED z udržiavania krátkodobých úrokových sadzieb na priveľmi nízkej úrovni a s tým spojené nízke úrokové miery dlhodobých hypotekárnych úverov. Obrancovia FED zase oponujú, že príčinou boli nadmieru vysoké úspory v porovnaní s investíciami do rozvíjajúcich sa ekonomík a to najmä v prípade Číny. Kapitál investovaný do spoľahlivých a bezpečných amerických vládnych dlhopisov, mal za následok zníženie úrokových sadzieb. Nízke úrokové sadzby stimulovali banky, zaistovacie fondy a iných investorov k vyhľadávaniu rizikovejších aktív, ktoré prisľubujú vyššie výnosy. Požičané finančné prostriedky boli použité na posilnenie už existujúcich investícií a to za predpokladu, že výnosy presahujú náklady na tieto požičané prostriedky.

Táto rozpínavá monetárna politika mala za cieľ naštartovanie ekonomického rastu prostredníctvom úverovej expanzie. Avšak dlhodobé uplatňovanie takejto politiky pri základnej úrokovej sadzbe 1 % viedlo k liberálnejšiemu prístupu k riziku subjektov úverového trhu. Značný ekonomický rast podporovaný lacnými úvermi viedol k završeniu realitného rozmachu začatého ku koncu 20. storočia. Ceny nehnuteľností na americkom trhu dosiahli svoj historický cenový vrchol začiatkom roku 2006.⁴

³ SMITH, K. 2012. *History of the Dot-Com Bubble Burst and How to Avoid Another*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.moneycrashers.com/dot-com-bubble-burst/>

⁴ Následný pokles cien nehnuteľností na americkom trhu pokračoval do roku 2012, kedy dosiahol svoje dno.

Schéma 1 Vývoj cien nehnuteľností v USA v tis. amerických dolárov od roku 1980 do druhého štvrtého roku 2015

Zdroj: The Economist. 2015. *American house prices: reality check*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2015/11/daily-chart-0>

Všetky tieto skutočnosti sa pričínili o nárast dlhu v zdanlivo už menej rizikovej globálnej ekonomike. Americká vláda zavedením politiky lacných hypotekárnych úverov zapríčinila, že úvery boli poskytované aj menej bonitným klientom. Úvery tak boli poskytnuté aj klientom so zlou úverovou históriou. Rizikové hypotéky boli prevedené do veľkých bankových inštitúcií, ktoré ich ďalej transponovali do údajne nízkych rizikových cenných papierov, a to zoskupovaním ich veľkého množstva do spoločných, takzvaných „*mortgage pools*“. Takéto združovanie funguje za predpokladu, ak riziko združených úverov vzájomne nekoreluje. Veľké banky v tomto prípade argumentovali tým, že realitné trhy v rôznych amerických mestách môžu stúpať a klesať nezávisle od seba, a teda predpoklad vzájomnej neprepojenosti bol splnený. Spomenuté nazhromaždené hypotéky boli ďalej použité na krytie cenných papierov označovaných ako *zabezpečené dlhové obligácie* (CDO), ktoré boli rozdelené do takzvaných tranží (z anglického originálu „*tranches*“) podľa predvoleného stupňa vystavenia. CDO, označované tiež ako „bankopoistné-hybridné“ produkty zo strany bánk nepodliehali žiadnej štandardizovanej regulácii. Finančná kríza poukázala na skutočnosť, že do času vypuknutia krízy neexistoval žiaden jednotný prístup k tomuto typu produktov. Regulácia Basel I, ktorú budeme bližšie definovať neskôr, do toho času nedefinovala podstatu, respektíve charakter hybridných nástrojov. Jediný dostupný „návod“ pre banky a regulátorov bola Sydney dohoda (Sydney Agreement) z roku 1998. Táto dohoda uvádza, že je požadované od

medzinárodných bánk, alebo bankových holdingových spoločností, aby limitovali celkový podiel týchto finančných elementov na svojom základnom kapitále do maximálne výšky 15 %.⁵

Nasledovalo odkúpenie CDO investormi. CDO boli zaistované *swapmi úverového zlyhania* (CDS). CDS predstavuje zmluvné poistenie rizika treťou stranou, ktoré investorovi CDO poskytla niektorá poisťovňa. CDO sa javili bezpečne, keďže ich ratingy priradené agentúrami boli najvyššieho stupňa, teda AAA.⁶ Zaujímavosťou je, že tieto agentúry boli finančne podporované, a závislé na bankách, ktoré tieto CDO vytvorili. Z pohľadu investorov disponovali tieto cenné papiere s vysokým výnosom, relatívne nízkym rizikom a nízkou úrokovou mierou atraktívne. Nízka volatilita⁷ a už spomenuté obdobie „Great Moderation“ vytvorili vhodné podmienky pre obchodovanie s CDO, čo viedlo k takzvanému pákovému efektu⁸. *Pákový efekt* (z anglického originálu „Leverage“), niekedy tiež nazývaný „finančná páka“ je ekonomický pojem pre efekt, kedy investor obchoduje na finančnom trhu nielen so svojím vlastným kapitálom, ale najmä s využitím dodatočného cudzieho kapitálu. Tým znásobí vloženú investíciu a výsledkom je násobenie zisku či straty.

V prípade, ak sú krátkodobé úrokové sadzby nízke, ale zároveň nestabilné, budú investori za takýchto okolností opatrnejší vo svojich rozhodnutiach. Ak sa ale sadzby javia stabilné, investori sú ochotní podstúpiť riziko požičaných peňazí s dlhšou splatnosťou a s vyšším prisľúbeným výnosom. To sa stalo aj v tomto prípade. Obdobie relatívneho globálneho ekonomického pokoja v septembri 2008 prerušil krach jednej zo svetových amerických bánk Lehman Brothers⁹, ktorý takmer zapríčinil krach svetového finančného systému.

⁵ EIGER, Z., GREEN, P., HUMPHREYS, T., JENNINGS-MARES MORRISON, J., FOERSTER, LLP. 2015. *Hybrid securities: an overview*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.mofo.com/~media/Files/Articles/2015/03/150301MultiJurisdictionalGuide2015To2016.pdf>

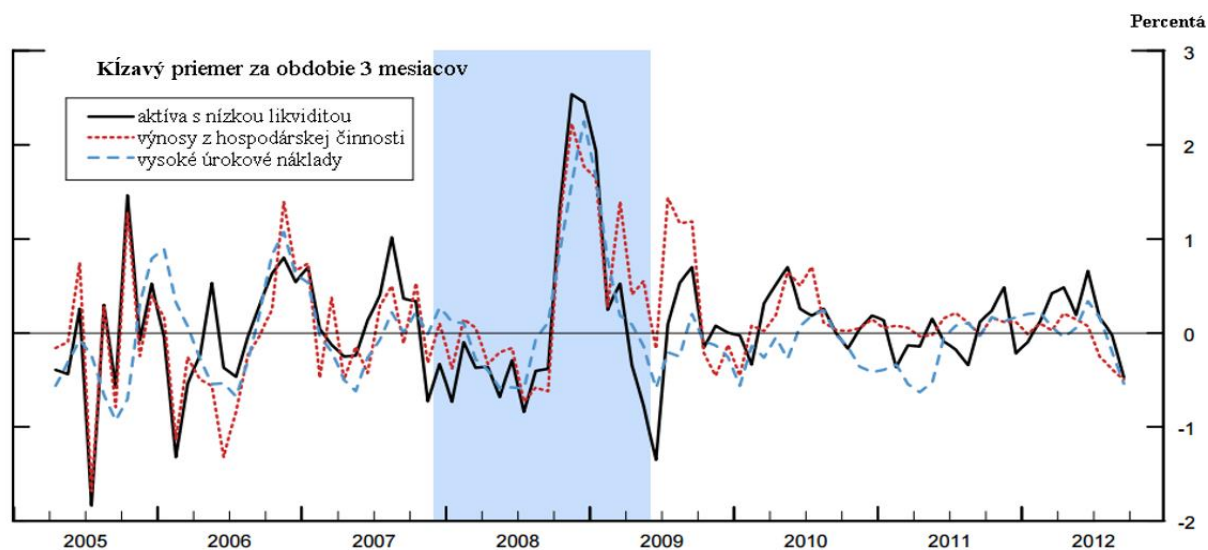
⁶ Išlo tu napríklad o agentúru Moody's a Standard & Poor's.

⁷ Volatilita je kolísavosť kurzu alebo ceny daného instrumentu. Čím vyššia volatilita, tým väčšie rozpätie, v ktorom kurz, resp. cena kolíše.

⁸ *Pákový efekt* (z anglického originálu „Leverage“), niekedy tiež nazývaný „finančná páka“ je ekonomický pojem pre efekt, kedy investor obchoduje na finančnom trhu nielen so svojím vlastným kapitálom, ale najmä s využitím dodatočného cudzieho kapitálu. Tým znásobí vloženú investíciu a výsledkom je násobenie zisku či straty.

⁹ *Lehman Brothers Holdings Inc.* bola štvrtá najväčšia investičná banka v USA, ktorá bola založená v roku 1850 a pôsobila 158 rokov na investičnom americkom trhu až po ohlásenie svojho bankrotu v roku 2008.

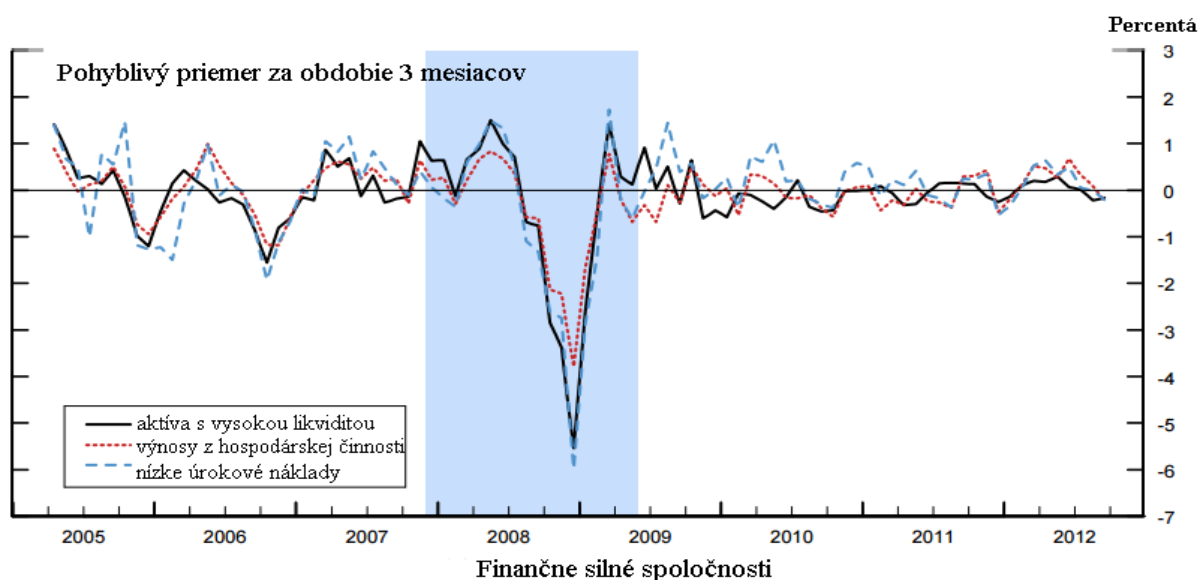
Schéma 2 Vývoj inflácie v USA v rokoch 2007 – 2009 finančne slabých spoločností

Zdroj: GILCHRIST, S. – SCHOENLE, R. – SIM, J. W. – ZAKRAJŠEK, E. 2014. *Inflation Dynamics During the Financial Crisis*. [online]. [cit. 2016.14.10.] Dostupné na internete: <https://www.ifw-kiel.de/konfer/staff-seminar/paper/2014/gilchrist.pdf>

Ani veľké finančné prostriedky vlády USA, ktoré boli následne vynaložené na podporu zasiahnutého priemyslu, už nestačili zabrániť ekonomickému prepadu, ktorý nasledoval. Nastáva obrat na americkom trhu nehnuteľností, ktorý vyvolal reťazovú reakciu. Zasiahnuté boli v prvom rade najslabšie, najmenej stabilné oblasti finančného systému, ktorými sú koneční spotrebitelia a domácnosti.

Schéma 3 Vývoj inflácie v USA v rokoch 2007 – 2009 finančne silných spoločností

Zdroj: GILCHRIST, S. – SCHOENLE, R. – SIM, J. W. – ZAKRAJŠEK, E. 2014. *Inflation Dynamics During the Financial Crisis*. [online]. [cit. 2016.14.10.] Dostupné na internete: <https://www.ifw-kiel.de/konfer/staff-seminar/paper/2014/gilchrist.pdf>

Politika lacných peňazí zapríčinila rast inflácie a FED na to zareagovala prudkým navýšovaním sadzieb. Vývoj inflácie v USA v rokoch 2007 – 2009 u finančne slabých spoločností a finančne silných spoločností uvádzame v schéme 2 a 3. Úroková miera FED od roku 2005 v priebehu 24 mesiacov vzrástla z 3,25 % na 5,25 %.¹⁰ Táto skutočnosť sa následne prejavila na hypotekárnych úrokoch, kde v niektorých prípadoch vzrástol hypotekárny úrok až na dvojnásobok. Štatistiky FED vykazovali prudký nárast neschopnosti dlžníkov splácať svoje úvery. V roku 2005 bola priemerná delikvencia pri splátkach úverov v rozmedzí od 5 do 6 %, v roku 2007 to bolo už 16 % a v januári 2008 až 21 %.¹¹ Združené hypotéky a ďalšie zábezpeky neposkytli ochranu, ako pôvodne sľubovali. Hodnota cenných papierov, ktoré boli kryté hypotékami v niektorých prípadoch klesli na nulovú hodnotu. Predpokladané bezpečné CDO sa ukázali byť bezcenné. Bolo veľmi náročné predat' tieto aktíva, alebo ich použiť ako zabezpečenie pre krátkodobé formy financovania, na ktoré sa mnohé banky spoliehali. V dôsledku ocenenia reálnou hodnotu, predajné ceny okamžite stlačili bankový kapitál nadol. Dôvera voči finančným systémom začala ustupovať už v roku 2007 (teda už rok pred bankrotom banky Lehman Brothers), kedy banky začali spochybňovať životaschopnosť ich zmluvných strán, čoho výsledkom bola eliminácia dostupnosti krátkodobých komerčných úverov. Vzájomná prepojenosť dlhu všetkých zúčastnených subjektov už závisela len na finančných nástrojoch. Bol to napríklad Swap na kreditné zlyhanie. Je to druh kreditného derivátu, kedy sa predávajúci zaväzuje kupujúcemu uhradiť v prípade jeho zlyhania svoju dlžnú sumu treťou stranou.

Tieto finančné „záchranné“ nástroje, vytvorené za cieľom rozloženia rizika sa však ukázali priveľmi koncentrované na to, aby splnili svoj mienený cieľ. AIG¹², americký gigant v oblasti poistenia, sa v priebehu niekoľkých dní pod ťarchou svojho produktu – ochrana kreditného rizika, dostal do platobnej neschopnosti.

¹⁰ LABONTE, M., MAKINEN, G. E. 2008. *CRS Report for Congress: Federal Reserve Interest Rate Changes: 2001-2008*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://fpc.state.gov/documents/organization/112465.pdf>

¹¹ MORAVČÍK, M. 2009. Všetko o kríze: Vznik realitnej krízy v USA - rok 2006. [online]. [cit. 2016.03.10.] Dostupné na internete: <http://www.investujeme.sk/vsetko-o-krize-vznik-realitnej-krizy-v-usa-rok-2006/>

¹² AIG – *American International Group* (v preklade „Americká medzinárodná spoločnosť“) bola jednou zo spoločností, ktoré mali priamu účasť pri vzniku finančnej krízy, keďže, ako skonštatovala americká vláda, táto spoločnosť predala priveľké množstvo poistných produktov bez zabezpečenia svojich vlastných investícií. Enormný predaj produktu swap na kreditné zlyhanie spoločnosť AIG uskutočnila bez počiatočného kolaterálu, založenia kapitálovej rezervy, alebo bez akéhokolvek zabezpečenia sa vystaveniu sa riziku.

Svetová finančná kríza „je skôr krízou hodnôt, ktorá sa prejavuje konzumným spôsobom života celej spoločnosti a hlavne uprednostňovaním života na dlh“¹³. Kríza nastavila zrkadlo svetovej civilizácii a poukázala na veľké a neprimerané špekulovanie v oblasti finančných systémov, nadmerné čerpanie prírodných zdrojov, ale aj tomu, čo sa nazýva morálnym hazardom alebo nepriaznivým výberom. *Nepriaznivý výber* je proces, ktorého výsledkom je taká situácia, kedy menej žiadúce subjekty trhu sa zúčastnia trhovej transakcie skôr než ostatné subjekty. K nepriaznivému výberu na finančných trhoch dochádza v prípade, keď potenciálni dlžníci, u ktorých je najväčšia pravdepodobnosť nežiaduceho (negatívneho) výstupu - zlé úverové riziko - sú tí, ktorí s najväčšou pravdepodobnosťou budú vybraní.¹⁴

Práve *morálny hazard* je veľmi často označovaný ako príčina vzniku finančnej krízy. Morálnym hazardom sa chápe akákoľvek situácia, v ktorej jeden človek robí rozhodnutie o tom, aké veľké riziko akceptuje, zatiaľ čo niekto iný znáša náklady, v prípade, keď sa situácia zhoršuje.¹⁵ „*Morálny hazard je jedným z prípadov informačnej asymetrie a nastane, keď jedna strana má viac informácií pri svojich akciách a zámeroch ako druhá*“.¹⁶

Primárnym zdrojom informácií sú informačné systémy finančných inštitúcií.¹⁷ Svetová finančná kríza odhalila mnohé nedostatky v informačných systémoch finančných inštitúcií. Základným cieľom informačného systému finančnej inštitúcie je poskytovať informácie, ktoré sú pre ich používateľov prístupné, presné, aktuálne, úplné, spoľahlivé, relevantné, jednoduché na pochopenie a preukázateľné.

Neodmysliteľnou súčasťou informačného systému každej finančnej inštitúcie je účtovníctvo, ktorého základným cieľom je poskytovať informácie jeho používateľom, ktorí na ich základe prijímajú svoje rozhodnutia. V nasledujúcej podkapitole definujeme informačný systém finančnej inštitúcie a účtovníctvo, ktoré je jeho neoddeliteľnou súčasťou. V nadväznosti uvedieme, aké sú základné požiadavky na užitočnosť účtovných informácií pre ich externých používateľov. V závislosti od toho, či a do akej miery tieto kritériá finančné inštitúcie uplatňujú,

¹³ SNOPOKOVÁ, A. *Vplyv globálnej finančnej krízy na poistný trh Európskej únie*. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra poisťovníctva. Bratislava: NHF EU, 2015, 151 s. 26 s.

¹⁴ MISHKIN, F. 1991. Anatomy of a financial crisis. In *Cambridge: National Bureau of Economic Research*. NBER Working Paper No. 3934. 1991. s. 24. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.nber.org/chapters/c11483>

¹⁵ KRUGMAN, P. 2009. The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008. W.W. Norton Company Limited. ISBN 978-0-393-07101-6.

¹⁶ SNOPOKOVÁ, A. *Vplyv globálnej finančnej krízy na poistný trh Európskej únie*. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra poisťovníctva. Bratislava: NHF EU, 2015, 151 s. 124 s.

¹⁷ Finančnou inštitúciou (z anglického originálu „financial institution“) rozumieme všetky organizácie, ktorých hlavným predmetom činnosti je hospodárenie s finančnými zdrojmi alebo cennými papiermi. Sú to hlavne banky, poisťovne, subjekty oprávnené obchodovať s cennými papiermi a organizátori kapitálových trhov.

vieme zhodnotiť, či sú nimi vykazované informácie pre používateľov týchto informácií užitočné alebo nie.

1.1 Informačný systém finančných inštitúcií

Každá finančná inštitúcia je vo svojej podstate systém, ktorý je charakterizovaný svojimi strategickými cieľmi, zamestnancami, technológiami, procesmi, a pod. Plnenie strategických cieľov finančnej inštitúcie závisí od kvality jej riadenia. Podmienkou pre kvalitné riadenie sú kvalitné informácie. Informácie sú preto pre každú finančnú inštitúciu významnou a strategickou veličinou, bez ktorej správne fungovanie a napredovanie v jej budúcej činnosti nie je možné. Hodnota informácie je daná v závislosti od toho, ako pomáha v rozhodovacom procese dosiahnuť požadované ciele.

Dáta alebo údaje, ktoré sú zdrojom informácií, vyjadrujú skutočnosti a myšlienky v predpísanej podobe tak, aby ich bolo možné prednášať a spracovávať. Dáta môžu byť napríklad alfanumerické, grafické, či zvukové. *Informácie* sú výsledkom spracovania dát, znižujú neznalosť v konkrétnych podmienkach. Informácie vznikajú definovaním a pochopením vzťahov medzi dátami.

Schéma 4 Transformačný proces dát

Zdroj: Jašková, Ľ. 2015. *Informačný systém – základné pojmy*. [online]. Bratislava. Univerzita Komenského, 2015. *Dostupné na internete:*
<http://edi.fmph.uniba.sk/~jaskova/InformacneSystemy/tema02/tema02.html>

Dáta sa v takzvanom transformačnom procese pretvoria na informácie. Dáta preto tvoria, resp. sú súčasťou, základom informácie. Na to, aby bola informácia kvalitná musí spĺňať určité kritériá. Informácia musí byť *presná*, bez chýb. Nepresná informácia môže byť dôsledkom chybného spracovania dát. Informácia musí byť *úplná*, musí obsahovať všetky dôležité fakty. Získanie informácie by nemalo byť príliš nákladné, preto sa sleduje aj *výhodnosť* informácie. Informácia má byť *flexibilná*, pretože sa dá použiť na viacero účelov. *Spôľahlivosť* informácie je závislá od spoľahlivosti metód, ktoré boli použité pri získavaní dát. Spôľahlivosť informácie sa tiež odvíja od spoľahlivosti zdroja informácií. Každý, kto prijíma svoje rozhodnutia na základe informácie, očakáva jej *relevantnosť*. Príliš podrobná a komplexná informácia môže odviesť pozornosť od toho podstatného a môže zneistiť pri rozhodovaní. Preto by informácia mala byť *jednoduchá*. Informácia má byť k dispozícii v správnom čase,

v takomto prípade hovoríme o *aktuálnej* informácii. Aktuálne informácie sú v dynamickom ekonomickom prostredí nevyhnutné. Správnosť každej informácie má byť *preukázateľná*, napríklad porovnaním informácií z viacerých dostupných zdrojov. Autorizovaný používateľ má mať prístup k informáciám v správnom čase, formáte a na očakávanom mieste. Informácia má byť jej používateľovi *prístupná*. Naopak, informácia musí byť chránená pred neautorizovanými používateľmi, musí byť *bezpečná*.¹⁸ Získanie, zhromažďovanie, spracovanie, prenos, výber, využitie a uchovanie informácií uľahčuje *informačný systém*.¹⁹ Informačný systém je vo všeobecnosti akýkoľvek systém evidencie vo forme kartotéky alebo elektronickej databázy. Za moderný informačný systém je považovaná konzistentná, usporiadaná množina informácií. *Informačný systém finančnej inštitúcie* predstavuje súhrn všetkých informácií v inštitúcii a spôsobov ich spracovania, analyzovania a úpravy v súlade s určitými požiadavkami. Tvoria ho technické prostriedky - informačné technológie, ktoré zabezpečujú požadovanú funkčnosť pre zber, prenos, uchovanie a spracovanie dát. Súčasťou informačného systému sú aj ľudia, ktorí jeho informácie používajú, sú nositeľmi podstatnej časti informácií. Informačný systém finančnej inštitúcie nie je možné kúpiť, či predať, pretože je jej súčasťou. Keďže kvalitné informácie sú kľúčové pre správne a efektívne riadenie, finančné inštitúcie venujú nemalé úsilie nadobudnutiu, spracovaniu, využitiu a archivovaniu svojich informácií.

1.1.1 Účtovníctvo ako súčasť informačného systému finančných inštitúcií

Účtovníctvo je najucelenejším systémom ekonomických informácií v peňažnom vyjadrení, ktorý ich presne a spoľahlivo zaznamenáva a v pravidelných intervaloch poskytuje používateľom, ktorí na základe týchto informácií prijímajú svoje rozhodnutia.²⁰ Účtovníctvo je preto priamo spojené s procesom riadenia.

Účtovníctvo sa vždy viaže na určitý ekonomický celok, ktorým v našom prípade je finančná inštitúcia. V účtovníckej terminológii sa pojmom ekonomický celok rozumieme účtovná jednotka. *Účtovná jednotka* je podľa zákona NR SR č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov v § 1 ods. 1 písm. a) definovaná ako právnická osoba²¹ so sídlom na území Slovenskej republiky, zahraničné osoby (právnické aj fyzické osoby) vykonávajúce

¹⁸ JAŠKOVÁ, Ľ. 2015. *Informačný systém – základné pojmy*. [online]. Bratislava. Univerzita Komenského, 2015. Dostupné na internete: <http://edi.fmph.uniba.sk/~jaskova/InformacneSystemy/tema02/tema02.html>

¹⁹ VARINSKÁ, K. *Aplikácia etických princípov v systéme účtovníctva podnikov*. Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta hospodárskej informatiky; Katedra účtovníctva a audítorstva. Bratislava: FHI EU, 2014, 153 strán.

²⁰ ŠLOSÁROVÁ, A a kol. 2016. *Účtovníctvo*. Bratislava : Wolters Kluwer. 2016, 296 s. ISBN 978-80-8168-444-9, s. 12.

²¹ Zákon NR SR č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov, § 18.

podnikateľskú činnosť na území Slovenskej republiky alebo vykonávajú inú činnosť podľa osobitných predpisov a fyzické osoby, ktoré podnikajú, alebo vykonávajú inú samostatne zárobkovú činnosť, ak preukazujú svoje výdavky vynaložené na dosiahnutie, zabezpečenie a udržanie príjmov na účely zistenia základu dane z príjmov.²² Dizertačná práca je zameraná na účtovné jednoty, ktorými sú právnické osoby so sídlom na území Slovenskej republiky, ktoré sa venujú bankovej a poisťovnej činnosti. Vo všeobecnosti ich budeme označovať pojmom finančná inštitúcia.

*Účtovná závierka je v Zákone o účtovníctve definovaná, ako „štruktúrovaná prezentácia skutočností, ktoré sú predmetom účtovníctva, poskytovaná osobám, ktoré tieto informácie využívajú (ďalej len „používatelia“). Účtovná jednotka zostavuje účtovnú závierku v prípadoch ustanovených týmto zákonom v štruktúre, ktorá nadväzuje na sústavu účtovníctva používanú v účtovnej jednotke. Účtovná závierka tvorí jeden celok.“*²³

Informácie poskytnuté v účtovnej závierke sú poskytované osobám, ktoré tieto informácie využívajú. Účtovná závierka tvorí jeden celok. Finančná inštitúcia je povinná účtovať tak, aby účtovná závierka poskytovala verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva, a o jej finančnej situácii. Účtovná závierka musí obsahovať *všeobecné náležitosti* (identifikačné údaje podniku, identifikačné údaje účtovnej závierky z hľadiska času, informácie potvrdzujúce zodpovednosť podniku za vedenie účtovníctva a zostavenia účtovnej závierky – podpisové záznamy) a *súčasti*. Účtovná závierka je zostavovaná hlavne s cieľom prezentácie vykazovaných skutočností rôznym externým používateľom.

Používatelia účtovných informácií sú fyzické a právnické osoby, ktoré svoje rozhodnutia prijímajú vo vzťahu ku konkrétnej finančnej inštitúcii. Vo všeobecnosti sa používatelia účtovných informácií delia na interných a externých používateľov. Tejto problematike sa budeme bližšie venovať v podkapitole 1.1.2.

Aj keď účtovné závierky zostavované v odlišných krajinách môžu vyzerat' podobne, sú v nich rozdiely, ktoré zväčša vychádzajú z rôznych sociálnych, ekonomických a legislatívnych okolností danej krajiny, na základe ktorých sa stanovujú národné požiadavky pre zostavovanie

²² Zákon NR SR č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov, § 21.

²³ Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov, §17, 1.

úctovnej závierky.²⁴ Cieľom každej krajiny je, aby informácie poskytované v úctovnej závierke zohľadňovali požiadavky a potreby používateľov týchto účtovných informácií.²⁵ Avšak národné odlišnosti zapríčiňujú rozdielnosť v spôsobe, štruktúre a iných stanovených náležitostiach úctovnej závierky na národnej úrovni. Vplyv globalizácie, prepojenosti čoraz väčšieho množstva svetových ekonomík a voľného pohybu kapitálu v podmienkach dnešnej ekonomiky zapríčinil, že účtovníctvo, ktoré bolo kedysi záležitosťou národnej legislatívnej úpravy každej krajiny jednotlivo, sa postupom času stalo predmetom diskusií na nadnárodnej úrovni. Bolo nevyhnutné, aby účtovné vykazovanie bolo zrozumiteľné pre používateľov informácií. Už po niekoľko desaťročí preto existuje maximálna snaha o zblíženie vypovedacej schopnosti účtovných závierok jednotlivých štátov. Celosvetovú harmonizáciu účtovných závierok je možné vnímať prostredníctvom dvoch ucelených medzinárodne akceptovaných súborov štandardov. Sú nimi Medzinárodné štandardy pre finančné vykazovanie - IFRS a Americké všeobecne uznávané účtovné zásady - US GAAP. Obe skupiny štandardov sú zamerané na vykazovanie v úctovnej závierke. Ich cieľom je podrobne stanoviť rámec pre finančné vykazovanie.

IFRS vyplývajú z viacerých častí Konceptného rámca pre finančné vykazovanie (ďalej aj ako „Konceptný rámec“) stanovených Radou pre medzinárodné účtovné štandardy²⁶, ale sú tiež vymedzené v samotných štandardoch. *Konceptný rámec pre finančné vykazovanie* bol vydaný IASB v septembri 2010. Nahrádza Konceptný rámec prípravy a prezentácie úctovnej závierky z roku 2001. Konceptný rámec sa venuje cieľu úctovnej závierky, kvalitatívnym charakteristikám ktoré určujú užitočnosť informácií v úctovnej závierke, definovaniu, vykazovaniu a oceňovaniu základných zložiek, ktoré sa vykazujú v úctovnej závierke, a koncepciami kapitálu a poňatím vlastného kapitálu.

IFRS sa stali súčasťou sekundárneho komunitárneho práva EÚ²⁷ a sú záväzné pre účtovné jednotky všetkých členských štátov. Týka sa to všetkých domácich účtovných jednotiek, ktoré obchodujú so svojimi cennými papiermi na verejných trhoch a zahraničných

²⁴ Medzinárodné štandardy pre finančné vykazovanie (IFRS) 2007 : vrátane Medzinárodných účtovných štandardov (IAS) a interpretácií k 1. januáru 2007 : úplné znenie všetkých Medzinárodných štandardov pre finančné vykazovanie k 1. januáru 2007. Zväzok I.

²⁵ Konceptný rámec pre finančné vykazovanie.

²⁶ IASB je tvorcom Medzinárodných štandardov finančného vykazovania - IFRS, so sídlom v Londýne. IASB začala svoju činnosť v r. 2001, kedy nadviazala na činnosť svojho predchodcu, Výboru pre medzinárodné účtovné štandardy (IASC), ktorý bol založený 29.6.1973 na základe dohody audítorských a účtovných organizácií Austrálie, Kanady, Francúzska, Nemecka, Japonska, Mexika, Holandska, Veľkej Británie, Írska a USA.

²⁷ *Sekundárne komunitárne právo* je tzv. „odvodené právo“. Odvíja sa od zmocňovacej normy zakotvenej v primárnom práve EÚ; tvoria ho inštitúcie EÚ. Primárnymi prameňmi práva EÚ sú najmä zakladajúce zmluvy, ktoré sa považujú za „ústavu“ EÚ.

úctovných jednotiek, ktoré obchodujú so svojimi dlhovými alebo majetkovými cennými papiermi na verejnom trhu; úctovných jednotiek, ktoré zostavujú konsolidovanú úctovnú závierku a úctovných jednotiek, ktoré zostavujú svoje individuálne úctovné závierky podľa osobitného predpisu. IFRS sa stali súčasťou sekundárneho komunitárneho práva EÚ na základe nariadenia Európskeho parlamentu a Rady EÚ 1606/2002. Nariadenie 1606/2002 bolo novelizované smernicou 297/2008, ktorou sa Komisia splnomocňuje na prijatie určitých vykonávacích opatrení v súlade s regulačným postupom s kontrolou. Tento regulačný postup sa musí uplatňovať vždy, keď Komisia prijme novo vydané IFRS, zmeny existujúcich úctovných štandardov (IFRS/IAS) alebo interpretácie existujúcich noriem.

IFRS označuje okrem nových štandardov (IFRS) aj celý súbor obsahujúci staré (IAS) štandardy, vrátane interpretácií (SIC/IFRIC). Jednotlivé súčasti IFRS bližšie charakterizujeme v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 1 Prehľad IFRS

IFRS / IAS / Interpretácie	Opis IFRS / IAS / Interpretácií
Medzinárodné úctovné štandardy – IAS	IAS pod týmto názvom vychádzali od roku 1973 do roku 2002. Od roku 2002 sa medzinárodné štandardy začali vydávať pod názvom Medzinárodné štandardy finančného vykazovania - IFRS. S doterajšou platnosťou je 28 IAS štandardov (platný údaj k 30.12.2017). Základným štandardom IFRS je <i>IAS 1 Prezentácia úctovnej závierky</i> .
Medzinárodné štandardy finančného vykazovania - IFRS	Pod týmto názvom sú publikované od roku 2003. IASB od tohto roku vydala 17 štandardov IFRS (platný údaj k 30.12.2017).
Výbor pre interpretácie IFRS - IFRIC	Do roku 2002 to boli Interpretácie stáleho interpretačného výboru - SIC

Zdroj: Spracované podľa www.ifrs.org, ŠLOSÁROVÁ, A a kol. 2016. *Účtovníctvo*. Bratislava : Wolters Kluwer. 2016, 296 s. ISBN 978-80-8168-444-9. s. 12 a BEDNÁROVÁ, B. - ŠLOSÁROVÁ, A. 2015. *Oceňovanie ako metodický prostriedok účtovníctva*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. 216 s. ISBN 978-80-8168-314-5. s. 28 – 29.

US GAAP predstavujú súbor štandardov, ktoré sú založené na zvykovom práve, čo znamená, že sú zovšeobecnením praxe, ktorá ich vytvára, overuje, prijíma, rešpektuje

a dodržiava. Sú platné v Spojených štátoch amerických a sú tvorené na národnej úrovni, ale majú dosah aj na medzinárodnej úrovni. Používajú sa pre potreby zostavenia účtovnej závierky účtovných jednotiek, ktoré majú svoje sídlo na území USA a tých účtovných jednotiek, ktoré svoje sídlo nemajú, resp. nepôsobia na území USA, ale majú svoje cenné papiere kótované na amerických burzách²⁸. Účtovné závierky zostavované podľa US GAAP sú akceptované svetovými burzami. US GAAP sú aj vďaka svojej viac ako 80 ročnej histórii staršie, prepracovanejšie, podrobnejšie a v mnohom sú vzorom aj pre IFRS. Hlavným cieľom US GAAP je poskytnúť účtovné informácie tým používateľom, ktorí sa aktívne nepodieľajú na riadení konkrétnej organizácie. Americká ekonomika je postavená na sile svojich kapitálových trhov. Pre čo najefektívnejšiu alokáciu zdrojov používa práve informácie z účtovných závierok. US GAAP sa teda v prvom rade zaoberajú tým, ako majú byť účtovné informácie vykazované, ako tým, aké majú byť postupy účtovania v priebehu účtovného obdobia.²⁹

Cieľovou oblasťou výskumu práce je slovenský poisťný trh, konkrétne komerčné poisťovne. Tejto téme sa budeme v dizertačnej práci bližšie venovať v podkapitole 1.3.3. Pod pojmom „slovenské poisťovne“ rozumíme tie poisťovne, ktoré svoju činnosť vykonávajú so sídlom na Slovensku na základe licencie od NBS. Opatrenia Ministerstva financií Slovenskej republiky (MFSR), ktoré upravovali účtovníctvo a vykazovanie v účtovnej závierke týchto poisťovní stratili účinnosť 1. januára 2006 z dôvodu prechodu poisťovní na IFRS. Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Zákon o účtovníctve“) v § 17a stanovuje, ktoré spoločnosti majú povinnosť zostavovať svoju účtovnú závierku podľa týchto štandardov. Medzi uvedenými spoločnosťami je uvedená aj poisťovňa, okrem zdravotnej poisťovne, zaistovňa, pobočka poisťovne z iného členského štátu, pobočka zahraničnej poisťovne, pobočka zaistovne z iného členského štátu a pobočka zahraničnej zaistovne.³⁰

Účtovná závierka sa podľa IFRS sa skladá zo:

- súvahy, resp. výkazu o finančnej situácii (angl. statement of financial position),
- výkazu o komplexnom výsledku hospodárenia (angl. statement of comprehensive income),

²⁸ V súčasnosti môžu účtovné jednotky, ktoré majú svoje cenné papiere kótované na amerických burzách, zostavovať svoju účtovnú závierku aj podľa IFRS.

²⁹ MÜLLEROVÁ, L. *Proces tvorby US GAAP : jako inspirace pro tvorbu českých účetních standardů*. [online]. Acta oeconomica Pragensia: vědecký časopis Vysoké školy ekonomické v Praze. 2004, roč. 12, č. 1, s. 1–17. ISSN 0572-3043. Dostupné na internete: <https://www.vse.cz/aop/240>. s. 23

³⁰ Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov, § 17a .

- výkazu zmien vo vlastnom imaní (angl. statement of changes in equity),
- výkazu peňažných tokoch (angl. statement of cashflow),
- poznámok (angl. notes).

Poisťovne sa riadia aktuálne platným súborom IFRS. Ak niektoré štandardy neaplikujú, zdôvodnia to v poznámkach účtovnej závierky. IFRS, ktoré poisťovne pri zostavovaní svojej účtovnej závierky uplatňujú, sa teda môžu líšiť, v závislosti od zamerania ich podnikateľskej činnosti. Vo všeobecnosti sa európske poisťovne riadia všetkými IFRS, ktoré sú schválené Európskou komisiou. Bližšie sa tejto téme budeme venovať v podkapitole 4.3. Základné charakteristiky účtovných informácií, od ktorých závisí ich užitočnosť pre ich používateľov, definujeme v nasledujúcej podkapitole.

1.1.2 Požiadavky na užitočnosť účtovných informácií poisťovní

Účtovná závierka podľa Koncepčného rámca poskytuje informácie o ekonomickej situácii finančnej inštitúcie, jej zdrojoch, pohľadávkach a účinkoch jej transakcií, prípadne iných skutočnostiach a podmienkach, ktoré majú vplyv na zmenu zdrojov a pohľadávok konkrétnej finančnej inštitúcie.³¹ Koncepčný rámec v súlade s požiadavkou užitočnosti informácií pre používateľov účtovnej závierky a jej výkazov vymedzuje potrebu dodržania predpokladu nepretržitého trvania spoločnosti, ako základného predpokladu na zostavovanie účtovnej závierky, ktorej sa budeme venovať následne.

Koncepčný rámec identifikuje hlavný cieľ finančného vykazovania, ako „*poskytnutie finančných informácií o vykazujúcej účtovnej jednotke, ktoré sú užitočné pre ich používateľov pri prijímaní ekonomických rozhodnutí*“³². IASB verí, že naplnenie jedného z jej hlavných cieľov - harmonizáciu účtovných závierok, možno dosiahnuť práve vtedy, keď informácie poskytované účtovnou závierkou budú zostavované s *cieľom poskytovania užitočných informácií ich používateľom*, na podklade ktorých budú oni – používatelia účtovných informácií, schopní urobiť svoje ekonomické rozhodnutia. *Ekonomické rozhodnutia*, sú rozhodnutia o tom kedy kúpiť, držať alebo predať majetkové investície; schopnosť správne posúdiť riadenie alebo zodpovednosť manažmentu poisťovne, posúdiť schopnosť poisťovne platiť a poskytovať ďalšie výhody svojim zamestnancom; posúdiť záruku za požičané finančné

³¹ Koncepčný rámec pre finančné vykazovanie, kapitola 3: Kvalitatívne charakteristiky a užitočnosť účtovných informácií.

³² Koncepčný rámec pre finančné vykazovanie, kapitola 1, OB2.

prostriedky poisťovne; určenie daňovej politiky, určenie rozdeliteľných ziskov a dividend; pripravovať a používať štatistiku národných príjmov a regulovať činnosti poisťovne.³³

Koncepčný rámec *externými používateľmi* účtovných informácií primárne rozumie existujúcich a potenciálnych investorov, ktorí rozhodujú o poskytovaní potrebných zdrojov pre účtovnú jednotku. Medzi externých používateľov účtovných informácií patria aj regulačné orgány a široká verejnosť. Interní používatelia sú tí, ktorí majú prístup aj k interným informáciám finančnej inštitúcie, sú nimi napríklad manažéri a vlastníci inštitúcie.

Štandard IAS 1³⁴ predpisuje zásady prezentácie riadnej účtovnej závierky s cieľom zabezpečiť porovnateľnosť informácií poskytnutých v účtovnej závierke s informáciami, ktoré boli poskytnuté v účtovných závierkach v predchádzajúcich obdobiach. Cieľom zásad IAS 1 je zabezpečiť porovnateľnosť účtovných závierok jednotlivých účtovných jednotiek navzájom. *Riadnou účtovnou závierkou* sa rozumie taká účtovná závierka, ktorá spĺňa potreby používateľov, ktorí nie sú v postavení, ktoré im umožňuje požadovať od finančnej inštitúcie, aby pripravovala správy prispôbené ich konkrétnym informačným potrebám. Od finančnej inštitúcie sa teda vyžaduje, aby vo svojej účtovnej závierke vykázala všetky *významné informácie*, ktoré by mohli jednotlivo alebo spoločne ovplyvniť ekonomické rozhodnutia používateľov uskutočnené na základe informácií z účtovných závierok. „*Významnosť poskytovaných informácií závisí od veľkosti a povahy vynechania alebo chybného vykázania posudzovaných v konkrétnych podmienkach, určujúcim faktorom by mohla byť veľkosť alebo povaha položky alebo kombinácia oboch.*“³⁵ Pri posudzovaní toho, či by vynechanie alebo chybné vykázanie položiek mohlo mať vplyv na ekonomické rozhodnutia používateľov, a teda byť významné, treba zvážiť charakteristické črty týchto používateľov účtovných závierok. Podľa Koncepčného rámca sa predpokladá, že používatelia majú primerané znalosti o obchodných a ekonomických činnostiach a účtovníctve a sú ochotní študovať informácie s primeranou pozornosťou.³⁶ Preto je pri posudzovaní potrebné vziať do úvahy primerané očakávanie, teda do akej miery by používatelia s takýmito atribútmi mohli byť ovplyvnení pri prijímaní svojich ekonomických rozhodnutí.

³³ Koncepčný rámec pre finančné vykazovanie, kapitola 1, OB2.

³⁴ Štandardom IAS 1 sa ustanovujú všeobecné požiadavky na prezentáciu účtovnej závierky, návody týkajúce sa jej štruktúry a minimálne požiadavky na jej obsah.

³⁵ IAS 1, ods. 7.

³⁶ Koncepčný rámec pre finančné vykazovanie, ods. 25.

Z vyššie uvedeného teda vyplýva, že účtovná závierka musí verne prezentovať finančnú situáciu, finančnú výkonnosť a peňažné toky finančnej inštitúcie. „*Pri vernej prezentácii sa musia vierohodne zobraziť účinky transakcií, iné udalosti a podmienky v súlade s definíciami a kritériami na vykazovanie majetku, záväzkov, výnosov a nákladov, ustanovenými v Konceptnom rámci.*“³⁷ Výsledkom uplatňovania IFRS s prípadným dodatočným zverejnením má byť účtovná závierka, ktorá podáva verný a pravdivý obraz. Ak je teda účtovná závierka v súlade s IFRS, uvedie sa táto skutočnosť v poznámkach účtovnej závierky.

Ďalej v súvislosti so základnými charakteristikami užitočnosti účtovných informácií hovoríme o kvalitatívnych a kvantitatívnych charakteristikách. *Kvalitatívne charakteristiky užitočnosti účtovných informácií* podľa Konceptného rámca identifikujú typy účtovných informácií, ktoré sú s najväčšou pravdepodobnosťou najvhodnejšie, respektíve najviac užitočné pre existujúcich a potenciálnych investorov a veriteľov, ktorí uskutočňujú svoje rozhodnutia na základe informácií poskytnutých v účtovnej závierke. *Kvantitatívne charakteristiky užitočnosti účtovných informácií podľa Konceptného rámca* sa vzťahujú na finančné informácie poskytnuté v účtovnej závierke, ale aj na účtovné informácie poskytnuté iným spôsobom. *Účtovná informácia je vtedy užitočná, keď je relevantná a verná*, čiže verne zobrazuje danú skutočnosť. Užitočnosť účtovných informácií je posilnená, keď sú účtovné informácie porovnateľné, preukázateľné, včasné a zrozumiteľné.³⁸

Základnými kvalitatívnymi charakteristikami účtovných informácií sú relevantnosť a verná prezentácia. *Relevantnosť* účtovných informácií zabezpečuje, že ich používatelia sú na ich základe schopní urobiť rôzne rozhodnutia, aj keď sa ich používatelia rozhodnú nevyužiť dostupné informácie z iných zdrojov ako z účtovnej závierky. Účtovné informácie umožňujú rôzne rozhodnutia iba za predpokladu, ak majú takzvanú prediktívnu alebo potvrdzujúcu hodnotu, po prípade obi dve. Účtovné informácie majú *prediktívnu hodnotu* vtedy, ak môžu byť použité na vstup do procesov pre ich používateľov za účelom predikcie budúcich výsledkov. Účtovné informácie však nemusia byť predikciou, alebo predpoveďou, aby spĺňali túto prediktívnu hodnotu. Účtovné informácie s prediktívnou hodnotou sú používané tak, aby na ich podklade ich používatelia mohli stanoviť svoje vlastné predikcie. Účtovné informácie majú *potvrdzujúcu hodnotu* vtedy, ak poskytujú spätnú väzbu aj o predchádzajúcich hodnoteniach,

³⁷ IAS 1, ods. 15.

³⁸ VARINSKÁ, K. *Aplikácia etických princípov v systéme účtovníctva podnikov*. Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta hospodárskej informatiky; Katedra účtovníctva a audítorstva. Bratislava: FHI EU, 2014, 153 strán.

respektíve záveroch. Prediktívna a potvrdzujúca hodnota sú vzájomne prepojené. Informácie, ktoré majú prediktívnu hodnotu majú často aj potvrdzujúcu hodnotu. Ako príklad pre túto skutočnosť Koncepčný rámec uvádza príklad, kedy účtovná závierka poskytuje informácie o konkrétnom výnose vykázaného za posledné účtovné obdobie. Táto informácia môže byť použitá na predikciu tohto konkrétneho výnosu v nasledujúcich účtovných obdobiach. Taktiež môže byť táto informácia použitá na porovnanie predikcie hodnoty daného výnosu, ktorá bola uskutočnená v minulosti. Výsledky takýchto porovnaní môžu pomôcť používateľom účtovných informácií k úprave a vylepšeniu procesov, ktoré predchádzali uskutočneným predikciám používateľov účtovných informácií.

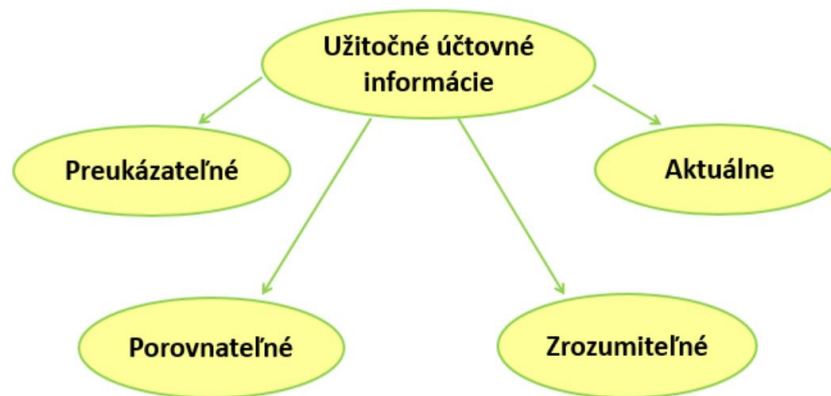
Druhou základnou kvalitatívnou charakteristikou účtovných informácií je ich *verná prezentácia*. Aby boli účtovné informácie užitočné, je potrebné, aby prezentovali relevantné javy, ale musia tiež verne prezentovať javy, ktoré majú prezentovať. Účtovná závierka s cieľom úplnej a vernej prezentácie by mala spĺňať nasledovné tri charakteristiky: úplnosť, neutrálnosť a bezchybnosť. Dokonalosť, ako uvádza Koncepčný rámec, je zriedkavá, ak vôbec niekedy dosiahnuteľná. Cieľom IASB je však maximalizovať tie kvality, resp. charakteristiky, vďaka ktorým sa účtovná závierka bude čo možno najviac približovať k požadovanej dokonalosti. *Úplné zobrazenie* znamená, že účtovná závierka zahŕňa všetky informácie potrebné pre pochopenie zobrazovaného javu, vrátane všetkých potrebných opisov a vysvetlení. Pri niektorých položkách môže úplné zobrazenie znamenať zahrnutie aj vysvetlenia významných skutočností o kvalite a charaktere jednotlivých položiek, faktorov a okolností. Za predpokladu, že môžu mať vplyv na kvalitu a charakter a tiež proces použitý na stanovenie vyčíslenia číselného zobrazenia danej položky. *Neutrálne zobrazenie* účtovných informácií vyžaduje, aby bolo uskutočnené bez predpojatosti pri výbere alebo pri prezentácii účtovných informácií. Neutrálne zobrazenie nie je naklonené, vážené, zdôraznené, resp. nezdôraznené alebo inak manipulované, aby sa zvýšila pravdepodobnosť, že účtovné informácie budú prijaté priaznivo alebo nepriaznivo ich používateľmi. *Bezchybné zobrazenie* znamená, že proces, ktorý bol použitý na stanovenie vykazovaných informácií bol vybraný a použitý bez chýb.

Ako už bolo spomenuté, aby boli účtovné informácie zverejňované v účtovnej závierke užitočné pre ich používateľov, musia byť relevantné a musia verne zobrazovať dané skutočnosti. Ako uvádza Koncepčný rámec, najúčinnjší a najefektívnejší spôsob naplnenia týchto základných kvalitatívnych charakteristík spočíva v troch krokoch:

- 1.) identifikácia ekonomického javu, ktorý môže byť s určitou pravdepodobnosťou užitočný pre používateľov účtovných informácií vykazujúcej finančnej inštitúcie,
- 2.) identifikácia informácií o konkrétnom jave a to práve takých informácií, ktoré sú najviac relevantné a môžu byť verne prezentované,
- 3.) zistenie, resp. overenie, či sú informácie k dispozícii a môžu byť verne prezentované.

Ak je možné tieto tri kroky uskutočniť, tak proces naplnenia základných kvalitatívnych charakteristík je splnený. Ak nie, celý proces sa opakuje znova s ďalšími relevantnými informáciami. Ďalšími charakteristikami, ktoré zvyšujú užitočnosť účtovných informácií, ktoré sú relevantné a verne zobrazené sú porovnateľnosť, preukázateľnosť, aktuálnosť a zrozumiteľnosť.

Schéma 5 Základné charakteristiky užitočnosti účtovných informácií

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Koncepčného rámca pre finančné vykazovanie, kapitola 3: Kvalitatívne charakteristiky a užitočnosť účtovných informácií.

Preukázateľnosť má zabezpečiť uistenie používateľov vo vernom zobrazovaní ekonomických javov, ktoré majú reprezentovať. Preukázateľnosť znamená, že rôzni informovaní a nezávislí pozorovatelia môžu dosiahnuť vzájomný súhlas, aj keď nie nevyhnutne dohodu o tom, že konkrétne zobrazenie je vernou prezentáciou. Preukázateľnosť môže byť priama alebo nepriama. Priama preukázateľnosť je napríklad pri overovaní sumy alebo iného vyjadrenia prostredníctvom priameho pozorovania. Nepriama preukázateľnosť je kontrolou vstupov za pomoci modelu, vzorca alebo inej techniky a následným prepočítavaním za pomoci tej istej metodológie.

Porovnateľnosť je kvalitatívnou charakteristikou, ktorá umožňuje používateľom identifikovať a pochopiť podobnosti a rozdiely medzi jednotlivými položkami. V porovnaní

s ostatnými kvalitatívnymi charakteristikami, porovnatelnosť sa netýka jednej konkrétnej položky. Pre uskutočnenie porovnania sú potrebné aspoň dve položky.

Aktuálnosť znamená, že používatelia majú k dispozícii potrebné informácie v čase, kedy tieto informácie dokážu ovplyvniť ich rozhodnutia. Vo všeobecnosti platí, že čím staršia informácia je, tým je jej užitočnosť nižšia. Avšak, niektoré informácie môžu byť užitočné aj po dlhšom čase od doby ich vykazovaného obdobia, pretože niektorí používatelia môžu potrebovať identifikovať a posúdiť vývoj vykazovaných informácií za dlhšie obdobie.

Zrozumiteľnosť sa dá docieľiť zaradením, charakterizovaním a prezentovaním informácií v jednoznačnej a stručnej podobe. V niektorých prípadoch sú ekonomické javy vo svojej podstate zložité a nemožno ich jednoznačne pochopiť. Vynechaním informácií o týchto javoch v účtovných výkazoch by sa mohlo zjednodušiť pochopenie informácií podávaných vo výkazoch. Avšak, takéto výkazy by boli nekompletné a mohli by byť s určitou pravdepodobnosťou zavádzajúce.

Najvýznamnejším výkazom poisťovne je jej účtovná závierka. Aby boli poskytované informácie v účtovnej závierke poisťovne užitočné pre jej používateľov, informácie obsiahnuté v účtovnej závierke musia spĺňať vyššie uvedené kvalitatívne požiadavky. Užitočnosti informácií, ktoré slovenské poisťovne vykazujú v niektorých vybraných výkazoch, budeme analyzovať vo výskumnej časti práce.

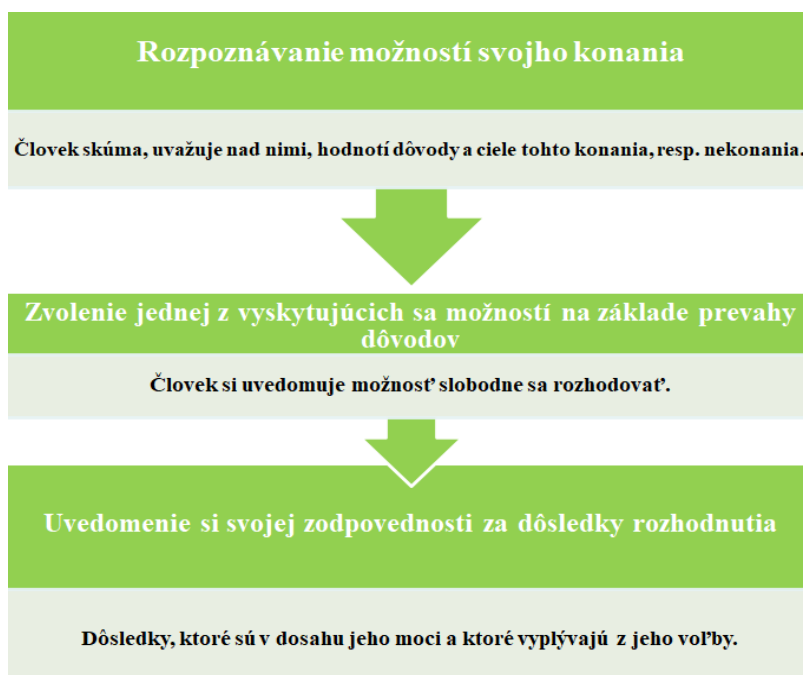
Užitočnosť vykazovaných informácií je podmienená aj konkrétnym používateľom týchto informácií. Používatelia sa v priebehu procesu prijímania svojich rozhodnutí riadia určitými pravidlami. To, či možno prijímané rozhodnutie zhodnotiť ako správne alebo nesprávne, hodnotí etika. Všeobecná etika a jej aplikácia v praxi sa postupom času zapracovala do rôznych profesií, medzi ktoré patrí aj účtovníctvo. V nasledujúcej podkapitole definujeme etiku a jej základné princípy, ktoré sú nevyhnutné pre správne fungovanie ľudskej spoločnosti. Vysvetlíme opodstatnenie etiky v podnikateľskom prostredí. Opíšeme význam etiky pri vykonávaní účtovnej praxe v nadväznosti na užitočnosť účtovných informácií a na etické princípy uplatňované finančnými inštitúciami so zameraním na poisťovne.

1.2 Význam etiky v činnosti finančných inštitúcií

Každý človek, ako rozumné a slobodné bytie, vedome tvorí dejiny. „Človek vedome nadväzuje na minulosť, vedome vystupuje z minulosti a potom tiež vedome siaha po budúcnosti. Pracuje pre budúcnosť, vopred usmerňuje tok vecí a deje budúcnosti, a vedome vchádza do

budúcnosti ako jej tvorca alebo aspoň ako jej spolutvorca.“³⁹ Človek jediný z existujúcich bytí vyvíja tvorivú činnosť, ktorá podstatne prevyšuje rámec číreho prežívania vlastnej existencie. „Činnosť jedinca, je obrátená do budúcnosti, v ktorej jedinec zaujíma stanovisko k sebe a k spoločenským hodnotám, a slobodne, na vlastnú zodpovednosť volí ciele svojej činnosti. V tejto činnosti sa potom realizuje ako slobodná ľudská osobnosť.“⁴⁰ Človek svojou vôľovou činnosťou efektívne a so zameraním na poznaný a chcený cieľ zasahuje do svojich fyzických daností a môže ich usmerňovať úmerne stavu svojho poznania. Na základe tejto skutočnosti môže človek ovládať svoje telo a rozhodovať a voliť si z viacerých vyskytujúcich sa možností tú, ktorú pokladá za lepšiu a správnejšiu. Človek má bezprostredné vedomie, že je slobodný. Táto sloboda vôľovej činnosti spočíva v rozhodovaní a vo vlastnej voľbe. Ako možno vidieť v nasledujúcej schéme, proces rozhodovania možno rozčleniť do viacerých krokov.

Schéma 6 Proces rozhodovania

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa ŠOKA, S. 1994. *Stručný úvod do filozofie: psychológia, etika*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 1994. 183 s. ISBN 80-223-0758-0.

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že každý človek dennodenne vedome a slobodne riadi svoj život, rozhoduje o svojich skutkoch a volí si spôsob vlastnej činnosti. Pri usmerňovaní a riadení svojich rozhodnutí prihliada na určité jemu známe smernice alebo pravidlá, ktorých sústava tvorí určitý poriadok, istým spôsobom platný a aj záväzný pre

³⁹ ŠOKA, S. 1994. *Stručný úvod do filozofie: psychológia, etika*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 1994. 183 s. ISBN 80-223-0758-0.

⁴⁰ JIRÁNEK, F. – SOUČEK, J. 1969. *Úvod do obecné psychologie*. Praha: SPN, 1969. 212 s. ISBN 16-904-69.

človeka. Ak človek môže riadiť a usmerňovať svoju činnosť a je vo svojom rozhodovaní slobodný - nesie za svoje rozhodnutia zodpovednosť. „*Vzájomné prepojenie pojmov sloboda a záväznosť tvorí v ľudských dejinách už odveký problém, ktorým je človek sám sebe. Podstata tohto problému spočíva v obtiažnom zosúladení poznania externého sveta a jeho zmyslu s poznaním interného života človeka a s jeho zmyslom, v zosúladení poznania existencie s cieľom tejto existencie, s cieľom samotného poznania, a v zosúladení čiastkových cieľov i finálneho cieľa s reálnymi vlastnosťami a schopnosťami človeka, s existujúcimi prostriedkami, a napokon s vlastnou slobodou rozhodovania.*“⁴¹ Človek, ktorý si je vedomý svojho vzniku i svojho budúceho zakončenia v čase a priestore, fatálne túži po poznaní. Táto túžba po poznaní je vždy vo vzťahu k dennému životu a k jeho bezprostredným potrebám. Riešením tohto vnútorného konfliktu človeka sa zaoberá filozofická disciplína nazývaná etikou alebo morálnou filozofiou. *Etika*⁴² je filozofická disciplína o mravnej hodnote ľudských skutkov. Etika sa tiež nazýva aj „*praktickou filozofiou, pretože odvodzuje praktické pravidlá pre konanie ľudí*“⁴³. Etika sa teda vo všeobecnosti zaoberá a skúma správne usporiadanie ľudských skutkov na základe posledných, aktuálnych racionálnych princípov. Náukou o ľudských mravoch, resp. skutkoch sa zaoberá *morálka*⁴⁴, ktorá skúma hodnotu ľudských skutkov. Súčasťou morálky sú normy správania, motívy konania, kritéria morálneho konania, morálne hodnoty, formy medziľudských vzťahov.⁴⁵ Inými slovami môžeme povedať, že etika sa zaoberá náukou o ľudských mravoch, ktorou je morálka. Etika je veda o morálke.

⁴¹ ŠOKA, S. 1994. *Stručný úvod do filozofie: psychológia, etika*. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, 1994. 186 s. ISBN 80-223-0758-0.

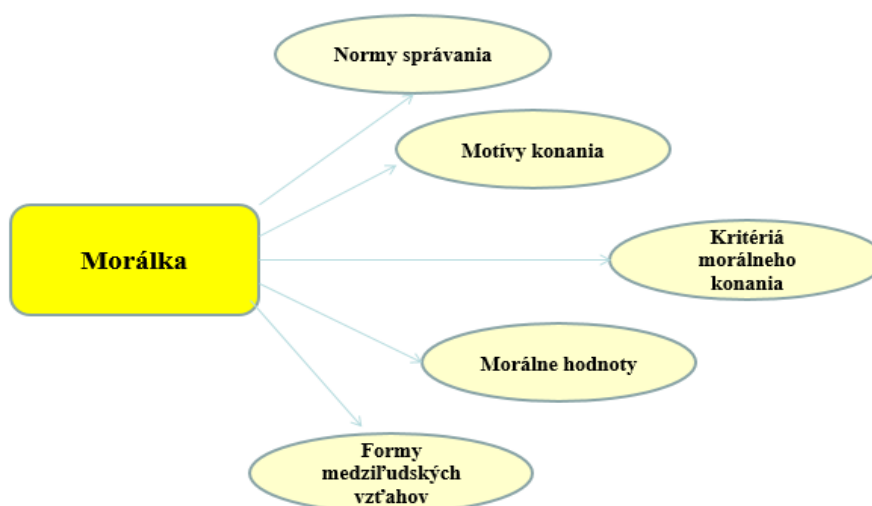
⁴² Etika z latinského originálu „ethos“ - mrav, zvyk.

⁴³ Heretiková, K. – Pilch, C. *Úvod do problematiky etiky vo financiách*. In FOR FIN : odborný mesačník pre financie a investovanie, Bratislava Máj 2016. - Bratislava : [Vydavateľstvo Fin Star], 2016. s. 1. ISBN 1339-5416. s. 1.

⁴⁴ Morálka z latinského originálu „mós“, „móres“ - mrav, obyčaj, charakter.

⁴⁵ AGAFOMOVÁ, M. 2006. *Etika*. [online]. Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2006. s.71. Dostupné na internete: <http://web.tuke.sk/ksv/skripta_etika.pdf>. s. 3.

Schéma 7 Súčasti morálky

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa AGAFOMOVÁ, M. 2006. *Etika*. [online]. Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2006. s.71. Dostupné na internete: http://web.tuke.sk/ksv/skripta_etika.pdf. s. 3.

Cieľom etiky je správne usporiadanie ľudských skutkov, čiže ich usporiadanie do určitého metodického poriadku, ktoré je zhodné s požiadavkami a potrebami zdravého, prirodzeného ľudského rozumu. Etika má napomôcť človeku nachádzať všetky ukazovatele a normy, podľa ktorých môže posúdiť morálnu hodnotu svojho konania, a podľa ktorých *jednoznačne, jasne, záväzne a vždy rovnako môže odlišovať zlo od dobra*, tak v najvšednejšej koncepcii, ako aj v celkom jednotlivých a konkrétnych prípadoch.

Vďaka rýchlo sa rozvíjajúcej ekonomike v začiatkoch 19. storočia, ktorá so sebou priniesla problémy v rôznych oblastiach ekonomiky, sa etika preniesla aj do podnikateľskej oblasti.⁴⁶ Etika v podnikaní predstavuje súhrn určitých pravidiel, noriem, zásad, podľa ktorých by sa jedinec v podnikaní mal správať. Môžeme povedať, že podnikateľská etika predstavuje určitý vzťah medzi etikou a ekonomikou. Tento vzťah, resp. prienik etiky a ekonomiky sa sformoval do troch navzájom prepojených úrovní.⁴⁷ Prvou úrovňou je makroúroveň, kde sa etika prepája s činnosťou štátu a zákonodarných orgánov. Cieľom tejto makroúrovne je formulácia základného etického rámca, podľa ktorého by mali fungovať rôzne ekonomické oblasti daného hospodárstva, ako sú napríklad daňová a sociálna politika štátu. Druhou úrovňou je medziúroveň, ktorú tvorí prienik etiky a ekonomiky na inštitucionálnej úrovni. Ide tu o vzájomné prepojenie jednotlivých podnikov. Treťou úrovňou prieniku etiky a ekonomiky je úroveň na takzvanej mikroúrovni, ktorú tvorí samotný človek, ako jednotlivec. Človek je tou

⁴⁶UBREŽIOVÁ, I.: Medzinárodná podnikateľská etika. In: Slovenský výber, ročník XII., 9/2008, str.41

⁴⁷ AGAFOMOVÁ, M. 2006. *Etika*. [online]. Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2006. s.11. Dostupné na internete: <http://web.tuke.sk/ksv/skripta_etika.pdf>. s. 31.

najmenšou súčasťou ekonomiky. Človek prijíma rozhodnutia o tom, ako bude konať a čo je z jeho pohľadu etické – správne a čo nie.

Schéma 8 Prienik etiky a ekonomiky

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa AGAFOMOVÁ, M. 2006. *Etika*. [online]. Košice: Technická univerzita v Košiciach, 2006. s.11. Dostupné na internete: http://web.tuke.sk/ksv/skripta_etika.pdf. s. 31.

Postupom času sa v rámci podnikateľskej etiky sformulovala takzvaná *profesijná etika*. Hlavnou úlohou profesijnej etiky je tvorba účinného systému kritérií hodnotenia jednotlivých profesií a jej odborníkov, s cieľom ochrániť morálny a etický prístup k vykonávaniu konkrétnej činnosti.⁴⁸ Vo všeobecnosti najpoužívanejším nástrojom na presadzovanie etického správania pri vykonávaní konkrétnej profesie, resp. profesií, sa stal *etický kódex*. Obsah etického kódexu sa mení v závislosti od konkrétnej profesie. Etický kódex definuje záväzné morálne požiadavky, etické normy a princípy, ktorých dodržiavanie sa vyžaduje od osoby, ktorá danú profesiu vykonáva. Etický kódex teda spravidla vysvetľuje, aké správanie sa očakáva od člena profesie v rôznych situáciách a zároveň dáva najavo, že jedným zo zámerov profesie je vstúpiť svojim členom etický rozmer pri výkone svojej činnosti.⁴⁹ Etický kódex je preto často používaný ako nástroj pre vybudovanie si dôvery u iných ľudí.⁵⁰

⁴⁸ FEKETE OVÁ, R.- IVANČÍKOVÁ, J.- KICOVÁ, M. *Profesijná etika ako súčasť podnikateľskej etiky*. In Etika v účtovníctve a audítorstve : zborník z konferencie, Bratislava 11.6.2008. – Bratislava : [Vydavateľstvo EKONÓM], 2008. ISBN 978-80-225-2563-3.

⁴⁹ FRATRÍČOVÁ, Z.-KRIŠKOVÁ, P. *Profesijná etika – povinnosť alebo samozrejmosť?*. In Etika v účtovníctve a audítorstve : zborník z konferencie, Bratislava 11.6.2008. - Bratislava : [Vydavateľstvo EKONÓM], 2008. ISBN 978-80-225-2563-3.

⁵⁰ VARINSKÁ, K. 2014. *Aplikácia etických princípov v systéme účtovníctva podnikov*: doktorandská dizertačná práca. Bratislava: EUBA. s. 153. s. 83.

Za účelom naplnenia základného cieľa účtovníctva, je potrebné, aby sa účtovník okrem všetkých platných právnych predpisov upravujúcich oblasť účtovníctva riadil aj etickými zásadami a princípmi. Rada pre medzinárodné etické štandardy (IESBA) ako nezávislá rada pre stanovovanie etických noriem, ktorá svoju činnosť vykonáva pod záštitou Medzinárodnej federácie účtovných odborníkov (IFAC), vydáva etické normy vo verejnom záujme, s cieľom zabezpečiť kvalitné etické štandardy a iné vyhlásenia pre profesionálnych účtovníkov na celom svete. Ako uvádza IFAC vo svojich stanovách, hlavným cieľom tejto organizácie je slúžiť verejnému záujmu, posilňovať postavenie audítorskej profesie a profesie účtovníka po celom svete. Má slúžiť a prispievať aj k rozvoju silných medzinárodných ekonomík zavedením a propagovaním dodržiavania vysokokvalitných odborných štandardov, podporovaním medzinárodného zblížovania takýchto štandardov a vyjadrovaním sa k otázkam o verejnom záujme všade tam, kde sú odborné skúsenosti relevantné.

Jednou z hlavných činností IESBA je aj vypracovávanie Etického kódexu pre účtovných odborníkov (z anglického originálu „The Code of Ethics for Professional Accountants“, ďalej už len „Etický kódex IFAC“), ktorý stanovuje etické požiadavky pre účtovných odborníkov vykonávajúcich svoju profesiu v praxi. *Základnými etickými princípmi*, ktoré stanovuje Etický kódex IFAC, sú bezúhonnosť, objektívnosť, odborná spôsobilosť a primeraná starostlivosť, dôvernosť informácií a profesionálne správanie. Aplikácia uvedených etických princípov má metodický význam pri prijímaní rozhodnutí, pri vedení účtovníctva a zostavovaní účtovnej závierky, ktoré majú popri ekonomickom význame hlavne etický rozmer.⁵¹ Stručnú charakteristiku etických princípov podľa Etického kódexu IFAC uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

⁵¹ Príručka s etickým kódexom audítora, Vydanie 2016, Časť A, oddiel 100, Úvod a základné princípy, 100.5.

Tabuľka 2 Etické princípy a ich charakteristika podľa Etického kódexu IFAC

Etický princíp	Charakteristika etického princípu
<i>Bezúhonnosť</i>	Predpokladá otvorenosť a čestnosť vo všetkých profesionálnych a obchodných činnostiach. Účtovný odborník má svoju činnosť vykonávať poctivo a čestne, tak aby nebolo ohrozené meno ÚJ a tiež profesionalita jeho samého.
<i>Objektívnosť</i>	Má zabezpečovať, aby nebola dopustená žiadna predpojatosť, konflikt záujmov alebo neprípustný vplyv iných subjektov, ktoré by prevážili nad odborným úsudkom.
<i>Odborná spôsobilosť a primeraná starostlivosť</i>	Je predpokladom udržiavať odborné poznatky a zručnosti na úrovni, ktorá je nevyhnutná na to, aby mohol účtovník, resp. audítor klientovi alebo zamestnávateľovi poskytovať kvalifikované odborné služby odzrkadľujúce súčasný vývoj v praxi, legislatíve a metódach práce a konať s primeranou starostlivosťou a v súlade s platnými technickými a odbornými predpismi.
<i>Dôvernosti informácií</i>	Znamená dodržiavať dôverný charakter informácií nadobudnutých v dôsledku profesionálnych a obchodných vzťahov, a preto takéto informácie nesprístupňovať tretím osobám bez náležitého a osobitného oprávnenia, pokiaľ neexistuje zákonná takéto informácie sprístupniť, ani nepoužiť takéto informácie na osobný prospech účtovníka, resp. audítora ani tretej osoby.
<i>Profesionálne správanie</i>	Znamená dodržiavanie relevantných zákonov a nariadení a zdržiavanie sa akéhokoľvek konania, ktoré znevažuje účtovnú profesiu.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Príručky s etickým kódexom audítora, Vydanie 2016, Časť A, oddiel 100 až 150.

Na základe odhalení finančnej krízy, môžeme zhodnotiť, že vzájomná súvislosť medzi etikou a dosiahnutím verného a pravdivého obrazu skutočností, ktoré sú predmetom vykazovania, existuje. Túto skutočnosť potvrdíme na príklade obchodovania s CDO v predkrízovom období.

CDO – zálohové cenné papiere, vznikli z transponovania lacných hypotekárnych úverov, ktoré boli bez ohľadu na úverovú históriu dlžníka, vo veľkom množstve poskytované na americkom trhu - prvé významné etické zlyhanie zo strany bánk.

Ratingové agentúry, ktoré hodnotili rizikovosť CDO, boli platené bankami, ktoré CDO vydávali. Tieto ratingové agentúry priradili CDO hodnotenie AAA - ďalšie významné etické pochybenie v konaní bánk.

CDO do obdobia vypuknutia finančnej krízy nepodliehali žiadnej štandardizovanej regulácii, neexistoval žiaden jednotný prístup k tomuto typu finančných produktov - ďalšia významná chyba zo strany regulátorov finančného trhu.

CDO boli odkúpené investormi, ktorí si ich priradili medzi svoje aktíva. Vďaka čomu sa navýšila hodnota ich majetku.

V dôsledku vysokej inflácie FED navýšil sadzby, čo spôsobilo neschopnosť dlžníkov splácať hypotéky. Vznikla realitná kríza na americkom trhu.

V dôsledku ocenenia reálnou hodnotu, nastal prudký pokles na finančných trhoch. Hodnota CDO v priebehu niekoľkých dní prudko klesla, v niektorých prípadoch takmer až na nulovú hodnotu. Všetky zúčastnené strany, ktoré sa podieľali na obchodovaní so CDO, sa vo veľmi krátkom čase, v dôsledku prudkého poklesu hodnoty svojho majetku, stali platobne neschopné.

Na základe príkladu obchodovania s CDO v predkrízovom období je zrejmé, že neetické konanie finančných inštitúcií má v konečnom dôsledku vplyv aj na *poskytovanie verného a pravdivého obrazu o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva*.

Etické kódexy finančných inštitúcií definujú skupinové etické normy, ktoré by mali usmerňovať každého člena skupiny. Prostredníctvom etického kódexu finančná inštitúcia svojim používateľom dáva najavo, že etika a jej princípy sú popri jej stanovených ekonomických cieľoch dôležité a sú jej neodmysliteľnou súčasťou. Poistenie, popri plnení predovšetkým ekonomicko-sociálnej úlohy (nahrádza škody spôsobené na majetku, zdraví alebo živote poistených subjektov), má aj etický rozmer, vďaka ktorému by malo byť poistenie pre klienta zárukou, že poisťovacie služby sú poskytované s maximálnou odbornou starostlivosťou a ochraňujú jeho záujmy.⁵²

S prudkým rastom finančného sektora, jeho globalizáciou, zavádzaním stále nových finančných produktov a služieb, sa význam etiky vo finančnom sektore výrazne zvýšil, a to aj z toho dôvodu, že morálne zlyhanie finančných inštitúcií bolo jednou z hlavných príčin finančnej krízy. Pod tlakom kritiky zo strany verejnosti prijali mnohé finančné inštitúcie etické kódexy v prvej dekáde 21. storočia.⁵³ Porušovanie morálnych princípov vo finančnej sfére bolo predmetom kritiky už oddávna, avšak s rozvojom finančného sektora, zavádzaním nových finančných produktov a služieb, s rastom významu finančných operácií v jednotlivých ekonomikách i vo svetovom hospodárstve, sa značne rozšíril „manévrovací priestor“ finančných inštitúcií a možný dopad neetických postupov vo finančnej sfére na

⁵² MELUCHOVÁ, J. 2013. *Profesijná etika v poistnom sektore*. Bratislava. [online]. [cit. 2018-02-15].

Dostupné na internete: <http://kuaa.sk/uploads/Profesijn%C3%A1%20etika%20v%20poistnom%20sektore.pdf>

⁵³ ŠESTÁKOVÁ, M. 2013. *Etický kódex finančných inštitúcií*. VŠM/CU Bratislava. [online]. [cit. 2018.02.05.].

Dostupné na internete:

http://www.cutn.sk/Library/proceedings/mch_2013/editovane_prispevky/10.%C5%A0est%C3%A1kov%C3%A1.1.pdf

makroekonomické procesy a život bežných ľudí. Finančný sektor má v ekonomike veľmi dôležitú a nezastupiteľnú úlohu, keďže tok finančných prostriedkov, ktorý finančný sektor spravuje, je základom pre všetky ostatné odvetvia ekonomiky. Jeho efektívne fungovanie má vplyv na chod ekonomiky a trvalo udržateľný hospodársky a sociálny rozvoj.

Slovenská asociácia poisťovní (SLASPO) v roku 2009 vydala Kódex etiky v poisťovníctve⁵⁴ (ďalej aj ako „Kódex etiky SLASPO“). Jeho hlavným zameraním je: „aby sa v čo najväčšej miere eliminovali negatívne prvky nielen vo vzájomnom vzťahu poisťovacích subjektov, ktoré na poistnom trhu pôsobia, ale najmä vo vzťahu týchto subjektov ku klientovi“⁵⁵. Kódex definuje poisťovne ako „finančné inštitúcie, ktoré pracujú so zverenými finančnými prostriedkami a sú povinné s nimi zodpovedajúco hospodáriť“⁵⁶. Kódex etiky SLASPO od zamestnancov poisťovne, resp. pre ňu pracujúcich sprostredkovateľov, vyžaduje, aby boli odborne spôsobilí a disponovali morálnymi vlastnosťami ako je dôveryhodnosť, serióznosť, nezaujatosť s ohľadom na potreby poistených klientov.

Môžeme povedať, že istou podmnožinou, resp. konceptom, ktorého základ vychádza z etiky, je aj *spoločenská zodpovednosť podniku*⁵⁷ (CSR), ktorá má svojím globálnym vplyvom dopad aj na finančné inštitúcie. Podľa hlavného zakladateľa H. R. Bowena CSR zaväzuje podnikateľov, aby sa usilovali hľadať také stratégie, robiť také rozhodnutia alebo vykonávať také aktivity, ktoré sú žiaduce z pohľadu cieľov a hodnôt našej spoločnosti.⁵⁸ Archie B. Carroll definoval CSR v štyroch základných oblastiach. Bola to ekonomická zodpovednosť, zákonná zodpovednosť, etická zodpovednosť a filantropická zodpovednosť.⁵⁹ Veľký rozvoj CSR nastal v 80. až 90. rokoch 20. storočia, kedy veľké množstvo podnikov pristúpilo k vytváraniu etických kódexov a rôznych programov zameraných na oblasť CSR. Motiváciou podnikov bol rastúci verejný záujem o negatívne dopady globálne fungujúcej svetovej ekonomiky. Podniky sa teda koncom 20. storočia začali viac zaujímať o ich etickú zodpovednosť, ktorej snahou bolo určité obmedzenie a zdržanie sa niektorého konania a praktík, ktoré by mali, resp. mohli mať

⁵⁴ Posledná aktualizácia tohto kódexu bola 27. 04. 2009.

⁵⁵ Kódex etiky v poisťovníctve, Úvodné ustanovenia, 1. 1.

⁵⁶ Kódex etiky v poisťovníctve, Úvodné ustanovenia, 1. 6.

⁵⁷ Výraz „Corporate social responsibility“ sa v odbornej literatúre uvádza ako „spoločenská zodpovednosť firiem“, resp. „spoločenská zodpovednosť podnikov“, alebo ako „sociálna zodpovednosť podnikov“ pričom ich význam je totožný. V dizertačnej práci budeme používať výraz „spoločenská zodpovednosť podnikov“ (CSR).

⁵⁸ BOWEN, H. R. 2013. *Social Responsibilities of the Businessman*. State of Iowa US : University of Iowa Press. 2013. 248 s. ISBN 978-16-0938-196-7.

⁵⁹ CARROLL, A. B. A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. In : *The Academy of Management Review*. NY : Academy of management. 1979. Vol. 4, No. 4, 497-505 s.

neetický charakter. Táto iniciatíva podnikov vychádzala z dobrovoľnosti a bola nad rámec legislatívnej regulácie.

Koncepcia CSR sa postupom času rozšírila zo zamerania niekoľkých jednotlivcov, organizácií a podnikov do iniciatívy s globálnym dopadom. CSR má svoje prejavy a modely, ktoré sa ale do určitej miery od seba líšia v závislosti od ekonomického prostredia. V podmienkach americkej ekonomiky sú niektoré prejavy a možnosti CSR viac globálne, alebo odlišné od prostredia európskych trhov a ekonomík. Európske trhy a ekonomiky iným spôsobom definujú niektoré javy a v procese mnohonárodnostného trhu EU podeleného na konkrétne štáty a politiky je európsky trh charakterizovaný inými podmienkami práce, alebo požiadavkami na aktuálny rozvoj, alebo ochranu.⁶⁰ Môžeme povedať, že pod pojmom CSR sa vo všeobecnosti globálne rozumie „*spôsob, ktorým podnik dosahuje rovnováhu medzi hospodárskymi - ekonomickými, environmentálnymi a sociálnymi požiadavkami a súčasne sa zaoberá očakávaniami akcionárov a iných zainteresovaných strán*“⁶¹. Troma základnými oblasťami je teda hospodárska, resp. ekonomická, environmentálna a spoločenská oblasť, ktorá je tiež označovaná ako sociálna oblasť.

Schéma 9 Tri základné oblasti CSR

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa členenia CSR United Nations Industrial Development Organization

Všetky tri základné oblasti CSR od podnikov, organizácií, ale aj od všetkých zúčastnených strán a osôb, ktoré sa akýmkoľvek spôsobom podieľajú, resp. zúčastňujú na tvorbe ekonomického prostredia, vyžadujú, aby ich snahou bolo zabezpečiť svoju ziskovosť a prosperitu s dôrazom na dlhodobý a udržateľný globálny rozvoj hospodárstva. Akákoľvek činnosť trhových subjektov nesmie byť v protiklade s prospechom spoločnosti. Od roku 2000

⁶⁰ ÚHÁĽ, M. Firma a mravný rast zamestnancov ako forma sociálnej zodpovednosti podniku v odraze sociálnej náuky cirkvi. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*, Košice 28. júna 2010 – Košice : [Vydavateľstvo Michal Vaška Prešov], 2010. ISBN 978-80-7165-801-6

⁶¹ United Nations Industrial Development Organization. *What is CSR?* [online]. Dostupné na internete: <http://www.unido.org/csr/o72054.html>

vzniklo v oblasti CSR niekoľko významných iniciatív na globálnej a európskej úrovni. Oblasť CSR sa stala súčasťou globálnej politiky a otvorila tak priestor na využitie regulatívnych nástrojov usmerňovania aktivít v podnikateľskej oblasti za cieľom dlhodobu udržateľného rozvoja, ktorý je úzko spojený práve s oblasťou CSR. Medzi najvýznamnejšie súčasné iniciatívy v oblasti CSR na globálnej a európskej úrovni patrí Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj⁶², ISO 26000 Návod na spoločenskú zodpovednosť⁶³ a Globálna iniciatíva vo výkazníctve⁶⁴.

Keďže poistenie, má aj etický rozmer, je dôležité, aby sa poisťovne jasne zasadzovali o uplatňovanie etických princípov pri výkone svojej činnosti. Okrem spomenutých etických kódexov, sa poisťovne môžu vo svojom externom prostredí zviditeľňovať aj prostredníctvom ich činnosti v oblasti CSR. Aktivita v tejto oblasti totiž majú oveľa širší dopad, ako len na klientov poisťovne. To či sa slovenské poisťovne zasadzujú za presadzovanie etiky a jej princípov a či sú aktívne aj v oblasti CSR budeme bližšie skúmať vo výskumnej časti práce.

1.3 Regulačné požiadavky na výkazníctvo finančných inštitúcií v EÚ

Dnes môžeme zhodnotiť, že v porovnaní s bankovým sektorom, boli dôsledky svetovej finančnej krízy na tradičné konzervatívne svetové poisťovníctvo výrazne nižšie.⁶⁵ Je to z toho dôvodu, že poisťovňa nie je ovplyvnená rizikom likvidity ako ostatné finančné inštitúcie.⁶⁶ Táto skutočnosť, platí dovtedy, kým sa poisťovne zdržujú od finančnej sféry, ktorá vyústila do týchto problémov – finančnej krízy. Druhým dôvodom je, že po prepade akciového trhu, sa poisťovníctvo znovu navrátilo ku kľúčovej úlohe v riadení aktív a potrebe zachovať silný dôraz

⁶² *Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj* vydaná Organizáciou Spojených národov – OSN. Agendu 2030 oficiálne schválil summit OSN 25. septembra 2015 v New Yorku. Agenda 2030 sa považuje za doteraz najkomplexnejší súbor vymedzených cieľov, ktoré boli stanovené pre dosiahnutie globálneho udržateľného rozvoja na medzinárodnej úrovni. SDGs jednohlasne prijalo 193 krajín. Obsah 17 cieľov je vnímaný zväčša ako morálny a etický záväzok.

⁶³ *ISO 26000* bola vydaná v roku 2010 Medzinárodnou organizáciou pre štandardizáciu (angl. International Organization for Standardization). Poskytuje návod na podstatné princípy spoločenskej zodpovednosti, zahŕňa hlavné oblasti a problémy týkajúce sa spoločenskej zodpovednosti i spôsoby, akými možno implementovať spoločenskú zodpovednosť v rámci organizácie.

⁶⁴ *GRI* bola založená v roku 1997. Jej cieľom je pomáhať podnikom a vládám na celom svete pochopiť a informovať ich o ich vplyve na kritické otázky, akými sú zmena podnebia, ľudské práva, riadenie a sociálny blahobyt. GRI svojou činnosťou umožňuje podnikom a vládám podstúpiť reálne kroky pre vytvorenie sociálnych, environmentálnych a ekonomických výhod pre každého bez výnimky. Presadzované normy GRI sú konštruované tak, aby napomohli rozvoju skutočnému „multi-stakeholder“ prispievaniu, kde každý zainteresovaný jednotlivec bude konať v prospech verejného záujmu.

⁶⁵ DAŇHEL, J. – DUCHÁČKOVÁ, E. 2012. Změny v postavení odvětví pojišťovnictví jako důsledek finanční a ekonomické krize a následných regulačních schémat. In *Pojistné rozpravy* - pojistně teoretický bulletin. Praha: Česká asociace pojišťoven. ISSN 0862-6162, 2012, č. 28, s. 5-10.

⁶⁶ Príjmy poisťovne sú financované z relatívne stabilného toku finančných prostriedkov – poistného.

na dobre diverzifikované investičné portfólio.⁶⁷ Výnimkou bola práve spoločnosť AIG a ešte takzvané monoline poisťovne, ktoré boli výrazne zasiahnuté finančnou krízou práve z dôvodu obchodovania s CDS. **Monoline poisťovne** poskytujú záruky emitentom. Vo väčšine prípadov je to vo forme úverových swapov, ktoré vďaka tejto záruke zvyšujú kredit konkrétneho emitenta. Tieto poisťovne sa hlavne zameriavajú na krytie rizika prostredníctvom swapov úverového zlyhania (CDS).

Európske poisťovne sú vo všeobecnosti známe konzervatívnym prístupom alokácie svojich aktív a iba malá časť aktív je investovaná do akcií. Z tohto dôvodu európske poisťovne neboli príliš nepriaznivo ovplyvnené poklesom hodnoty akciových trhov, ktorý nastal v roku 2008, kedy došlo k zníženiu všetkých hlavných akciových indexov o 30 – 50 %.⁶⁸

Poisťovníctvo je jedným z najväčších inštitucionálnych investorov v Európe. „Celková hodnota investičného portfólia európskych poisťovateľov sa znížila z viac ako 7 200 miliárd eur v roku 2007 na približne 6 500 miliárd eur v roku 2008.“⁶⁹ Bolo to poprvý krát po desiatich rokoch, kedy bola medziročná miera negatívna. Najväčšími investormi na európskom poisťovním trhu v roku 2008 boli Veľká Británia, Francúzsko a Nemecko. Tieto tri krajiny zastupovali až 65 % z celkového portfólia. Podiel akcií a variabilných aktív v celkovom investičnom portfóliu poisťovateľov sa znížil z 34 % z roku 2007 na 26 % v roku 2008. V Európe poisťovne investujú najväčšiu časť svojho portfólia do dlhových cenných papierov a iných aktív s pevným výnosom a do akcií a iných cenných papierov s premenlivým výnosom.⁷⁰ Ak je finančný trh v období neistoty, zloženie portfólia investorov smeruje k dlhovým cenným papierom. A naopak, v období rastu sa investori prikláňajú skôr k akciám a iným cenným papierom s premenlivým výnosom. Viacero autorov sa zhoduje v presvedčení, že v dôsledku finančnej krízy začali viesť európske poisťovne viac konzervatívne orientovanú investičnú politiku.⁷¹ Výskum Genza a Basara potvrdzuje, že finančná kríza mala vplyv na

⁶⁷ THE GENEVA ASSOCIATION. ACCE working group on the credit crisis. 2008. The role of insurance and why it is different from banking. In *The Geneva Reports – Risk and Insurance Research*. Anatomy of the credit crisis. An insurance reader from The Geneva Association. ISSN 1662-3738, 2010, no. 3, pp. 69 – 80.

⁶⁸ ELING, M. – SCHMEISER, H. 2010 Insurance and the Credit Crisis: Impact and Ten Consequences for risk management and Supervision. In *The Geneva papers on risk and insurance – issues and practice* : an official journal of the Geneva Association. – Palgrave Macmillan, č. 35, 2010, 1, str. 9 – 34. ISSN 0252-1148.

⁶⁹ SNOPOKOVÁ, A. *Vplyv globálnej finančnej krízy na poisťovní trhy Európskej únie*. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra poisťovníctva. Bratislava: NHF EU, 2015, 151 s. 52 s.

⁷⁰ GHETU, D. 2017. *Insurance Europe: Solvency II successfully implemented, but excessive conservativeness risks harming consumers, long-term investment and economy* [online]. [cit. 2016.14.10.] Dostupné na internete: <http://insurance.iasig.ro/Insurance-Europe-Solvency-II-successfully-implemented-but-excessive-conservativeness-risks-harming-consumers-long-term-investment-and-economy-article-2,3,100-8986.htm>

⁷¹ Napríklad KOČOVIČ, ANTIĆ a JOVOVIĆ (2011), IMPAVIDO a TOWER (2009) SCHICH (2009).

celkové investičné portfólio poisťovní.⁷² Európske poisťovne utrpeli straty z poklesu hodnoty svojho portfólia, ktoré sa premietli do strát klientov a investorov. Väčšinou však v tomto prípade išlo o straty, ktoré s ohľadom na silu krízy neboli také veľké, ako tomu bolo v bankovom sektore. Kritická situácia na finančných trhoch negatívne ovplyvnila situáciu v životnom poistení. Straty postihli hlavne tých klientov, ktorí vsadili na kontroverzný produkt investičného životného poistenia.⁷³

Európska ekonomika sa vrátila k rastu v roku 2013, ale ekonomické prostredie je viac menej nepriaznivé.⁷⁴ Prostredie nízkych úrokových sadzieb v eurozóne, ktorým poisťovne čelia, je naďalej jedným z najvýznamnejších rizík poisťovní. Prostredie nízkych sadzieb pomáha bankovému sektoru a jednotlivým vládam udržiavať úrokové náklady pod kontrolou. Z dlhodobého hľadiska však predstavujú riziko pre poisťný sektor, pretože veľká časť životných poisťovní garantuje klientom vopred stanovenú výšku výnosu. Európsky výbor pre systémové riziká (ESRB) zaradil vplyv nízkych úrokových sadzieb na bilancie poisťovní medzi najväčšie riziká pre finančnú stabilitu v EÚ. Táto skutočnosť bude z dlhodobého hľadiska viesť k neschopnosti poisťovní dosahovať výnos garantovaný zmluvou, v životnom poistení môže viesť k ohrozeniu solventnosti. Vďaka zverejňovaniu informácií, ktoré zaviedla Solvency II, bude problém nesolventnosti verejne známy. V dôsledku čoho vzniká riziko straty spotrebiteľskej dôvery, ktorá sa môže šíriť aj na iné produkty a sektory.⁷⁵

Svetová finančná kríza viedla riadiace orgány EÚ k prehodnoteniu dovtedy existujúceho systému dohľadu nad európskym finančným trhom. Situácia na finančných trhoch dala podnet k vzniku nového výkonného európskeho orgánu - *Európsky systém finančného dohľadu* (ďalej aj ako „ESFS“). ESFS bol založený k 1. januáru 2011 a hlavným zámerom pre vytvorenie tohto „nového modelu dohľadu nad európskymi finančnými inštitúciami a trhmi je

⁷² GENZ, E. G. – BASAR, O.D. 2015. The Impact of the 2008 Crisis on Total Insurers' Investment Portfolio in Europe: Dynamic Panel Approach. In *Research in world economy*. ISSN 1923-3981, 2015, Vol. 6, No. 1.

⁷³ DAŇHEL, J. – DUCHÁČKOVÁ, E. 2012. Změny v postavení odvětví pojišťovnictví jako důsledek finanční a ekonomické krize a následných regulačních schémat. In *Pojistné rozpravy - pojištění teoretický bulletin*. Praha: Česká asociace pojišťoven. ISSN 0862-6162, 2012, č. 28, s. 5-10.

⁷⁴ SNOPOKOVÁ, A. *Vplyv globálnej finančnej krízy na poisťný trh Európskej únie*. - Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra poisťovníctva. Bratislava: NHF EU, 2015, 151 s. 60 s.

⁷⁵ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2015. *Stretnutie vedenia NBS s predstaviteľmi subjektov kapitálového trhu, dôchodkového sporenia a poisťovní v Slovenskej republike*. [online]. [cit. 2018. 05.10.]. Dostupné na internete: www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/Publikacie/Subjekty_KT_DDS_DSS_a_poisťovníctva_2p_2015.pdf

*posilniť spoluprácu v oblasti dohľadu na európskej úrovni ako aj všeobecná finančná stabilita v EÚ*⁷⁶. Súčasťou ESFS sú:

- Európsky výbor pre systémové riziká (ESRB),
- Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA),
- Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov (EIOPA),
- Európsky orgán pre cenné papiere a trhy (ESMA),
- Spoločný výbor európskych orgánov dohľadu,
- príslušné orgány alebo orgány dohľadu v členských štátoch.

Hlavným cieľom ESFS je výkon dohľadu na makroprudenciálnej úrovni⁷⁷ (ESRB), výkon dohľadu nad obozretným podnikaním finančných inštitúcií (EBA, ESMA, EIOPA) a úplná harmonizácia v oblasti regulácie podnikania subjektov finančného trhu v rámci členských štátov EÚ. Spoločný výbor európskych orgánov dohľadu okrem vyššie uvedeného zaisťuje medzisektorovú konzistentnosť v oblasti finančných konglomerátov, účtovníctva a auditu, analýzy rizík, opatrení proti praniu špinavých peňazí, retailových investičných produktov, a v neposlednom rade aj vzájomnú spoluprácu a výmenu informácií medzi jednotlivými orgánmi. Z dôvodu zamerania dizertačnej práce sa budeme v práci zameriavať na Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov – EIOPA. EIOPA, ako právny nástupca Výboru európskych orgánov dohľadu nad poisťovníctvom a zamestnaneckými penzijnými fondmi – CEIOPS. CEIOPS bol založený v novembri 2003 Európskou komisiou. Pre zmeny, ktoré vyplynuli z dôsledkov finančnej krízy bol v januári 2011 nahradený novým orgánom - EIOPA. CEIOPS, prevzala všetky existujúce a prebiehajúce úlohy a zodpovednosti CEIOPS-u. A práve niektorým z nich sa budeme venovať v nasledujúcej podkapitole.

1.3.1 Regulácie Basel II – III a Solvency I - II

Jednou z odpovedí na zistené nedostatky a zlyhania finančného trhu a jeho subjektov v oblasti finančného vykazovania je regulačná smernica kapitálovej primeranosti pre bankový

⁷⁶ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. *Európsky systém finančného dohľadu*. [online]. [cit. 2018.03.03]. Dostupné na internete: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom/dohlad/dohlad-eu/europsky-system-financneho-dohladu>

⁷⁷ Na vznik potenciálnych systémových rizík vo finančnom systéme reaguje *makroprudenciálnymi opatreniami*. Konečným cieľom makroprudenciálnej politiky je zachovanie finančnej stability.

sektor vypracovaná Bazilejským výborom pre bankový dohľad⁷⁸ - *Basel II*⁷⁹. Basel II definoval meranie rizika a alokáciu kapitálu bánk za účelom pokrytia meraných rizík. Bol platný od 1. januára 2007 do 31. decembra 2012. Keďže finančná kríza odhalila značné nedostatky v oblasti bankovníctva, Basel II si vyžadoval revíziu a úpravu. Z tohto dôvodu boli v novembri 2010 schválené nové pravidlá kapitálových požiadaviek v bankovom sektore, známe ako *Basel III*. Nové pravidlá smernice Basel III stanovujú vyšší a kvalitnejší kapitál pre banky, lepšie pokrytie rizík, zavádzajú pákový pomer, opatrenia na podporu vybudovania kapitálu, ktorý sa môže čerpať v krízových obdobiach, a zavedenie globálnych štandardov likvidity.⁸⁰ Cieľom novej regulácie Basel III je zabezpečiť, aby boli banky v budúcnosti schopné udržať si svoju stabilitu na trhu aj v obdobiach krízy. Vďaka väčšej stabilite majú tak byť banky schopné ustáť podobné náročné situácie, akou bola svetová finančná kríza. Aplikácia Basel III začala v roku 2013 a bude, podľa doterajších plánov, pokračovať až do roku 2019. V rokoch 2016 – 2017 bola Bazilejským výborom dohodnutá reforma Basel III. Podľa mnohých zástupcov bánk sa požiadavky Basilejského výboru v posledných rokoch tak výrazne rozšírili, že avízované zmeny už nemožno označovať „reformou“, ale ako Basel IV.⁸¹ Keďže hlavným zameraním dizertačnej práce je poisťný sektor, v práci sa budeme bližšie venovať reguláciám upravujúcim oblasť poisťovníctva – Solvency I – II.

Tak ako tomu bolo v prípade bankového sektora, finančná kríza odhalila aj nestabilitu poisťného sektora a poukázala na skutočnosť, že kapitálové požiadavky obsiahnuté v dovtedy platnej legislatíve *Solvency I*⁸², nie sú pre poisťovne a ich možné vzniknuté riziká postačujúce. Solventnosť v poisťovníctve je chápaná, ako schopnosť poisťovateľa plniť všetky prijaté poisťné záväzky, t.j. uhradiť oprávnené poisťné nároky z realizovateľných poisťných udalostí.⁸³ Solvency I bola založená na výpočte dvoch základných ukazovateľov: skutočnej

⁷⁸ *Bazilejský výbor pre bankový dohľad* - Basel Committee on Banking Supervision je medzinárodná inštitúcia zameraná na bankový sektor. Má 27 členov z rôznych častí sveta. Vznik výboru podnietilo rastúce množstvo zahraničných úverov v bankách. Hlavnou činnosťou výboru je vydávanie regulačných štandardov, v ktorých odporúča konkrétne postupy v oblasti bankového dohľadu a snaží sa o postupné zblížovanie regulačných noriem. Rozhodnutia výboru však nie sú záväzné. Výbor predpokladá, že jednotlivé štáty sami v rámci svojho záujmu zakomponujú tieto odporúčania do svojej vlastnej legislatívy.

⁷⁹ Predchodcom regulačnej smernice Basel II (Basel Capital Accord) bola smernica *Basel I* vypracovaná v roku 1988. Basel I bol prvý medzinárodný dokument pre regulované meranie finančných rizík, konkrétne úverového rizika bánk, a dokument o pokrytí tohto rizika kapitálom.

⁸⁰ SZPYRC, M. – NOVOTA, D. (2013). Bazilejské dohody o kapitále a kapitálová primeranosť bánk v SR. In: *Biatec*, 21(7/2013), 24-27.

⁸¹ PWC. 2018. *PwC Basel IV / CRR II Academy 2018: The road from Basel III to Basel IV*. [online]. [cit. 2018.05.10]. Dostupné na internete: <https://www.pwc.com/gx/en/services/advisory/basel-iv.html>

⁸² Solvency I bola platná a záväzná pre všetky členské štáty Európskej únie od roku 2004.

⁸³ CIPRA, T. 2002. *Kapitálová primeranosť ve financích a solventnost v pojišťovnictví*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2002, s. 272. ISBN 80-86119-54-8.

miery solventnosti a požadovanej miery solventnosti. Solvency I stanovovala, že hodnota skutočnej miery solventnosti musí byť najmenej vo výške požadovanej miery solventnosti. Skutočnou mierou solventnosti sa rozumie výška vlastných zdrojov poisťovne znížená o výšku nehmotného majetku, hodnotu vlastných akcií a majetkových účastí v inej poisťovni alebo finančnej inštitúcii.⁸⁴ Požadovanou mierou solventnosti sa rozumie minimálna hodnota skutočnej miery solventnosti určená na základe rozsahu poisťovacej činnosti vykonávanej poisťovňou.

Tieto dve požiadavky boli stanovené zvlášť pre odvetvia životného a neživotného poistenia. Regulácia Solvency I postupným ekonomickým vývojom strácala svoju efektivitu. Dôvodov bolo viacero. Išlo napríklad o historicky orientované meranie kapitálových požiadaviek. Solvency I bola závislá na účtovných princípoch (napríklad, v prípade oceňovania technických rezerv) a jej pravidlá neodrážali všetky možné riziká, ktorým je poisťovňa vystavená (napríklad, trhové riziko/ALM, kreditné riziko a operačné riziko). Solvency I nebrala do úvahy modernú teóriu rizika a rôzne formy zaistenia neboli podľa Solvency I brané do úvahy.⁸⁵ Začiatok revízie a aktualizácie Solvency I bolo na podnet Európskej komisie v roku 2001. Finančná kríza, ktorá bola svojím pôvodom vyvolaná bankovým sektorom, sa postupne začala šíriť aj do odvetvia poisťovníctva. Proces novelizácie Solvency I bol teda finančnou krízou značne ovplyvnený. CEIOPS na jeseň roku 2008 uviedol nový projekt „Lessons to be learned“. Tento projekt mal za úlohu zanalyzovať poisťný sektor z rôznych aspektov súčasnej finančnej krízy. Projekt tiež identifikoval potenciálne možné oblasti vylepšenia novovznikajúcej regulácie *Solvency II*, s cieľom zaistenia jej funkčnosti v časoch pokoja, ale aj v stresových obdobiach ekonomiky.⁸⁶ V novembri 2009 bola schválená Smernica 2009/138/ES o začatí a vykonávaní poistenia a zaistenia - Solvency II. Termín jej účinnosti bol stanovený na november 2012. K jej transpozícii sa ale pristúpilo až po jej novele smernicou Európskeho parlamentu a Rady 2014/51/EÚ zo 16. apríla 2014. Táto smernica známa aj pod názvom Omnibus II posunula účinnosť implementácie nových kapitálových požiadaviek poisťovní obsiahnutých v smernici Solvency II na 1. január 2016. Dôvodom oddialenia jej účinnosti bolo

⁸⁴ MELUCHOVÁ, J. 2009. *Účtovníctvo a vykazovanie poisťovní podľa IFRS*, 2. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. 279 s. ISBN 978-80-8078-278-8

⁸⁵ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2012. *Solventnosť II*. [online]. [cit. 2016.07.26.]. Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/ORM/Poistovnictvo/Solventnost_II.pdf

⁸⁶ Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors. 2009. *Lessons learned from the crisis (Solvency II and beyond)* [online]. [cit. 2016.07.25.]. Dostupné na internete: <https://eiopa.europa.eu/CEIOPS-Archive/Documents/Reports/CEIOPS-SEC-107-08-Lessons-learned-from-the-crisis-SII-and-beyond.pdf#search=filename%3ACEIOPS%2DSEC%2D107%2D08%2DLessons%2Dlearned%2Dfrom%2Dthe%2Dcrisis%2DSII%2Dand%2Dbeyond%2Epdf>.

oneskorenie poisťovní so zavádzaním novej regulácie, vzhľadom na vysoké finančné náklady, nároky na voľnú kapacitu všetkých oddelení poisťovne a požiadavky na odbornosť a skúsenosti pracovníkov.⁸⁷ Ďalším dôvodom oddialenia bolo aj splnenie kritérií nastavených v kvantitatívnych a kvalitatívnych požiadavkách ako aj reagovanie na nové riziká a ich obozretné riadenie, ktoré vyplynulo z dôsledkov krízy.

Jedným z podkladov pri tvorbe Solvency II bola smernica Basel II. Solvency II prebrala takzvanú trojpilierovú štruktúru práve od dovtedy platnej regulačnej smernice Basel II. Ďalšími spoločnými znakmi Solvency II a Basel II je napríklad, že obe smernice vytvárajú podnety pre lepšie porozumenie a riadenie rizík, predstavujú systém vnútornej kontroly a riadenie rizík, obe smernice majú rizikovo orientovaný dohľad.⁸⁸ *Hlavným cieľom oboch regulácií je ochrana klienta a zvýšenie stability finančného sektora.* Detailnejšie porovnanie Solvency II a Basel II uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 3 Porovnanie regulácií Solvency II a Basel II

Oblasť komparácie	Solvency II	Basel II
Oblasť regulácie	poisťovníctvo	bankovníctvo
Podnet ku vzniku od	Európska komisia	Bazilejský výbor pre bankový dohľad
Oblasť pôsobnosti smernice	členské krajiny EÚ	celý svet
Implementácia podľa pôsobnosti subjektov	všetky poisťovne pôsobiace na území členských krajín EÚ	v členských krajinách EÚ všetky subjekty, v iných krajinách iba nadnárodné subjekty
Bilančný pohľad	aktíva aj pasíva	iba aktíva
Zahrňovanie rizika	úverové, trhové, operačné, poistné a riziko likvidity	úverové, trhové, operačné
Používané modely	integrovateľný prístup založený na analýze jednotlivých rizík portfólia poisťovne	samostatné modely pre investičné, úverové a operačné riziko

Zdroj: Spracované podľa KATRÍKOVÁ, D. 2016. Komparácia projektu Solvency II so Solvency I a Basel II Comparison of Solvency I with Solvency II and Basel II. In *AIESA*:

⁸⁷ KATRÍKOVÁ, D. 2016. Komparácia projektu Solvency II so Solvency I a Basel II Comparison of Solvency I with Solvency II and Basel II. In *AIESA: zborník : 9. medzinárodná vedecká konferencia* [CD-ROM]. Bratislava. EKONÓM, 2016. ISBN 978-80-225-4306-4. – s. 29 – 49. CD-ROM.]

⁸⁸ ONDER, Š. 2006. *Architektura Solvency II*. [online]. [cit. 2016.07.26]. Dostupné na: nb.vse.cz/kbp/TEXT/IIR%20SolvencyII.ppt.

zborník : 9. medzinárodná vedecká konferencia [CD-ROM]. Bratislava. EKONÓM, 2016. ISBN 978-80-225-4306-4. – s.. 29 – 49. CD-ROM.].

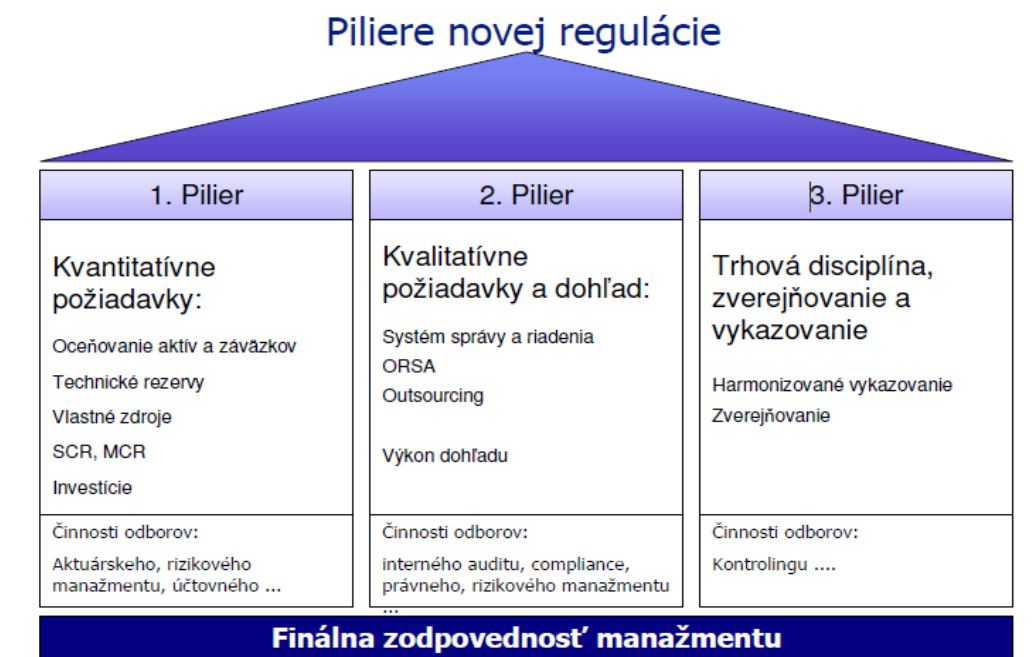
Ako možno vidieť z vyššie uvedenej tabuľky, Solvency II a Basel II sa od seba, okrem ich vzájomných podobností, aj v mnohom odlišujú. Základným dôvodom pre ich odlišnosti je, že obe regulácie sú určené pre finančné inštitúcie, ktorých predmetom činnosti a teda aj riziká, ktorým musia čeliť, sú odlišné. Pokým banky majú širokú škálu oblasti svojej obchodnej činnosti a rôznorodé riziká s tým spojené, poisťovne majú užšie zameranie ich obchodnej činnosti. Hlavné zameranie obchodnej činnosti poisťovní je založené na prenose rizík. Ako v roku 2012 uviedla Národná Banka Slovenska (NBS) v rámci nastavenia Dohľadu nad finančným trhom, *hlavným cieľom novej regulácie v poisťovníctve je ochrana poistníkov a oprávnených osôb v prepojení na finančnú stabilitu dohliadaných subjektov*⁸⁹. Jej cieľom je tiež podchytiť najnovší vývoj v oblasti dohľadu nad obozretným podnikaním, poisťnej a finančnej matematike a v riadení rizík; zlepšiť reguláciu dohľadu nad poistným trhom; zvýšiť integráciu poistného trhu EÚ; prehĺbiť harmonizáciu v poistnom sektore v rámci EÚ, ako aj zvýšiť medzinárodnú konkurencieschopnosť poisťovateľov.

1.3.2 Tri základné piliere Solvency II

Nová regulácia Solvency II stojí na troch základných pilieroch: pilier kvantitatívnych požiadaviek, pilier kvalitatívnych požiadaviek a dohľadu a pilier trhovej disciplíny, zverejňovania a vykazovania.

⁸⁹ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2012. *Solventnosť II*. [online]. [cit. 2016.07.26.]. Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/ORM/Poistovnictvo/Solventnost_II.pdf

Schéma 10 Tri základné piliere Solvency II

Zdroj: NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2012. *Solventnosť II*. [online]. [cit. 2016.07.26.]. Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohľad/ORM/Poistovnictvo/Solventnost_II.pdf

Prvý pilier - kvantitatívne požiadavky poisťovní, stanovuje pravidlá zaobchádzania s finančnými zdrojmi so zreteľom na technické rezervy, investície a kapitálové požiadavky. *Technické rezervy* poisťovní sú nevyhnutným predpokladom realizácie poistných vzťahov. Predstavujú najdôležitejšiu časť cudzích zdrojov poisťovní. Ide o systém rezerv slúžiacich na vyrovnanie časových nesúládov medzi príjmom poistného a výplatami poistných plnení. Slúžia tiež na krytie náhodných výkyvov v škodovom priebehu. Technické rezervy sú jedným z najdôležitejších faktorov pri posudzovaní solventnosti, ratingu a konkurenčnej pozície poisťovní na trhu. Pravidlá o technických rezervách tvoria akési jadro prvého piliera, keďže výška rezerv má najväčší dosah na požiadavky solventnosti. Kladie sa tu dôraz na harmonizáciu metód kalkulácie technických rezerv a dosiahnutie zhody s trendmi vo vývoji IFRS. Navrhovaná koncepcia ohodnocovania aktív a záväzkov je jeden z hlavných rozdielov medzi Solvency I a Solvency II. Nová regulácia, takisto, ako jej predchodca, pri určení pravidiel kapitálových požiadaviek (solventnosti) vychádza z dvoch úrovní: požiadavky kapitálovej solventnosti (SCR) a minimálnej kapitálovej požiadavky (MCR). Obe kritériá sú vnímané spoločne, ako určitý integrovaný výsledok celého portfólia poisťovne za odvetvia životného aj neživotného poistenia spolu. *Hodnota kapitálovej solventnosti* by mala vyjadrovať celkovú úroveň kapitálu, ktorý odráža rizikový profil danej poisťovne vypočítaný podľa štandardného vzorca alebo použitím vlastného interného rizikového modelu, ktorý si poisťovňa vytvára

sama.⁹⁰ *Minimálna kapitálová požiadavka* má vyjadrovať minimálnu hranicu kapitálu, ktorej pokles pod túto hodnotu by predstavoval vážne ohrozenie záujmov poistených a oprávnených osôb určených na prijatie poistného plnenia. Solvency II sa snaží skombinovať pravidlá technických rezerv, minimálnych kapitálových požiadaviek a požiadaviek solventnosti tak, aby zabezpečovala bezpečnosť, výnosy a predajnosť na trhu.

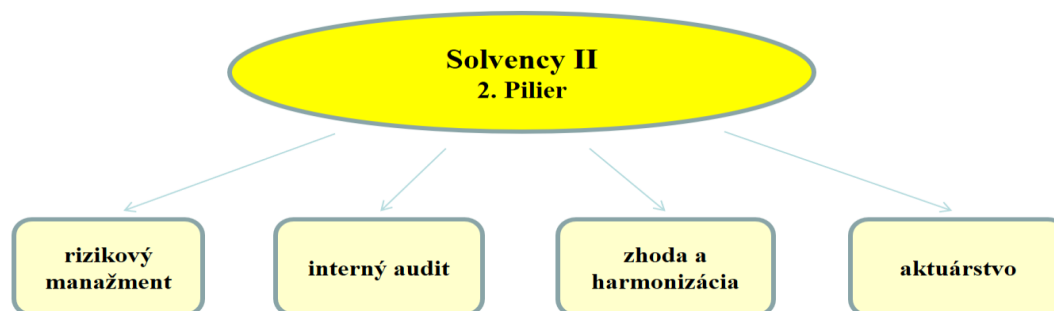
Druhý pilier – kvalitatívne požiadavky a dohľad - sa zameriava na proces dohľadu a riadenia rizika. Charakterizuje harmonizáciu dohľadu na európskej úrovni, princípy transparentnosti a zodpovednosti orgánov dohľadu na proces zrovnoprávňovania. Druhý pilier pri riadení rizika nastavuje princípy vnútornej kontroly a rizikového manažmentu.

Jeho súčasťou je okrem orgánov dohľadu a systému správy a riadenia aj odhad rizika a miery solventnosti – ORSA. *„ORSA je nástroj manažmentu rizík, ktorý vyžaduje od poisťovní, aby riadne posúdili krátkodobé a dlhodobé riziká, ktorým sú vystavené a určili veľkosť vlastných zdrojov potrebných na ich krytie. ORSA reprezentuje názor poisťovní a ich pochopenie rizík, ktorým sú vystavené, celkovú potrebnosť solventnosti a držanie vlastného kapitálu.“*⁹¹ Charakteristickými znakmi druhého piliera sú kontrola vnútorných modelov rizika poisťovní, používanie takzvaných stres testov, procesov riadenia, taktiež kvalita znižovania a rozdeľovania rizika. Všetky nekvantifikovateľné riziká v prvom pilieri, musia byť ohodnotené práve tu - v druhom pilieri. Druhý pilier sa dá zhrnúť do 4 hlavných funkcií, ktoré nová regulácia ukladá za povinnosť vykonávať poisťovniam: rizikový manažment, interný audit, zhodu a harmonizáciu a aktuárstvo.

⁹⁰ MELUCHOVÁ, J. - MATEÁŠOVÁ, M. 2015. Nové pravidlá pre nastavenie finančnej stability bánk a poisťovní. In *Ekonomika a informatika : vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI*. Bratislava : Fakulta hospodárskej informatiky : Slovenská spoločnosť pre hospodársku informatiku. 2015. ISSN 1336-3514. s. 122-134

⁹¹ KATRÍKOVÁ, D. 2017. Režim dohľadu a systém správy a riadenia poisťovní podľa Solvency II. In *Ekonomika a informatika*. ISSN: 1339-987X, 2017, roč. 15, č. 1, s. 38 – 49.

Schéma 11 Grafické znázornenie 2. Piliera Solvency II

Zdroj: Spracované podľa MAJTÁTOVÁ, A. - BALÁŽ, P. 2011. *Príprava aplikácie projektu Solventnosť II v poisťovniach*. [online]. [cit. 2016.07.26.]. Dostupné na internete: http://www.derivat.sk/files/casopis%202011/2011_Jun_Balaz-Majtanova.pdf

Podľa novelizovanej Solvency II z 16. apríla 2014 je druhý pilier rozdelený do dvoch častí a to orgánov dohľadu a všeobecných pravidiel a systému správy a riadenia. Medzi *všeobecné zásady dohľadu* patrí: perspektívny a rizikovo orientovaný prístup, zásada proporcionality a transparentnosť a zodpovednosť.⁹² *Dohľad nad poisťovňami a ich činnosťou* prináleží výhradne právomoci každého členského štátu EÚ. Orgánom dohľadu na Slovensku je NBS.

Hlavným cieľom NBS, ako orgánu dohľadu, je ochrana poisťníkov a oprávnených osôb. NBS preto musí zväziť možný vplyv svojich rozhodnutí na stabilitu dotknutých finančných systémov EÚ. Právomociam a povinnostiam NBS, ktoré jej ukladá Solvency II, sa budeme bližšie venovať v nasledujúcej podkapitole.

Systém správy a riadenia poisťovne sa skladá z:

- požiadaviek na odbornosť a vhodnosti osôb, ktoré riadia poisťovňu alebo majú iné významné riadiace funkcie,
- riadenia rizík,
- vnútornej kontroly,
- vnútorného auditu,
- funkcie aktuára, tzv. poisťno-matematická funkcia,
- externého zaistenia služieb alebo činností - outsourcing.⁹³

Cieľom druhého piliera je zavedenie takého systému, ktorý bude zabezpečovať pravidelný monitoring poisťovní a bude vedieť v správnom čase identifikovať riziká, určiť stav,

⁹² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/51/EÚ : 2014 : Omnibus II, čl. 29, ods. 1-4)

⁹³ Novelizovaná smernica Solvency II, čl. 41 – 49; implementovaná do Zákona o poisťovníctve, § 23 - § 30.

kedy orgán dohľadu bude musieť zakročiť a následne zabezpečiť vyšetrenie, prečo k danému stavu došlo.

Tretí pilier - trhovú disciplínu, zverejňovanie a vykazovanie bol vypracovaný za účelom dosiahnutia väčšej miery transparentnosti. Väčšia miera transparentnosti má posilniť trhovú mechanizmus a kontrolu rizika. Jeho výsledkom je poskytnutie reálneho obrazu poistencom, investorom a ratingovým agentúram o všetkých rizikách poisťovne. Požiadavky na vykazovanie sú podstatne závislé od opatrení uplatnených v predchádzajúcich dvoch pilieroch. Výsledkom vykazovania je *Samostatná správa pre orgán dohľadu*⁹⁴ vykazovaná raz za rok. Jej obsahom je štvrťročný výklad údajov orgánu dohľadu, ako aj *Správa o finančnom stave a solventnosti*⁹⁵ (ďalej aj ako „Správa o solventnosti“), ktorá má poskytovať kompletné informácie o riadení poisťovne a hlavných trendoch, ktoré môžu ovplyvniť danú poisťovňu. Vypracovanie a zverejňovanie týchto dvoch správ tak poskytujú obraz o všetkých druhoch a formách rizík, ktorým poisťovňa musí pri vykonávaní svojej činnosti čeliť.⁹⁶

1.3.3 Slovenský poisťný trh v súčasnosti

Vo všeobecnosti môžeme poisťovne pôsobiace na slovenskom poisťnom trhu rozdeliť na dve skupiny a to komerčné a nekomerčné poisťovne. *Komerčné poisťovne* môžeme definovať ako podnikateľské subjekty, ktorých cieľom je dosahovanie zisku a ktoré vykonávajú poisťovaciu a zaistovaciu činnosť na základe povolenia na vykonávanie poisťovacej činnosti udeleného NBS. Činnosť komerčných poisťovní upravuje zákon č. 39/2015 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Zákon o poisťovníctve“). Zákon o poisťovníctve pod pojmom *poisťovňa* rozumie „právnickú osobu so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorá vykonáva poisťovaciu činnosť na základe povolenia na vykonávanie poisťovacej činnosti udeleného Národnou bankou Slovenska.“⁹⁷

Nekomerčné poisťovne vo všeobecnosti pracujú pre verejný záujem, ich činnosť vzhľadom na prevahu sociálnosti a solidarity a regulačných aspektov slovenského systému povinného zdravotného a sociálneho poistenia sa nepovažuje za ekonomickú aktivitu. Detailné

⁹⁴Vlastný preklad, z anglického originálu „Private Report to Supervisors“

⁹⁵Z anglického originálu „Public Annual Solvency and Financial Condition Report“.

⁹⁶ MAJTÁNOVÁ, BALÁŽ, 2011. *Príprava aplikácie projektu Solventnosť II v poisťovniach*. [online]. [cit. 2018.03.03.] Dostupné na internete: http://www.derivat.sk/files/casopis%202011/2011_Jun_Balaz-Majtanova.pdf

⁹⁷Zákon o poisťovníctve, § 4, ods. 1.

rozdelenie poisťovní pôsobiacich na slovenskom poisťnom trhu uvádzame v nasledujúcej tabuľke.⁹⁸

Tabuľka 4 Typy poisťovní na Slovensku

Typ poisťovne	Zameranie poisťovne	Zákon, podľa ktorého je poisťovňa zriadená na území SR
Životná poisťovňa	životné poistenie	Zákon č. 39/2015 Z. z. Zákon o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
Neživotná poisťovňa	neživotné poistenie	
Univerzálna poisťovňa	komplexné poistenie	
Poisťovňa vykonávajúca zaistovacia činnosť	zaistenie	
Kaptívna poisťovňa	samopoistenie podniku	
Kaptívna zaistovňa	samozaistenie podniku	
Doplňková dôchodková poisťovňa	doplňkové dôchodkové sporenie v 3. pilieri ⁹⁹	Zákon č. 650/2004 Z. z. Zákon o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Zdravotná poisťovňa	verejné zdravotné poistenie	Zákon č. 581/2004 Z. z. Zákon o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov
Sociálna poisťovňa	nemocenské poistenie dôchodkové poistenie poistenie v nezamestnanosti garančné poistenie úrazové poistenie	Zákon č. 461/2003 Z. z. Zákon o sociálnom poistení

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Zákona o poisťovníctve, Zákona č. 650/2004 Zákon o doplnkovom dôchodkovom sporení a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Zákona č.

⁹⁸ Predmetom výskumu dizertačnej práce sú komerčné poisťovne a preto sa ostatným typom poisťovní viac v práci nebudeme venovať. Pod pojmom „poisťovňa“, resp. „poisťovne“ budeme v práci označovať výlučne komerčné poisťovne.

⁹⁹ *Doplňkové dôchodkové sporenie* - DDS je dobrovoľná forma dlhodobého sporenia s možnosťou prispievania zamestnávateľa. Finančné prostriedky účastníkov DDS sú na Slovensku spravované 4 komerčnými poisťovňami: AXA d.d.s., a.s.; NN Tatry-Sympatia, d.d.s., a.s.; Stabilita, d.d.s., a.s. a Doplnková dôchodková spoločnosť Tatra banky, a.s. DDS umožňuje investovanie príspevkov do fondov a následné vyplácanie vo forme dávok (príspevok k dôchodku z I. alebo II. piliera). Keďže je DDS poisťným produktom komerčných poisťovní, je radené medzi komerčné poistenie.

581/2004 Z. z., Zákona o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov a Zákona č. 461/2003 Z. z. Zákon o sociálnom poistení

Regulácia Solvency II bola zapracovaná do slovenskej legislatívy poisťovníctva Zákonom o poisťovníctve a opatreniami vydávanými NBS. Činnosť slovenských komerčných poisťovní je tak od 1. januára 2016 priamo regulovaná nielen zákonom o poisťovníctve, ale aj delegovanými aktami a regulátornými technickými štandardmi, vydávanými už spomínaným európskym orgánom dohľadu nad poisťovníctvom - EIOPA a ďalším súborom regulácií, ktoré majú tzv. odporúčací charakter. Všetky tieto dokumenty zverejňuje NBS na svojej internetovej stránke, pre ich bližšiu dostupnosť odbornej verejnosti. Presný zoznam výkazov, ktoré musia slovenské poisťovne predkladať NBS podľa Opatrenia č. 1/2016 o predkladaní výkazov, hlásení, prehľadov a iných správ poisťovňou, na ktorú sa neuplatňuje osobitný režim, alebo zaistovňou uvádzame v prílohe 3. Viaceré vzory výkazov sú stanovené aj delegovaným Vykonávacím nariadením Európskej komisie 2015/2450.

Kým zákon o poisťovníctve má stoosemdesiatpäť strán, nové predpisy majú rozsah viac ako tisícdvesto strán. Poisťovne sa s prípravami na zavedenie Solvency II zaoberali niekoľko rokov pred dátumom jej implementácie. Dôvodom bol aj niekoľkokrát posúvaný termín implementácie smernice. *NBS ako orgán dohľadu a správy kontroluje a hodnotí systém správy poisťovní, technické rezervy, kapitálové požiadavky, dodržiavanie investičných pravidiel a kvantitu vlastných zdrojov.* Okrem týchto činností NBS overuje, či poisťovne dodržujú zásady obozretného podnikania, ktoré sú stanovené v smernici Solvency II.¹⁰⁰

Rok 2017 bol pre poisťovne významný tým, že prvýkrát boli povinné prostredníctvom správy o svojej solventnosti poskytnúť verejnosti všetky kľúčové informácie o svojej kapitálovej pripravenosti vypočítanej podľa nových prísnejších pravidiel za predchádzajúci rok 2016. Táto povinnosť vyplýva z tretieho piliera Solvency II, ktorý stanovuje náležitosti a pravidlá zverejňovania a vykazovania poisťovní. Tieto poskytnuté a prezentované informácie majú mať kvantitatívny aj kvalitatívny charakter. Poisťovne sú v *správe o solventnosti*¹⁰¹ povinné podať informácie nielen o svojej solventnosti a správe svojho investovaného majetku, ale aj o svojom systéme správy a rizikovom profile. Tieto správy budú na internetových stránkach poisťovní uvedené najmenej päť po sebe nasledujúcich rokov odo dňa ich uverejnenia. Široká verejnosť, tak bude mať možnosť porovnať dosiahnuté výsledky poisťovní

¹⁰⁰ KATRÍKOVÁ, D. 2017. Režim dohľadu a systém správy a riadenia poisťovní podľa Solvency II. In *Ekonomika a informatika*. ISSN: 1339-987X, 2017, roč. 15, č. 1, s. 38 – 49.

¹⁰¹ Z anglického originálu “Solvency Report“

navzájom a to aj v rámci celého poistného trhu EÚ. Tretí pilier Solvency II ukladá poisťovniam okrem ročnej správy solventnosti predkladanie štvrťročných a ročných správ - kvantitatívnych dát, v podobe *standardizovaných šablón*¹⁰².

¹⁰² Z anglického originálu „*Quantitative Reporting templates*“

2 Cieľ práce

Etika ako filozofická disciplína o mravnej hodnote ľudských skutkov sa zaoberá a skúma správne usporiadanie ľudských skutkov. Zabezpečenie verného a pravdivého zobrazovania skutočností vykazovaných informácií finančnými inštitúciami je veľmi úzko spojené s etickými požiadavkami. Informácie prezentované vo výkazoch finančných inštitúcií významne ovplyvňujú prijímané rozhodnutia používateľov týchto informácií. Preto akékoľvek neetické konanie finančných inštitúcií, resp. jednotlivcov (ktorí sú ich súčasťou), môže viesť ku skresleným a nepravdivým informáciám. Rozhodnutia používateľov týchto skreslených a nepravdivých informácií môžu mať dopad na národnú a v konečnom dôsledku aj globálnu ekonomiku. Svetová finančná kríza, ktorá prepukla v rokoch 2007 – 2008 pôvodne na bankovom trhu USA, sa v krátkom čase rozšírila do celého sveta. Finančná kríza tak potvrdila, že rozhodnutia prijímané jednotlivcami môžu mať globálny dopad na rôzne sféry ekonomického života.

Dizertačná práca sa zaoberá výkazníctvom finančných inštitúcií z pohľadu jeho užitočnosti a etiky pre používateľov. *Hlavným cieľom dizertačnej práce je skúmať vplyv svetovej finančnej krízy na európsky a slovenský finančný trh, ako aj výkazníctvo finančných inštitúcií, s dôrazom na poisťovne, z pohľadu etiky a ich užitočnosti pre ich používateľov.*

V súvislosti s hlavným cieľom sme vymedzili čiastkové ciele, ktoré nám napomôžu pri dosiahnutí hlavného cieľa:

1. skúmať zlyhanie etiky v interakcii so svetovou finančnou krízou,
2. hľadať vzájomné prepojenie etiky a dosiahnutia verného a pravdivého obrazu skutočností prezentovaných v účtovnej závierke a ďalších výkazoch poisťovní,
3. analyzovať vývoj slovenského poisťného trhu od roku 1990 po január 2018,
4. analyzovať vplyv svetovej finančnej krízy na slovenské poisťovne a skúmať ich možnú spoluúčasť v neetickom konaní, ktoré predchádzalo vzniku svetovej finančnej krízy,
5. skúmať vývoj kapitálových požiadaviek na solventnosť slovenských poisťovní vo väzbe na novú reguláciu Solvency II,
6. zhodnotiť vplyv novej regulácie Solvency II na stanovenie výšky technických rezerv slovenských poisťovní, ako významného ukazovateľa finančnej stability a dôveryhodnosti poisťovní pre plnenie svojich budúcich záväzkov,
7. analyzovať dopady nového štandardu IFRS 17 na účtovnú závierku poisťovní,

8. skúmať, akú významnosť prikladajú slovenské poisťovne etike a etickým princípom pri vykonávaní svojej činnosti,
9. zhodnotiť užitočnosť informácií prezentovaných slovenskými poisťovňami v ich výročných správach (ktorých súčasťou je aj účtovná závierka), správach o finančnom stave a solventnosti a etických kódexoch.

3 Metodika práce a metody skúmania

Predmetom dizertačnej práce je skúmať výkazníctvo finančných inštitúcií z pohľadu jeho užitočnosti a etiky pre jeho používateľov. Etika a etické, resp. neetické konanie jednotlivcov, ktorí akýmkoľvek spôsobom ovplyvňujú obsah poskytovaných informácií, má priamy vplyv na kvalitu informácií, ktoré majú byť užitočné pre ich používateľov. Etika a etické, resp. neetické konanie je však ťažko kvantifikovateľný jav. Kvantifikovať, čiže číselne vyjadriť etickosť, resp. neetickosť skutkov je možné len nepriamo. Z toho dôvodu sme sa pre naplnenie hlavného cieľa a čiastkových cieľov dizertačnej práce rozhodli zanalyzovať vplyv svetovej finančnej krízy na slovenský poisťný trh prostredníctvom analýzy slovenského poisťného trhu a niekoľkých vybraných ukazovateľov, ktoré nám boli poskytnuté prostredníctvom súhrnných štatistických údajov poisťného sektora NBS.

Vychádzali sme pritom z presvedčenia, že ak bude vývoj slovenského poisťného trhu a hodnôt vybraných ukazovateľov v období prepuknutia svetovej finančnej krízy v rokoch 2007 – 2008 prejavovať isté výkyvy a významné zmeny, bude možné vyjadriť presvedčenie, že svetová finančná kríza mala vplyv na slovenský poisťný sektor. Pre obmedzenie dané požadovaným rozsahom dizertačnej práce, sme sa zamerali výlučne na komerčné poisťovne, konkrétne na životné, neživotné poisťovne a univerzálne poisťovne, ktoré svoju činnosť vykonávajú so sídlom na území SR na základe licencie udelennej NBS. Za účelom dosiahnutia hlavného cieľa a čiastkových cieľov je metodika dizertačnej práce založená na analýze súčasného stavu poisťného trhu na SR. Pre účely výskumu práce sme stanovili niekoľko ukazovateľov, ktoré bližšie uvádzame v nasledujúcej podkapitole. *Ukazovateľmi* rozumieme určité prvky, ktoré nadobúdajú rôzne hodnoty, ktoré meriame, sledujeme alebo s nimi manipulujeme vo výskume dizertačnej práce. Premenné sa od seba navzájom líšia, v závislosti od roly, ktorú zohrávajú v našom výskume a v spôsobe ich merateľnosti.

Ďalšou súčasťou výskumnej časti práce je analýza výkazníctva poisťovní v súčasnosti. Zamerali sme sa na analýzu nového štandardu IFRS 17, Poistné zmluvy, ktorý má svoju platnosť nadobudnúť 1. januára 2021. Poslednou časťou výskumu práce je analýza činnosti slovenských poisťovní v oblasti etiky.

3.1 Zdroje údajov a hypotézy

Finančné zdravie a prosperita poisťovne sa hodnotí na základe vykazovaných dosiahnutých výsledkov. Jedným zo základných smerodajných ukazovateľov pre používateľov vykazovaných informácií poisťovní je výsledok hospodárenia. Za prvý ukazovateľ výskumu práce sme vybrali *agregovaný výsledok hospodárenia slovenských poisťovní*. Skúmané obdobie bude od roku 1993 až po tretí štvrťrok 2017. Hlbšou analýzou agregovaného výsledku hospodárenia poisťovní pôsobiacich na území SR chceme poukázať na to, do akej miery mala vplyv finančná kríza na slovenský poistný trh. Údaje sme získali z verejne prístupných správ publikovaných NBS. Na základe vyššie uvedených skutočností sme prvú hypotézu stanovili nasledovne: *Prepad svetového finančného trhu v rokoch 2007 – 2008 mal vplyv aj na slovenský poistný trh. Poisťovne pôsobiace na slovenskom poistnom trhu v dôsledku finančnej krízy zaznamenali pokles vo svojich ekonomických výsledkoch.*

Solventnosť je dôležitým ukazovateľom pre používateľov vykazovaných informácií. Mnohé finančné inštitúcie vo svete po prepuknutí finančnej krízy neboli schopné uhrádzať svoje záväzky, a tak sa stali insolventné. Ako už bolo spomenuté v predchádzajúcej kapitole, na vývoj regulácie Solvency II mala finančná kríza, resp. odhalenia, ktoré po jej vypuknutí nasledovali, značný vplyv. Prvý pilier regulácie Solvency II sa zameriava na kvantitatívne požiadavky poisťovní. Jeho cieľom je zabezpečiť solventnosť poisťovní. Preto naším druhým ukazovateľom bude *agregovaný vývoj solventnosti slovenských poisťovní* za oblasť životného a neživotného poistenia a univerzálnych poisťovní. Skúmané obdobie bude od roku 2000 až po tretí štvrťrok 2017. Tento ukazovateľ sme zvolili, aby sme mohli poukázať na vývoj solventnosti poisťovní v predkrízovom období od roku 2000 po rok 2007, počas vypuknutia krízy v roku 2007 – 2008, po január 2018. Údaje sme získali z verejne prístupných správ publikovaných NBS. Naša druhá hypotéza je: *Finančná kríza mala vplyv na celkový vývoj solventnosti poisťovní pôsobiacich na slovenskom poistnom trhu od roku 2008 po január 2018.*

Aby boli poisťovne schopné dosiahnuť istoty, že v budúcnosti splnia svoje záväzky z poistných zmlúv a zároveň odolávať všetkým hrozbám, ktoré môžu mať nepriaznivý dopad na tieto istoty, vytvárajú si v súlade s príslušnými právnymi predpismi tzv. technické rezervy. Súčasťou prvého piliera Solvency II sú aj požiadavky na technické rezervy.¹⁰³ Tretím ukazovateľom pre účel výskumu dizertačnej práce bude *agregovaný vývoj technických rezerv*

¹⁰³ KATRÍKOVÁ, D. 2017. Režim dohľadu a systém správy a riadenia poisťovní podľa Solvency II. In *Ekonomika a informatika*. ISSN: 1339-987X, 2017, roč. 15, č. 1, s. 38 – 49.

poisťovní pôsobiacich na území SR za oblasť životného a neživotného poistenia. Skúmané obdobie bude od roku 2000 až po tretí štvrt'rok 2017. Tak ako tomu bolo v prípade druhého ukazovateľa, aj v tomto prípade poukážeme na vykazovanú úroveň technických rezerv poisťovní v predkrízovom období od roku 2000 po rok 2007, počas vypuknutia krízy v rokoch 2007 – 2008 po január 2018. Údaje sme získali z verejne prístupných správ publikovaných NBS. Tretiu hypotézu sme rozdelili do dvoch častí – H3 / a, H3 / b. H3 / a znie: *Netto hodnota technických rezerv slovenských poisťovní bola v období svetovej finančnej krízy dostatočná na pokrytie ich záväzkov.* H3 / b: *Regulácia Solvency II mala pozitívny vplyv na nárast netto hodnoty technických rezerv slovenských poisťovní.* Skúmané obdobia za každý ukazovateľ sú rôzne, v závislosti od dostupných dát. Ako už bolo spomenuté vyššie, všetky použité dáta za účelom výskumu dizertačnej práce budeme čerpať z verejne prístupných správ publikovaných NBS. Prehľad stanovených hypotéz dizertačnej práce uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 5 Prehľad stanovených hypotéz výskumu dizertačnej práce

Hypotéza	Znenie hypotézy	Čiastkový cieľ s ktorým hypotéza súvisí
H1	Prepad svetového finančného trhu v rokoch 2007 - 2008 mal vplyv aj na slovensky poistný trh. Poisťovne pôsobiace na slovenskom poistnom trhu v dôsledku finančnej krízy zaznamenali pokles vo svojich ekonomických výsledkoch.	Čiastkový cieľ 1, 2, 3, 4.
H2	Finančná kríza mala vplyv na celkový vývoj solventnosti poisťovní pôsobiacich na slovenskom poistnom trhu.	Čiastkový cieľ 4, 5.
H3 / a	Netto hodnota technických rezerv poisťovní pôsobiacich na slovenskom trhu bola v období svetovej finančnej krízy dostatočná na pokrytie ich záväzkov.	Čiastkový cieľ 6.
H3 / b	Regulácia Solvency II mala pozitívny vplyv na nárast netto hodnoty technických rezerv poisťovní pôsobiacich na slovenskom trhu.	Čiastkový cieľ 6.

Zdroj: Vlastné spracovanie

3.2 Metódy skúmania

Spracovanie dizertačnej práce vychádza z poznatkov, ktoré sme nadobudli štúdiom dostupných relevantných informácií z odbornej slovenskej, českej a anglickej literatúry, odborných článkov v časopisoch a výstupov z medzinárodných konferencií. Tiež sme získané informácie podložili na základe relevantnej európskej a slovenskej legislatívy. Pre výskumné účely práce sme použili dáta NBS. Významným zdrojom poznatkov boli právne predpisy EÚ a SR. Je dôležité spomenúť, že pri citovaní spomenutej odbornej literatúry sme sa riadili etikou citovania, ako aj technikou citovania, a to v súlade s normou STN ISO 690.

Pre komplexnosť riešenej problematiky dizertačnej práce sme využívali rôzne vedecké metódy, ktoré na seba vzájomne nadväzujú a prelínajú sa. Pri vedeckom výskume je potrebné dodržať niekoľko po sebe nasledujúcich krokov, ktoré sa vo všeobecnosti nazývajú poznávací cyklus.¹⁰⁴ Prvotne sme *vybrali oblasť skúmanej problematiky*. Na podklade *štúdia relevantných zdrojov* sme nadobudli prehľad o skúmanej oblasti. Na základe nadobudnutých poznatkov sme formulovali *hlavný cieľ a čiastkové ciele* práce a s tým súvisiace *hypotézy*; súčasne sme zvolili vhodné metódy skúmania. Výskumnú časť práce sme vypracovali z dostupných dát. Z výsledkov výskumu práce sme vyvodili zistenia a závery.

Z vedeckých metód sme použili empirické a teoretické metódy skúmania. **Empirické metódy skúmania** vychádzajú zo živého obrazu reality.¹⁰⁵ V našej práci sme predovšetkým využili pozorovanie, deskripciu, myšlienkový experiment, diachronickú metódu skúmania. Metódu *pozorovania* sme napríklad využili pri zhromažďovaní faktov o kvalitatívnej a kvantitatívnej stránke konkrétneho skúmaného problému. Za účelom opísania súčasného stavu skúmanej problematiky sme pri písaní práce využili metódu *deskripcie*. Túto metódu sme využili aj v diskusii, kde sme opísali zistenia výskumu práce. *Myšlienkový experiment* sme využili pre zreprodukovanie zistených skutočností. *Diachronická metóda skúmania* bola pre nás významná pri zhodnocovaní súčasného stavu komerčného poistného trhu na Slovensku za skúmané časové obdobie. Z **teoretických metód** sme použili abstrakciu, analýzu, syntézu, indukciu, dedukciu a komparáciu. *Abstrakcia* sme využili pri zjednocovaní dvoch myšlienkových postupov a pri vyčleňovaní toho najpodstatnejšieho z nich. Veľké množstvo nadobudnutých zistení a poznatkov sme vytriedili, keďže nie všetky informácie, ktoré sme

¹⁰⁴ RISTVEJ, J. – KAMPOVÁ, K.. 2010. Vedecké metódy. In *Trilobit*. ISSN 1804-1795, 2010, č. 1. 6 s.

¹⁰⁵ MOLNÁR, Z. n.d. *Úvod do základů vědecké práce : sylabus pro potřeby semináře doktorandů (aneb jak napsat úspěšnou disertaci)*. [online]. s. 26. [cit. 2018-02-14]. Dostupné na internete: http://people.fsv.cvut.cz/~k126/predmety/d26mvp/mvp_sylabus-mvp.pdf.

nadobudli, bolo možné publikovať s prihliadnutím na zameranie obsahu a cieľa dizertačnej práce. Vytvorili sme tak teoretickú základňu - hlavný predpoklad pre ďalšie skúmanie a prepájanie procesov v dizertačnej práci. Za pomoci *analýzy* sme vybrali tie najpodstatnejšie fakty z množstva odborných informácií, ktoré sme rozdelili do celkov na časti a následne hľadali súvislosti medzi nimi. Metódu analýzy sme využili napríklad pri skúmaní svetovej finančnej krízy a s jej prepojením na komerčný poisťný trh na Slovensku. Postupným zberom informácií, ich triedením, hodnotením a následnou interpretáciou sme priblížili prepojenie poisťného trhu so svetovou finančnou krízou. *Syntéza* z jednej strany dopĺňa proces analýzy, ale z druhej strany je jej opakom.¹⁰⁶ Metódu syntézy sme využili, keď sme získané, zozbierané a zanalyzované informácie usporiadali tak, aby vytvorili logický, tematicky konzistentný a štruktúrovaný celok. Syntézu sme tiež využili pri dosahovaní hlavného cieľa práce, na základe získaných výsledkov z čiastkových cieľov práce. Dedukcia a indukcia dopĺňajú metódu analýzy a syntézy. Vďaka *indukcii* sme boli schopní v diskusii a v závere dizertačnej práce vytvárať všeobecné vedecké závery, ktoré vychádzali z hodnotení základných vedeckých dát. Za pomoci *dedukcie* sme napríklad zo všeobecného záveru, že svetová finančná kríza bola do značnej miery spôsobená zlyhaním etiky, vyvodili závery odvodili konkrétne fakty, resp. zistenia. Metódou *komparácie* sme napríklad porovnávali hodnoty vybraných ukazovateľov za zvolené skúmané obdobie.

Pri výskume dizertačnej práce sme použili *deskriptívnu (opisnú) štatistiku*, aby sme vytvorili prehľad o získaných súhrnných štatistických údajov poisťného sektora NBS. Zo základných opisných charakteristík sme použili miery polohy a miery tvaru. *Miery polohy* nám napomohli k určeniu hodnoty, blízko ktorej sa hodnoty ukazovateľa v skúmanom súbore nachádzali, resp. pohybovali. Tu sme použili *priemer*, ktorý nám poslužil pre určenie maximálnej hodnoty ukazovateľa v danom súbore. Poslednou súčasťou mier polohy, ktorú sme použili, bol *modus*, ktorý sme využili pre stanovenie najčastejšie sa opakujúcich hodnôt ukazovateľov za vybrané časové obdobie.

Pri opise skúmaných údajov sme definovali *minimum* – minimálnu hodnotu v súbore a *maximum* – maximálnu hodnotu v súbore. Na znázornenie číselných premenných sme použili *histogram*, ktorý je vhodným grafickým prostriedkom na zobrazenie rozdelenia hodnôt číselnej premennej. Na horizontálnej osi (x) sme znázorňovali rôzne intervaly skúmanej premennej a na vertikálnej osi (y) sme znázorňovali početnosti v príslušnom intervale. Na znázornenie

¹⁰⁶ EUROEKONÓM. 2012. *Ekonomická príručka moderného ekonóma*. [online]. [cit. 2018-02-14]. Dostupné na: <http://www.euroekonom.sk/poradna/ekonomicky-slovník/?q=synteza>

kategorickej premennej sme použili *stĺpcový graf*, ktorý je vhodným pre grafické znázornenie absolútnych početností frekvenčnej tabuľky. Pre znázornenie vzťahu medzi dvoma číselnými premennými sme použili *X-Y graf*, ktorý zobrazuje v rovine body, ktorých x - ová súradnica je daná hodnotou jednej a y- ová hodnotou druhej skúmanej číselnej premennej. Jeden bod v tomto prípade predstavoval jednu štatistickú jednotku. Tento typ grafu je vhodný na skúmanie vzťahu medzi dvojicou číselných premenných.

4 Výsledky práce

Aj keď Európania spočiatku odmietali svoju spoluúčasť pri vzniku finančnej krízy, v skutočnosti boli v centre jej diania. Vytvorenie, resp. vznik spoločnej meny – eura podnietilo mimoriadny nárast hodnoty finančného sektora v eurozóne, ale aj blízkyh bankových centrách, ako je napríklad Londýn a Zürich. Európa mala svoje vlastné vnútorné nerovnováhy, ktoré, ako sa ukázalo, boli rovnako významné ako tie medzi Amerikou a Čínou. Napríklad Juhoeurópske ekonomiky a Írsko si naakumulovali veľké deficity bežného účtu platobnej bilancie¹⁰⁷, tak ako tomu bolo aj v prípade USA, a to najmä počas prvej dekády eura, čo bolo v protiklade s krajinami severnej Európy, ktoré vykazovali prebytky. Zmiernenie tejto nerovnováhy bolo financované z úverových tokov z centra eurozóny do krajín, ako je Španielsko a Írsko, kde dochádzalo k presýteniu trhov nehnuteľností.¹⁰⁸

Za počiatok eurokrízy bol v tomto ohľade pokračovaním svetovej finančnej krízy, aj keď iným spôsobom. Bolo to prostredníctvom zasiahnutých trhov, na ktoré dopadajú nedostatky európskych bánk – nesúcich ťažobu nevymožiteľných pohľadávok plynúcich z úpadku trhu nehnuteľností v zasiahnutých európskych ekonomikách. Európska centrálna banka nepodnikla žiadne kroky pre obmedzenie úverového nárastu v presvedčení, že globálne nerovnováhy nemôžu mať vplyv na európsku menovú úniu. Napríklad centrálna banka Veľkej Británie, ktorá získala politickú nezávislosť v roku 1997, sústredila svoju pozornosť na finančnú stabilitu v Anglicku, na úkor ostatných oblastí finančného trhu. Centrálni bankári tvrdia, že by bolo ťažké obmedziť úverový boom s boomom nehnuteľností prostredníctvom vyšších úrokových sadzieb. Ak by tomu aj tak bolo, mohli siahnuť po iných regulačných nástrojoch, ako napríklad zníženie maximálneho pomeru k hodnote pôžičky¹⁰⁹ (z anglického originálu „loan to value ratio“), alebo požadovať od bánk väčšie kapitálové rezervy.

Slovensko, ako člen Európskej únie, vstúpilo do eurozóny 1. januára 2009, bolo súčasťou všetkých týchto ekonomických zmien. Do akej miery bol zasiahnutý slovenský poisťný trh svetovou finančnou krízou priblížime v nasledujúcich podkapitolách. Zanalyzujeme vývoj slovenského poisťného trhu od roku 1990 po január 2018. Na základe zistení z analýzy

¹⁰⁷ Bežný účet platobnej bilancie je najkomplexnejším ukazovateľom obchodnej aktivity danej krajiny, pretože pokrýva nielen obchod s tovarom a službami, ale aj investičné toky.

¹⁰⁸ NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2011. *Housing Markets: Housing Markets in OECD Countries after the Global Financial Crisis*. [online]. Bratislava. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2011/Khlystun_0811_EN.pdf

¹⁰⁹ Vlastný preklad z anglického originálu.

vývoja slovenského poistného trhu prostredníctvom analýzy ukazovateľov poistného trhu poukážeme na vývoj a významné zmeny poistného trhu na Slovensku v nadväznosti na svetovú finančnú krízu. Prostredníctvom vybraných ukazovateľov budeme skúmať vývoj kapitálových požiadaviek na solventnosť slovenských poisťovní vo väzbe na novú reguláciu Solvency II. Budeme skúmať vplyv novej regulácie Solvency II na stanovenie výšky technických rezerv slovenských poisťovní. V tretej podkapitole, budeme analyzovať dopady nového štandardu IFRS 17 na účtovnú závierku poisťovní. V poslednej podkapitole sa zameriame na to, akú významnosť prikladajú slovenské poisťovne etike a etickým princípom pri vykonávaní svojej činnosti.

4.1 Analýza slovenského poistného trhu

Slovenský poistný trh prešiel za posledné roky mnohými zmenami. Zmena režimu v roku 1989, vznik samostatnej Slovenskej republiky v roku 1993, ako aj vstup do Európskej únie v roku 2004 mali značný vplyv na vývoj slovenského poistného trhu. Pravidlá stanovené na úrovni EÚ umožňujú podnikat' poisťovniam aj iným finančným subjektom v členských štátoch priamo zo zahraničia alebo cez pobočky.¹¹⁰ Poisťovne už dnes nemusia zriaďovať dcérske spoločnosti, ako tomu bolo na začiatku deväťdesiatich rokov, kedy Slovensko ešte nebolo členom EÚ a poisťovníctvo v súkromnom sektore bolo iba vo svojich začiatkoch. Sektor súkromného poisťovníctva na území SR zanikol nástupom komunistického režimu v roku 1948 a obnovenie súkromného vlastníctva bolo po zmene režimu v roku 1989. V súčasnosti v mnohých prípadoch poisťovne rušia svoje dcérske spoločnosti. Uvoľňuje sa tak veľké množstvo kapitálu, ktoré poisťovne dokážu efektívnejšie alokovať medzi svoje pobočky, ktoré svoju činnosť vykonávajú ako pobočky poisťovne z iného členského štátu.

Bolo pre nás prekvapujúce, že NBS nedisponuje zoznamom poisťovní, ktoré svoju činnosť vykonávajú na území SR od roku 1990 po zmene režimu. Pre účely analýzy slovenského poistného trhu sme zostavili zoznam poistných subjektov pôsobiacich na slovenskom trhu od rokuFP 1990 po koniec januára 2018. Podkladom pre jeho vypracovanie bol zoznam poisťovní pôsobiacich na území SR NBS z roku 2004 a obdobného zoznamu NBS z februára roku 2018. Pre vypracovanie spomenutého zoznamu poisťovní nám boli nápomocné

¹¹⁰ ZÁBORSKÝ, J. – KLÁSEKOVÁ, J. 2017. Prečo na Slovensku ubúdajú poisťovne. In *TREND* - magazín o podnikaní a podnikateľoch na Slovensku. Bratislava: News and Media Holding, 2017. [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-8/preco-na-slovensku-ubudaju-poistovne.html>

aj informácie z obchodného registra SR a zo zverejnených informácií dotknutých poisťovní. Názvy poisťovní uvádzame v ich aktuálnom znení (k 21. 03. 2018).

Tabuľka 6 Poisťovne pôsobiace na slovenskom poistnom trhu v súčasnosti

P. č.	Logo poisťovne	Obchodné meno poisťovne	Začiatok pôsobenia na SK poistnom trhu	Počet rokov pôsobenia na SK trhu	Zameranie poisťovne
1.		KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. Vienna Insurance Group	29.11.1990	28 rokov	komplexné zameranie
2.		Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s.	12.11.1991	27 rokov	komplexné zameranie
3.		UNIQA poisťovňa, a.s.	30.4.1991	27 rokov	komplexné zameranie
4.		ČSOB Poisťovňa, a.s.	9.6.1992	26 rokov	komplexné zameranie
5.		Union poisťovňa, a.s.	14.10.1992	26 rokov	komplexné zameranie
6.		KOMUNÁLNA poisťovňa, a.s. Vienna Insurance Group	1.1.1994	24 rokov	komplexné zameranie
7.		Poštová poisťovňa, a.s.	23.10.1995	23 rokov	komplexné zameranie
8.		Wüstenrot poisťovňa, a.s.	31.3.1995	23 rokov	komplexné zameranie
9.		NN Životná poisťovňa, a.s.	29.3.1996	22 rokov	komplexné zameranie
10.		Generali poisťovňa, a.s.	10.2.1997	21 rokov	komplexné zameranie
11.		ERGO Poisťovňa, a.s.	11.11.1999	19 rokov	komplexné zameranie
12.		Poisťovňa Cardif Slovakia, a.s.	8.3.2000	18 rokov	komplexné zameranie
13.		Poisťovňa Slovenskej sporiteľne, a.s. Vienna Insurance Group	18.12.2002	16 rokov	komplexné zameranie
14.		AEGON Životná poisťovňa, a.s.	14.2.2006	12 rokov	životné poistenie
15.		NOVIS Poisťovňa a.s.	7.10.2013	5 rokov	životné poistenie

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa súhrnných štatistických údajov poistného sektora NBS, obchodného registra SR a zverejnených informácií poisťovní

Tabuľka 6 uvádza slovenské poisťovne, ktoré pôsobia na slovenskom poisťnom trhu v súčasnosti. Poisťovne sme zoradili podľa dĺžky ich pôsobenia na trhu. Teda ako prvú uvádzame tú poisťovňu, ktorá na slovenskom poisťnom trhu pôsobí najdlhšie. Všetky uvedené poisťovne vykonávajú svoju činnosť so sídlom na území SR a na základe licencie od NBS.

K 1. januáru 2018 bol celkový počet poisťovní so sídlom na území SR 16. K 29. 01. 2018 bol na Rapid life životná poisťovňa, a.s. (ďalej aj ako „Rapid life“) vyhlásený konkurz. Takže aktuálny počet poisťovní je 15. Z toho AEGON Životná poisťovňa a poisťovňa NOVIS sa zameriavajú na životné poistenie¹¹¹. Ostatné poisťovne kryjú aj životné aj neživotné riziká, resp. sú s komplexným zameraním. Pred desiatimi rokmi bol počet slovenských poisťovní 24, čo je o jednu tretinu viac, ako je tomu dnes. Najdlhšie pôsobiace poisťovňou so sídlom na území SR je Kooperativa – 28 rokov, ktorá je súčasťou Vienna Insurance Group (ďalej aj ako „VIG“). Druhou v poradí je Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s., ktorej materská spoločnosť je v Nemecku. Treťou najdlhšie pôsobiace slovenskou poisťovňou je UNIQA poisťovňa, a.s., ktorej materská spoločnosť je v Rakúsku.

Rakúska Vienna Insurance Group vlastní až tri zo slovenských poisťovní – Kooperativu, Komunálnu poisťovňu a Poisťovňu Slovenskej sporiteľne. Ďalšou slovenskou poisťovňou, ktorá je vlastnená rakúskou spoločnosťou je UNIQA. Nemeckého vlastníka majú tri slovenské poisťovne - poisťovňa Allianz, Wüstenrot a ERGO. Holandského vlastníka majú tiež tri slovenské poisťovne – Union, NN Životná poisťovňa a AEGON. Poisťovňa AEGON uvádza okrem holandského vlastníctva aj kapitálové prepojenie na už spomínané USA a aj Spojené Kráľovstvo. Belgická - KBC Group NV vlastní poisťovňu ČSOB. Talianska skupina Generali vlastní poisťovňu s rovnakým menom Generali. Rozdelenie slovenských poisťovní podľa ich kapitálového prepojenia uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

¹¹¹ Novis je jediná nová slovenská poisťovňa, ktorá bola na Slovensku založená za posledných viac ako 10 rokov.

Tabuľka 7 Prehľad kapitálového prepojenia slovenských poisťovní

Kapitálové prepojenie poisťovne	Obchodné meno poisťovne
Rakúsko - Vienna Insurance Group	KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. VIG
	KOMUNÁLNA poisťovňa, a.s. VIG
	Poisťovňa Slovenskej sporiteľne, a.s. VIG
Rakúsko - UNIQA Group Austria	UNIQA poisťovňa, a.s.
Nemecko – Wüstenrot & Württembergische-Group	Wüstenrot poisťovňa, a.s.
Nemecko - ERGO Group	ERGO Poisťovňa, a.s.
Nemecko – Allianz Group	Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s.
Holandsko - Achmea B.V.	Union poisťovňa, a.s.
Holandsko – NN Group	NN Životná poisťovňa, a.s.
Holandsko, USA, UK - Aegon	AEGON Životná poisťovňa, a.s.
Belgicko - KBC Group NV	ČSOB Poisťovňa, a.s.
Taliansko – Generali Group	Generali poisťovňa, a.s.
Francúzsko - BNP Paribas Assurance	Poisťovňa Cardif Slovakia, a.s.
-	NOVIS Poisťovňa a.s.
Slovensko – Poštová banka, a. s.	Poštová poisťovňa, a.s.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa a zverejnených informácií poisťovní

V tabuľke 8 uvádzame poisťovne, ktoré pôsobili na slovenskom poistnom trhu v minulosti, resp. od roku 1990 po koniec januára 2018. Poisťovne sme aj v tomto prípade zoradili podľa dĺžky ich pôsobenia na trhu. Opäť ide o poisťovne, ktoré vykonávali svoju činnosť so sídlom na území SR a na základe licencie od NBS.

Tabuľka 8 Poisťovne pôsobiace na slovenskom poistnom trhu v rokoch 1991 - 2018

P. č.	Logo poisťovne	Obchodné meno poisťovne	Začiatok a koniec pôsobenia na SK trhu	Počet rokov pôsobenia na SK trhu	Zameranie	Kapitálové prepojenie a dôvod zániku poisťovne
1.		Rapid life životná poisťovňa, a.s. ¹¹²	06.06.1994 - 29.01.2018	23 rokov	komplexné zameranie	SK-CZ kapitál likvidácia
2.		Metlife - AMSLICO AIG Life poisťovňa a.s.	18.09.1995 - 01.04.2015	20 rokov	komplexné zameranie	Zlúčenie s MetLife Europe Limited

¹¹² Historický názov poisťovne je Prvá česko-slovenská poisťovňa Rapid, a.s.

3.		Q B E poisťovňa, a.s.	31.12.1991 - 19.10.2011	20 rokov	komplexné zameranie	Odkúpená - QBE Insurance (Europe) Limited
4.		D.A.S. poisťovňa právnej ochrany, a.s.	17.12.1997 - 04.10.2013	16 rokov	neživotné poistenie	Zlúčená s D.A.S. Rechtsschutz AG
5.		POISŤOVŇA GERLING Slovensko, a.s.	01.01.1997 - 10.6.2009	15 rokov	neživotné poistenie	Odkúpená HDI Versicherung AG
6.		VICTORIA VOLKSBANKEN Poisťovňa, a.s.	23.12.1999 - 1.1.2013	14 rokov	komplexné zameranie	Zlúčená s ERGO Poisťovňa, a.s.
7.		Poisťovňa AIG Slovakia, a.s.	05.10.1998 - 18.02.2011	13 rokov	komplexné zameranie	Aktíva prevedené na AIG Europe Limited
8.		Poisťovňa TATRA, a.s.	23.10.1995 - 13.6.2008	13 rokov	komplexné zameranie	Odkúpená Poštovou poisťovňou, a.s.
9.		KONTINUITA Slovenská životná poisťovňa, a.s.	17.02.1997 - 1.10.2009	12 rokov	životné poistenie	Zlúčená s Komunálnou poisťovňou, VIG
10.		VZÁJOMNÁ ŽIVOTNÁ POISŤOVŇA, a.s.	19.10.1994 - 01.09.2006	12 rokov	životné poistenie	Odkúpená NN Životná poisťovňa, a.s.
11.		CREDIT SUISSE LIFE & PENSIONS POISŤOVŇA, a.s.	22.10.2002 - 18.01.2013	11 rokov	životné poistenie	Odkúpená AXA Group
12.		OTP Garancia poisťovňa, a.s.	16.07.2003 - 21.10.2014	11 rokov	neživotné poistenie	Odkúpená Groupama
13.		OTP Garancia životná poisťovňa, a.s.	04.09.2003 - 25.09.2014	11 rokov	životné poistenie	Odkúpená Groupama
16.		Česká poisťovňa Slovensko a.s.	12.7.1993 - 1.10.2008	5 rokov	komplexné zameranie	Odkúpená Generali Group

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa neoficiálnych štatistických údajov NBS, obchodného registra SR a zverejnených informácií poisťovní

Od roku 1990 po koniec januára 2018 pôsobilo na slovenskom poistnom trhu celkom 31 poisťovní, ktoré svoju činnosť vykonávali so sídlom na území SR. Jednou z poisťovní, ktorá pôsobila na slovenskom poistnom trhu s dlhoročnou tradíciou bola práve Rapid life, ktorá svoju činnosť vykonávala 23 rokov. V roku 2016 sa táto poisťovňa dostala do straty z hodnoty 41 000 € z roku 2015 na -1,383 mil. € a jej tržby klesli o 8 % na 2,128 mil. €, v dôsledku aj tejto skutočnosti sa dostala do likvidácie. Druhou v poradí bola Metlife - AMSLICO AIG Life poisťovňa a.s. (ďalej aj ako „Metlife“), ktorá na Slovensku pôsobila 20 rokov. Metlife v súčasnosti stále pôsobí na slovenskom poistnom trhu, ale už ako

pobočka poisťovne z iného členského štátu. Metlife za posledné roky zrušila svoje dcérske spoločnosti aj v ostatných členských európskych krajinách. Írska materská spoločnosť MetLife má vďaka tomu k dispozícii o tretinu viac kapitálu než pred svojou transformáciou.¹¹³ Treťou najdlhšie pôsobiacou poisťovňou na Slovensku do roku 2011 bola Q B E poisťovňa, a.s., ktorá na slovenskom poistnom trhu pôsobila taktiež 20 rokov. Q B E poisťovňa, a.s. svojím zrušením, tak ako tomu bolo v prípade Metlife, začala svoju činnosť vykonávať ako pobočka poisťovne z iného členského štátu pod novým menom - QBE Insurance (Europe) Limited. Jej materská spoločnosť má sídlo v Londýne a patrí do globálnej poisťovacej skupiny QBE so sídlom v Austrálii.

V nasledujúcej podkapitole prostredníctvom analýzy niekoľkých ukazovateľov poistného trhu poukážeme na významné zmeny a celkový vývoj slovenského poistného trhu za všetky oblasti poistenia, tj. Životného a neživotného poistenia a poisťovne, ktoré svoju činnosť vykonávajú v oboch týchto oblastiach, tzv. univerzálne poisťovne. Predmetom skúmania budú poisťovne, ktoré svoju činnosť vykonávajú so sídlom na Slovensku na základe licencie od NBS.

4.2 Analýza ukazovateľov slovenského poistného trhu

Prvým skúmaným ukazovateľom je **agregovaný výsledok hospodárenia**. Výsledok hospodárenia predstavuje „*ocenený výsledný efekt činnosti účtovnej jednotky dosiahnutý v účtovnom období*“¹¹⁴. Je jedným zo základných smerodajných ukazovateľov pre používateľov vykazovaných informácií. Agregovaný výsledok hospodárenia predstavuje súčet všetkých výsledkov hospodárenia slovenských poisťovní za daný rok, prepočítaný počtom poisťovní.

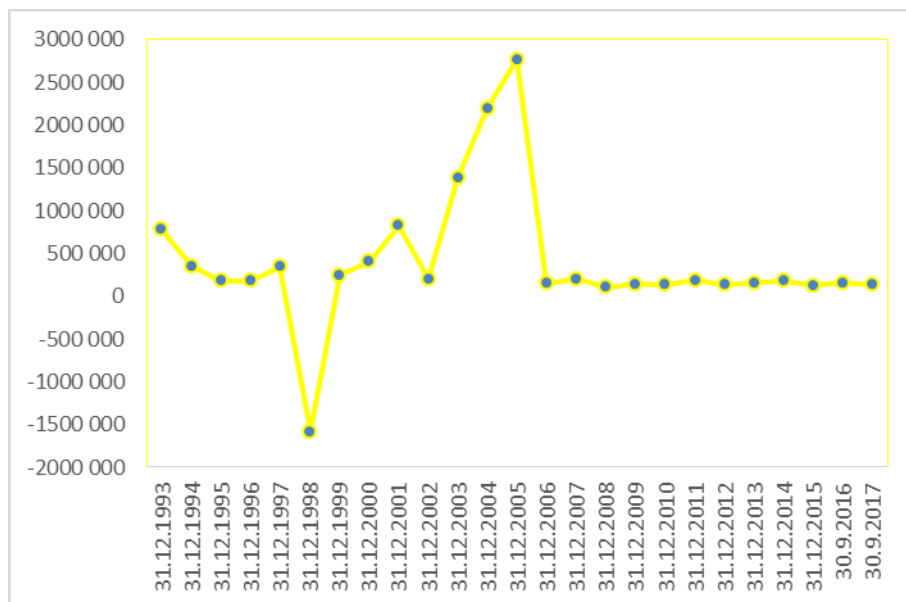
Tento ukazovateľ sme vybrali preto, aby sme na základe výsledkov analýzy zhodnotili vplyv svetovej finančnej krízy na slovenský poistný trh. Údaje máme za obdobie 24 rokov, za každý rok od roku 1993 až po tretí štvrtrok 2017 za poisťovne pôsobiace v oblasti životného a neživotného poistenia a univerzálne poisťovne. Poisťovne do roku 2005 vykazovali svoje účtovné závierky v slovenských korunách, z toho dôvodu sme pre porovnanie všetky hodnoty agregovaného výsledku hospodárenia od roku 1993 až po rok 2005 prepočítali konverzným kurzom 30,1260 SKK/EUR, ktorý dňa 8. júla 2008 Rada Európskej únie schválila spolu so žiadosťou SR o vstup do eurozóny k 1. januáru 2009. Vývoj hodnoty agregovaného výsledku

¹¹³ ZÁBORSKÝ, J. – KLÁSEKOVÁ, J. 2017. Prečo na Slovensku ubúdajú poisťovne. In *TREND - magazín o podnikaní a podnikateľoch na Slovensku*. Bratislava: News and Media Holding, 2017. [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-8/preco-na-slovensku-ubudaju-poisťovne.html>

¹¹⁴ Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov, § 2, 4, h.

hospodárenia po zdanení slovenských poisťovní od roku 1993 po tretí štvrt'rok 2017 uvádzame v nasledujúcej schéme.

Schéma 12 Vývoj agregovaného výsledku hospodárenia slovenských poisťovní po zdanení v tisícoch eur

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa súhrnných štatistických údajov poisťného sektora NBS

Agregovaný výsledok hospodárenia poisťovní dosiahol *historické minimum* v roku 1998, kedy klesol na hodnotu – 1 584 273 000 eur. Od tohto roku mal rastúci charakter až do roku 2002, kedy opäť klesol na zápornú hodnotu - 848 363 000 eur. Nasledoval 5 ročný rast a svoje *historické maximum* agregovaný výsledok hospodárenia dosiahol v roku 2007, kedy sa zastavil na hodnote 200 010 109 eur. Nasledoval medziročný pokles a k 31. 12. 2008 sa zastavil na hodnote 107 605 000 eur, čo je takmer 50 % zníženie. K 30. 09. 2017 bol agregovaný výsledok hospodárenia poisťovní v hodnote 135 695 000 eur, čo je o viac ako jednu štvrtinu menej v porovnaní s rokom 2007. *Modus* – najčastejšie sa opakujúce hodnoty v sledovanom období agregovaného výsledku hospodárenia boli v roku 2010 – 136 821 000 eur, 2012 – 136 403 000 eur a v treťom štvrtroku 2017 – 135 695 000 eur. *Priemerná hodnota* agregovaného výsledku hospodárenia v sledovanom období od roku 1993 až po tretí štvrt'rok 2017 bola 404 471 494 eur.

Jednou z činností komerčných poisťovní je aj ich investičná činnosť, ktorá súvisí s využívaním dočasne voľných prostriedkov kumulovaných v technických rezervách. Cieľom investičnej činnosti poisťovne je zhodnocovanie spravovaného alebo vlastného kapitálu, ktorý však musí byť investovaný takým spôsobom, aby bola poisťovňa schopná v akomkoľvek

okamihu plniť svoje záväzky vyplývajúce z portfólia poistných zmlúv. Výška výnosu z investovania prostriedkov technických rezerv pozitívne spätne ovplyvňuje výšku poistného, objem technických rezerv, veľkosť dividend, solventnosť, zaist'ovacie procesy, a tak umožňuje poisťovní udržať si alebo zvýšiť finančnú silu, ako aj podiel na poistnom trhu. Ako sme už spomenuli vyššie, finančná kríza mala vplyv na pokles investičnej činnosti európskych poisťovní. Na tento pokles, okrem iných faktorov, vplývalo aj rušenie poistných zmlúv¹¹⁵. Toto tvrdenie potvrdzuje aj Stiglitz (2008), ktorý ešte v roku 2008 uvádzal, že pre „*terajšiu finančnú krízu je charakteristická strata dôvery vo finančné trhy, čo by mohlo mať v súvislosti s poisťovníctvom dopad v podobe hromadného odstúpenia od poistných zmlúv, čo by mnohé poisťovne priviedlo do stavu insolventnosti.*“¹¹⁶ Solventnosť, resp. insolventnosť bola jedným z dôvodov, prečo sa mnohé finančné inštitúcie dostali do krachu v rokoch 2007 – 2008 po vypuknutí svetovej finančnej krízy. Z toho dôvodu považujeme za dôležité bližšie analyzovať vývoj solventnosti slovenských poisťovní, aby sme na jej podklade mohli zistiť mieru dopadu finančnej krízy na slovenský poistný trh. Z tohto dôvodu sme za druhý ukazovateľ slovenského poistného trhu zvolili *agregovaný vývoj solventnosti poisťovní pôsobiacich na území Slovenska za oblasť životného a neživotného poistenia a za univerzálne poisťovne*. Údaje máme za obdobie 15 rokov, za každý rok od roku 2000 po rok 2015 za poisťovne pôsobiace v oblasti životného a neživotného poistenia a univerzálne poisťovne. Jednotlivé hodnoty agregovaného vývoja solventnosti poisťovní sme vypočítali podľa nižšie uvedeného vzorca. Výslednú hodnotu výpočtu pre potreby výskumu práce nazveme ako koeficient solventnosti.

$$\text{Koeficient solventnosti} = \text{pomer SMS} / \text{PMS}^{117}$$

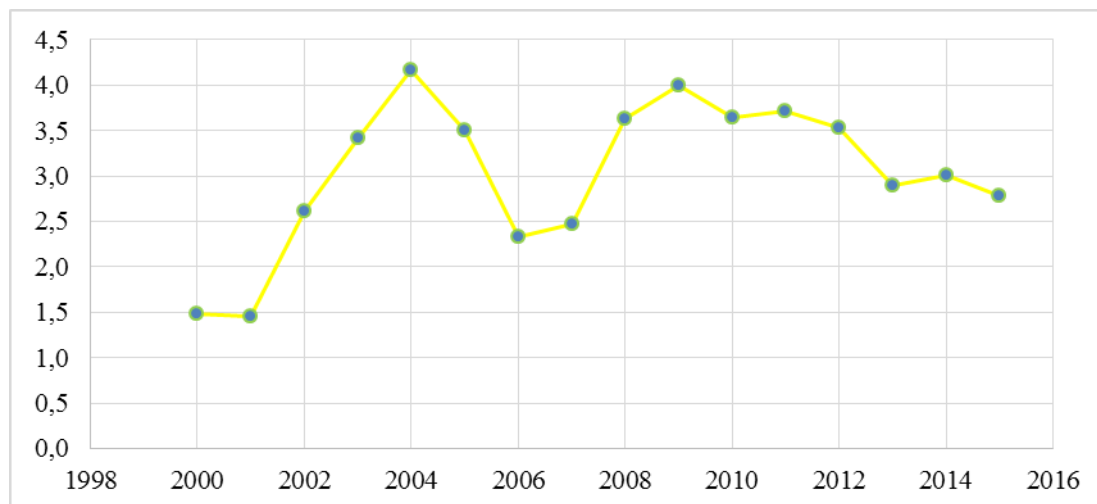
Od roku 2016 poisťovne uplatňujú pre výpočet solventnosti nové kritériá stanovené reguláciou Solvency II. Pre odlišnosti kritérií a výpočtu solventnosti nie je možné porovnať vykazovanú úroveň solventnosti poisťovní za nami sledované obdobie s vykazovanou hodnotou solventnosti za rok 2016 a 2017. Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia od roku 2000 po rok 2015 uvádzame v nasledujúcej schéme.

¹¹⁵ MAHEŠ, M. GOJDIČ, I. 2013. *Investičná činnosť komerčných poisťovní v období hospodárskej krízy*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: http://aak.cms.opf.slu.cz/pdf/2014/1/Mehes_Gojdic.pdf

¹¹⁶ STIGLITZ, J., 2008. We Aren't Done Yet: Comments on the Financial Crisis and Bailout. In *The Economists' Voice*: Vol. 5 : Iss. 5, Article 11. [online] [cit. 2018.10.05]. Dostupné na internete: <http://www.bepress.com/ev/vol5/iss5/art11>

¹¹⁷ Postup výpočtu SMS a PMS upravuje Vykonávacie nariadenie Európskej komisie 2015/2450.

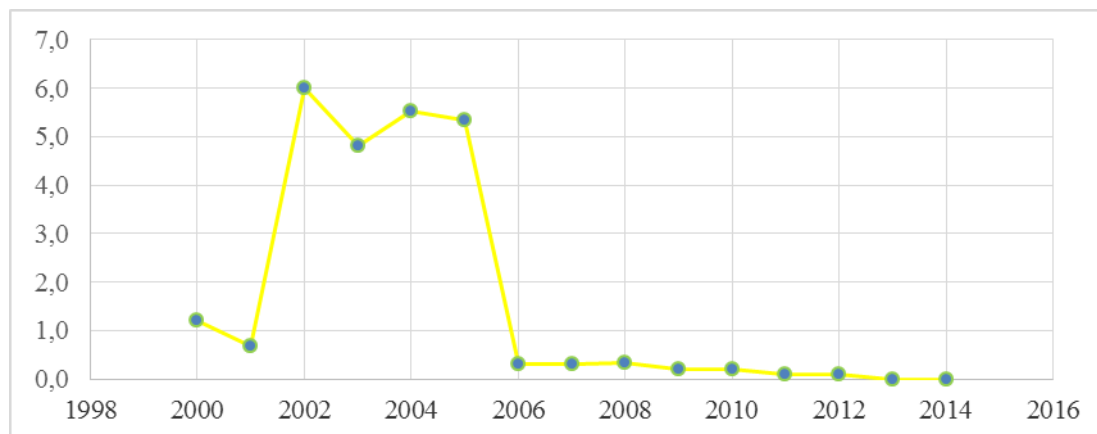
Schéma 13 Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia od roku 2000 po rok 2015

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa súhrnných štatistických údajov poisťného sektora NBS

Ako možno vidieť z vyššie uvedenej schémy, *historické minimum* koeficient solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia dosiahol v roku 2001 – 1,5. Od tohto roku mal počas dvoch nasledujúcich rokov rastúci charakter a v roku 2004 dosiahol svoje *historické maximum* v hodnote 4,2. Nasledoval prudký pokles až do roku 2006, kedy sa hodnota koeficientu zastavila na 2,3. Počas roku 2007, 2008 až do roku 2009 opäť nasledoval rast, ktorý sa zastavil na hodnote 4. Od tohto roku mal koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia až po rok 2015 klesajúci charakter. *Modus* – najčastejšie sa opakujúce hodnoty v sledovanom období koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia boli v roku 2003 – 3,4; 2005 – 3,5; 2008 – 3,6; 2010 – 3,65; 2011 3,7 a v roku 2012 – 3,5. *Priemerná hodnota* koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia v sledovanom období od roku 2000 až po rok 2015 bola 3,04. Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia od roku 2000 po rok 2015 uvádzame v nasledujúcej schéme.

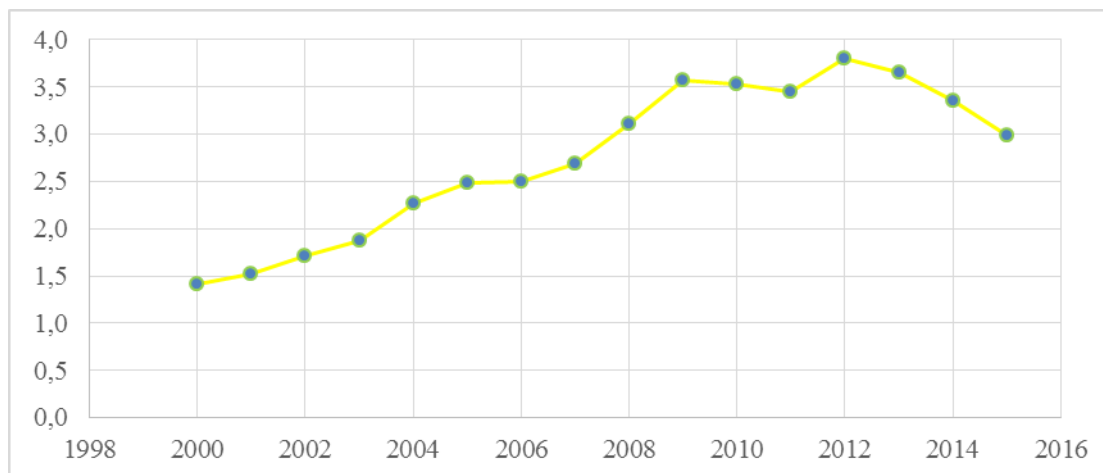
Schéma 14 Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia od roku 2000 po rok 2015

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa súhrnných štatistických údajov poisťného sektora NBS

Z vyššie uvedenej schémy je vidieť, že v rokoch 2013 až 2015 bola hodnota koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia 0. Je to z toho dôvodu, že v týchto rokoch neboli na slovenskom poisťnom trhu poisťovne pôsobiace výlučne v oblasti neživotného poistenia. Pre jednotnosť grafického znázornenia s ostatnými koeficientami solventnosti sme aj tieto roky ponechali s ich nulovou hodnotou. Sledovaný koeficient zaznamenal v priebehu sledovaného obdobia prudký nárast, kedy z hodnoty 0,67 v roku 2001 stúpol iba počas jedného roka na hodnotu 6,0. Nasledoval mierny medziročný pokles na hodnotu 4,8. Prudký pokles nasledoval v roku 2005, kedy koeficient solventnosti zaznamenal medziročný poklesol z 5,3 na hodnotu 0,3. Od roku 2006 až po rok 2012 sa hodnota koeficientu pohybovala v takmer rovnakých nízkych hodnotách v rozmedzí od 0,3 – 0,1. *Modus* – najčastejšie sa opakujúce hodnoty v sledovanom období koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia boli v roku 2006 – 0,3, 2007 – 0,3; 2008 – 0,3; 2009 – 0,2; 2010 – 0,2; 2011 – 0,1 a v roku 2012 – 0,1. Priemerná hodnota koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia v sledovanom období od roku 2000 až po rok 2012 bola 1,9. Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti poisťovní za univerzálne poisťovne od roku 2000 po rok 2015 uvádzame v nasledujúcej schéme.

Schéma 15 Vývoj hodnoty koeficientu solventnosti za univerzálne poisťovne od roku 2000 po rok 2015

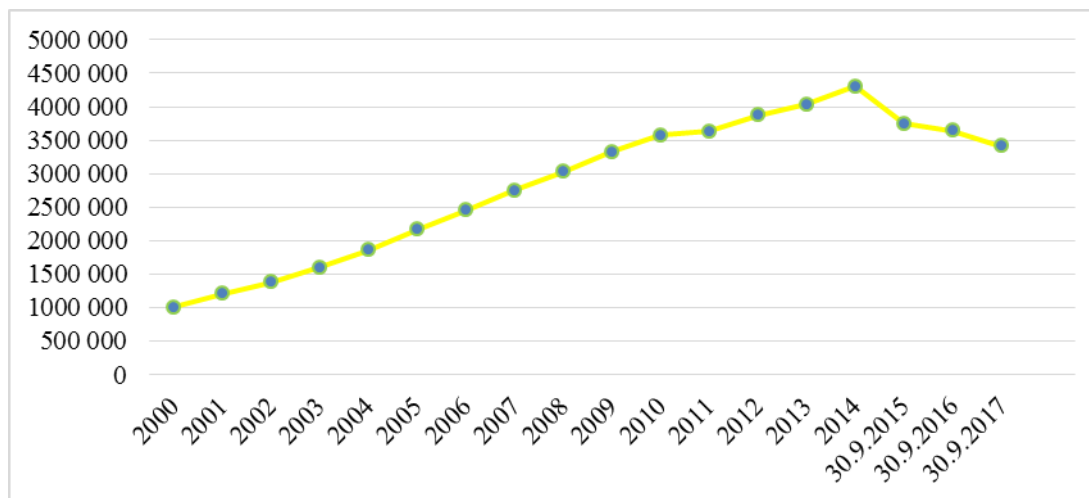

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa súhrnných štatistických údajov poisťného sektora NBS

Koeficient solventnosti za univerzálne poisťovne mal svoje historické minimum v prvom roku sledovaného obdobia 2000 – 1,4. Od tohto roku až po rok 2012, kedy až na malý pokles v rokoch 2010 a 2011 mal rastúci charakter. V roku 2012 dosiahol sledovaný koeficient svoje historické maximum a až po rok 2015 klesal po hodnotu 3. *Modus* – najčastejšie sa opakujúce hodnoty v sledovanom období koeficientu solventnosti univerzálnych poisťovní boli v roku 2009 – 3,6; 2010 – 3,5 a roku 2011 – 3,45. Priemerná hodnota koeficientu solventnosti poisťovní za univerzálne poisťovne v sledovanom období od roku 2000 až po rok 2015 bola 2,7.

Tretím vybraným ukazovateľom slovenského poisťného trhu je *vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní pôsobiacich v oblasti životného a neživotného poistenia*. Pravidlá stanovujúce úroveň technických rezerv spolu s inými súčasťami tvoria jadro novej regulácie Solvency II. Ako sme už uviedli vyššie, nové pravidlá stanovené Solvency II boli značne ovplyvnené zisteniami, ktoré odhalila svetová finančná kríza. Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní sme vybrali preto, aby sme poukázali na výšku technických rezerv poisťovní pôsobiacich na Slovensku v predkrízovom a pokrízovom období. Údaje máme za obdobie 17 rokov, za každý rok od roku 2000 až po tretí štvrtrok 2017 za poisťovne pôsobiace v oblasti životného a neživotného poistenia. Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní za oblasť životného poistenia od roku 2000 po tretí štvrtrok 2017 uvádzame v nasledujúcej schéme.

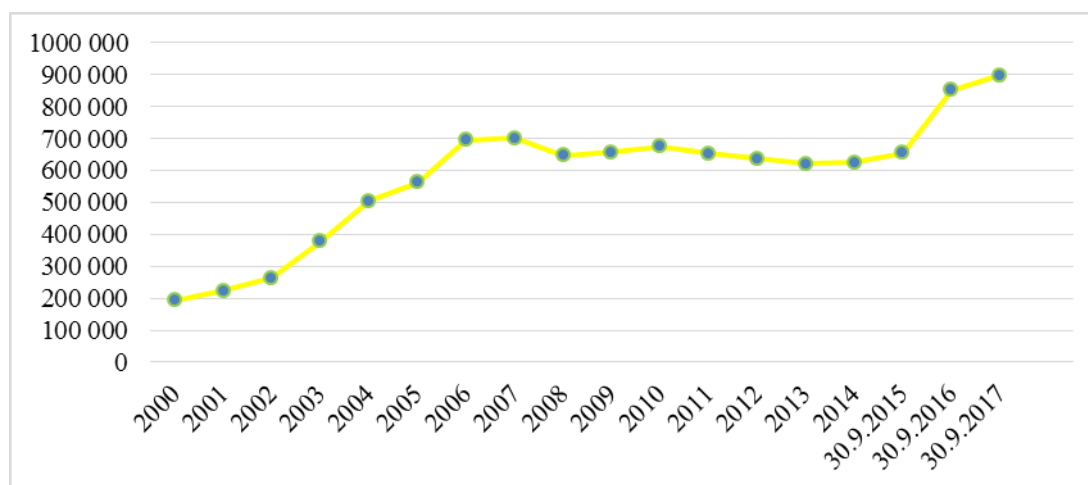
Schéma 16 Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní v eurách za oblasť životného poistenia od roku 2000 po tretí štvrt'rok 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa súhrnných štatistických údajov poisťného sektora NBS

Agregovaná netto hodnota technických rezerv životných poisťovní mala vo všeobecnosti rastúci charakter. Od roku 2000 po tretí štvrt'rok 2017 stúpala hodnota technických rezerv o 340 %. Agregovaná netto hodnota technických rezerv poisťovní za oblasť životného poistenia dosiahla *historické minimum* v roku 2000 v hodnote 1 006 276 eur. *Historické maximum* agregovanej netto hodnoty technických rezerv v sledovanej oblasti bolo v roku 2014 v hodnote 4 307 390 eur, od kedy má klesajúci charakter. *Modus* – najčastejšie sa opakujúce hodnoty v sledovanom období boli v roku 2010 – 3 575 793 000 eur, 2011 – 3 627 893 000 eur, 2015 – 3 746 987 000 eur a v roku 2016 – 3 642 454 000 eur. *Priemerná hodnota* agregovanej netto hodnoty technických rezerv za životné poisťovne v sledovanom období od roku 2000 až po tretí štvrt'rok 2017 bola 3 642 454 000 eur. Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní za oblasť neživotného poistenia od roku 2000 po tretí štvrt'rok 2017 uvádzame v nasledujúcej schéme.

Schéma 17 Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní v tisícoch eur za oblasť neživotného poistenia od roku 2000 po tretí štvrt'rok 2017

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa súhrnných štatistických údajov poisťného sektora NBS

Agregovaná netto hodnota technických rezerv poisťovní za oblasť neživotného poistenia mala vo všeobecnosti od prvého roku sledovaného obdobia – roku 2000 rastúci charakter. Od roku 2000 po tretí štvrt'rok 2017 agregovaná netto hodnota technických rezerv poisťovní za oblasť neživotného poistenia vzrástla o 465 %. Rok 2000 bol aj *historickým minimom* tohto ukazovateľa v rámci sledovaného obdobia. Od roku 2007 nastal mierny pokles hodnôt, avšak od roku 2014 mal sledovaný ukazovateľ opäť rastúci charakter. *Historické maximum* agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní za oblasť neživotného poistenia bolo v poslednom roku sledovaného obdobia, v treťom štvrt'roku 2017 – 897 392 000 eur. *Modus* – najčastejšie sa opakujúce hodnoty v sledovanom období boli v roku 2008 – 647 806 000 eur, 2009 – 658 370 000 eur, 2011 – 654 025 000 eur a v roku 2012 – 637 163 000 eur. *Priemerná hodnota* agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní za oblasť neživotného poistenia v sledovanom období od roku 2000 až po tretí štvrt'rok 2017 bola hodnota 582 500 000 eur.

Dosiahnuté výsledky a zistenia z uskutočnenej analýzy ukazovateľov slovenského poisťného trhu si bližšie rozoberieme v Diskusii. V nasledujúcej podkapitole budeme analyzovať súčasný stav a plánované zmeny v oblasti vykazovania európskych poisťovní, v nadväznosti aj na novú reguláciu Solvency II. Súčasťou výskumu bude aj analýza účtovných závierok slovenských poisťovní za rok 2017. Cieľom analýzy bude zistiť, ako sa slovenské poisťovne pripravujú na implementáciu nového štandardu IFRS 17.

4.3 IFRS 17, Poistné zmluvy

V máji 2017 ukončila Rada pre medzinárodné účtovné štandardy svoj dlhoročný projekt prípravy samostatného účtovného štandardu pre poistné zmluvy, kedy vydala štandard *IFRS 17, Poistné zmluvy* (ďalej aj ako „*IFRS 17*“). Súčasný štandard IFRS 4 umožňuje poisťovniam uplatňovať poistné postupy, ktoré sú do značnej miery regulované miestnymi regulačnými požiadavkami. IFRS 4 pripúšťa širokú škálu možných postupov. Tento významný nedostatok sťažuje investorom a analytikom pochopiť a porovnať dosahované výsledky poisťovní navzájom, ale aj poisťovní vo vzťahu k iným odvetviam. Práve táto skutočnosť viedla k vytvoreniu nového štandardu pre poistné zmluvy - IFRS 17.

Nový štandard predstavuje najvýznamnejšiu zmenu európskeho výkazníctva poisťovní za posledných 20 rokov a zároveň je významným míľnikom pre celý poistný sektor, pretože sa stáva prvým, takmer globálnym štandardom pre poistné zmluvy. Hlavným cieľom IFRS 17 je zabezpečiť väčšiu transparentnosť a porovnateľnosť vykazovaných informácií ich používateľom. „*IFRS 17 zásadným spôsobom zmení účtovanie všetkých účtovných jednotiek, ktoré vystavujú poistné zmluvy či investičné zmluvy s prvkami podielu na prebytku (angl. Discretionary Participation Feature)*.“¹¹⁸ Nový štandard sa týka ročných účtovných období začínajúcich sa 1. januára 2021 alebo neskôr, pričom sa povoľuje jeho predčasné uplatňovanie, pokiaľ sa budú zároveň aplikovať štandardy IFRS 15, Výnosy zo zmlúv so zákazníkmi a IFRS 9, Finančné nástroje. Časový harmonogram implementácie IFRS 17 uvádzame v nasledujúcej schéme.

¹¹⁸ TUČNÝ, J., GALLOVIČ, M., HUPKOVÁ, E. 2017. *Stručne a jasne: Pohľad na súčasné otázky finančného výkazníctva*. Bratislava : PWC, 2017. 2 s.

Schéma 18 Časový harmonogram implementácie IFRS 17

* Za predpokladu, že platnosť IFRS 17 nebude odložená na základe možnosti podmieneného odkladu.

Zdroj: Spracované podľa Ernst and young. 2017. *IFRS 17: What to do now. Implications for European insurers*. Londín : Artwork by Creative Services Group London, 2017. 32 s.

IFRS 17 sa vzťahuje na:

- vystavené poistné zmluvy,
- všetky zaist'ovacie zmluvy,
- investičné zmluvy s prvkami podielu na prebytku (ak účtovná jednotka vystavuje aj poistné zmluvy).

Pre zmluvy o službách za fixný poplatok, ktorých primárnym účelom je poskytovanie služieb, si účtovné jednotky môžu samy zvoliť účtovný postup a môžu o nich účtovať buď v súlade s IFRS 17, alebo s IFRS 15. Podobne ako v prípade IFRS 4 sa pripúšťa, aby zmluvy o finančných zárukách spadali do pôsobnosti IFRS 17 za predpokladu, že účtovná jednotka predtým explicitne vyhlásila, že ich považuje za poistné zmluvy. Poistné zmluvy (s výnimkou zaistenia), kde účtovná jednotka vystupuje ako poistenec, nespádajú do pôsobnosti IFRS 17. Vložené deriváty, investície a služby by mali byť z poistných zmlúv oddelené a malo by sa o nich účtovať samostatne v súlade s príslušnými IFRS. Dobrovoľné oddelenie iných zložiek nie je dovolené.

IFRS 17 uplatňuje tri **modely merania záväzkov**. Prvým je *všeobecný model* alebo *prístup stavania kociek* (angl. Building Block Approach, ďalej aj ako „BBA“), ktorý je určený pre dlhodobé zmluvy. Poist'ovne budú môcť využívať aj *model zjednodušenia*, tzv. *prístup pridelovania prémie* (angl. Premium Allocation Approach, ďalej aj ako „PAA“), ktorý je zameraný na krátkodobé zmluvy. Toto zjednodušenie je za určitých okolností povolené a vzťahuje sa iba na nepredĺžené riziká, podmienené záväzky sa musia riadiť modelom BBA.

Podľa prístupu PAA sa nevyžaduje zmluvné servisné rozpätie. Tento prístup je prípustný v prípade poisťných zmlúv, ktorých doba viazanosti je najviac jeden rok a ich ocenenie sa podstatne nelíši od oceňovania BBA. IFRS 17 uvádza, že druhá požiadavka nie je splnená, ak sa od začiatku očakáva významná variabilita výkonnosti peňažných tokov, ktorá ovplyvňuje ocenenie záväzku za zostávajúce krytie počas obdobia pred vznikom nároku. Okrem toho variabilita peňažných tokov sa zvyšuje s trvaním pokrytia zmluvy. Tretím modelom merania záväzkov podľa IFRS 17 je tzv. *prístup variabilných poplatkov* (angl. Variable Fee Approach, ďalej aj ako „VFA“), ktorý je určený pre zmluvy s priamou účasťou. Zásady, ktoré sú základom uvedených troch modelov merania záväzkov, budú mať za následok zásadnú zmenu súčasnej praxe, a to najmä v prípade dlhodobých zmlúv. Požiadavky IFRS 17 v prípade dlhodobých zmlúv, sú výrazne odlišné od súčasného účtovania v mnohých významných aspektoch, ktorými sú: zmena spôsobu zobrazenia výsledku hospodárenia; väčšia komplexnosť procesov oceňovania, požiadaviek na dáta a stanovenie predpokladov.

Nový štandard bude mať vo všeobecnosti vplyv na:

- finančné výsledky poisťovne,
- spôsob, akým poisťovne dosahujú zisky alebo vytvárajú straty, v nadväznosti na upisovanie poisťného od klientov,
- charakter a rozsah rizík, ktorým sú poisťovatelia vystavení v dôsledku vydania poisťných zmlúv.

V porovnaní s IFRS 4 nový štandard upravuje aj *výpočet výsledku hospodárenia poisťovní*. Porovnanie výpočtu výsledku hospodárenia podľa IFRS 4 a IFRS 17 uvádzame v nasledujúcej schéme.

Schéma 19 Porovnanie výpočtu výsledku hospodárenia podľa IFRS 4 a IFRS 17

IFRS 4*	IFRS 17
Predpísané poistné	Výnosy z poistného
Výnosy z investícií	Vzniknuté poistné udalosti a náklady
Vzniknuté poistné udalosti a náklady	Hospodársky výsledok z poisťovacej služby
Zmena v záväzkoch (plynúcich) z poistných zmlúv	Výnosy z investícií
Zisk / strata	Finančné náklady
*Zaužívaná forma výpočtu výsledku hospodárenia podľa IFRS 4.	Netto výsledok hospodárenia
	Zisk / strata
	Zmeny diskontnej sadzby z poistných záväzkov (nepovinné)
	Celkový výsledok hospodárenia

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Barella, L., Boreman, A. 2017. *General insurance: The wide-ranging implications of IFRS 17*. [online]. [cit. 2018.04.30.] Dostupné na internete: <http://www.theactuary.com/features/2017/06/the-wide-ranging-implications-of-ifs-17/>.

Podľa nového štandardu sa *záväzky z poistných zmlúv* vypočítavajú ako súčet platobných tokov, ktoré sú definované ako súčasná hodnota budúcich peňažných tokov (vrátane explicitnej úpravy rizika pre poistné riziko) a marže zmluvnej služby, tzn. očakávaný zisk z nerealizovanej časti zmluvy.

$$\text{Záväzky z poistných zmlúv} = \text{platobné toky} + \text{marža zmluvnej služby}$$

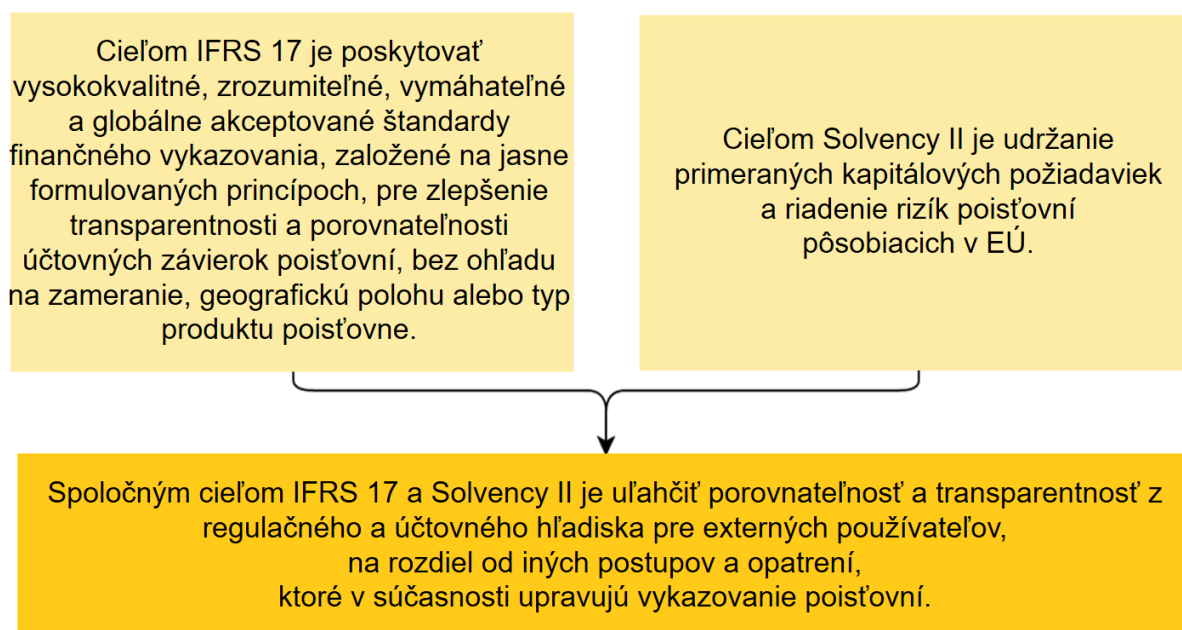
Diskontné sadzby budú odrážať aktuálne úrokové sadzby. Predseda IASB Hans Hoogervorst považuje použitie aktuálnej diskontnej sadzby za jednu z výhod štandardu IFRS 17. Aktuálne diskontné sadzby by zvýšili porovnateľnosť medzi poisťovňami a inými inštitúciami pôsobiacimi na finančnom trhu.

- Poisťovne budú môcť nastaviť *diskontné sadzby* dvomi spôsobmi:
- Zhora nadol, počnúc aktuálnou alebo očakávanou referenčnou sadzbou portfólia,
 - Zdola nahor, počínajúc bezrizikovou mierou návratnosti.

IFRS 17 poskytne poisťovniam, v dôsledku zmien diskontných sadzieb, možnosť rozhodnúť sa, či *volatilita* bude vykazovaná buď vo výkaze ziskov a strát, alebo v ostatných súčiastiach komplexného výsledku.

Súčasťou programu implementácie IFRS 17 je zosúladenie nového štandardu so Solvency II. Tento súlad má vychádzať z ich vzájomných podobností, ktorých porovnanie uvádzame v nasledujúcej schéme.

Schéma 20 Porovnanie IFRS 17 a Solvency II z hľadiska ich podobností

Zdroj: Hein, T. 2017. *IFRS 17 and Solvency II. Insurance regulation meets insurance accounting standards*. [online]. [cit. 2018.04.30.] Dostupné na internete: https://www.sas.com/en_us/insights/articles/risk-fraud/ifrs4-and-solvency2.html

Medzi IFRS 17 a Solvency II existujú však aj rozdiely. IFRS 17 ponecháva niekoľko oblastí otvorených pre interpretáciu, čo umožňuje poisťovniam, aby sa sami rozhodli pre spôsob interpretácie. Solvency II, napríklad predpisuje vo veľkej miere podobu súvahy. Z toho dôvodu, na to, aby sa poisťovne vysporiadali s novým štandardom, existuje niekoľko významných oblastí, na ktoré sa musia sústrediť a rozhodnúť, aký dopad budú mať tieto zmeny pre nich. Týka sa to napríklad týchto oblastí:

- oprávnenosť používať možnosť zjednodušenia PAA,
- úroveň granularity pre meranie a rozpoznanie nevýhodných zmlúv,
- účtovné zásady pre určovanie a vykazovanie úprav rizika,
- výber diskontnej sadzby,
- iné komplexnosti týkajúce sa účtovania zaistenia (smerom von),
- nahlasovanie a zverejňovanie informácií.

Detailné porovnanie IFRS 17 a Solvency II z hľadiska ich odlišností uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 9 Porovnanie IFRS 17 a Solvency II z hľadiska ich odlišností

Oblasť porovnávania	IFRS 17	Solvency II
Vykazovanie (recognition)	Čo najskôr od začiatku poistného krytia a príjmu poistného prémie.	Dátum platnosti zmluvnej strany.
Model merania	BBA or PAA, pre zmluvy, ktoré spadajú do stanovených kritérií.	Nie je možnosť voľby, zohľadňuje cashflow - je viac príbuzný k BBA.
Diskontná sadzba	Založené na špecifikách a princípoch poisťovne.	Predpísaný.
Zníženie rizika	Úprava rizika – nie je predpísaná žiadna metóda.	Riziková marža – predpísaný výpočet podľa ceny kapitálu (cost of capital).
Marža zmluvnej služby	Eliminuje prvotný zisk (day-one gain), uplatňuje výpočet nezaslúžených ziskov.	Nie je podobná koncepcia, prvotný zisk (day-one gain) priradený okamžite do vlastných zdrojov.
Ostatné komplexné zisky a straty (Other comprehensive income)	Oddeľuje vplyv zmien diskontnej sadzby od ostatných výnosov a nákladov.	Nie je podobná koncepcia.

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Barella, L., Boreman, A. 2017. *General insurance: The wide-ranging implications of IFRS 17*. [online]. [cit. 2018.04.30.] Dostupné na internete: <http://www.theactuary.com/features/2017/06/the-wide-ranging-implications-of-ifs-17/>.

Nový štandard IFRS 17 je pre poisťovne výzvou, pretože výrazne ovplyvní trvanie, výšku, volatilitu vykázaných príjmov a oceňovanie poistných záväzkov, v dôsledku čoho bude mať vplyv aj na kapitál poisťovní. IFRS 17 bude mať dopad aj na účtovnú evidenciu, finančné vykazovanie, poistno-matematické modely a informačné systémy poisťovní. To, či sa slovenské poisťovne pripravujú na implementáciu IFRS 17 sme analyzovali z ich účtovných závierok za rok 2017.

Tabuľka 10 Analýzy účtovných závierok slovenských poisťovní za rok 2017

P. č.	Obchodné meno poisťovne	Účtovná závierka za rok 2017	Príprava poisťovne na implementáciu IFRS 2017
1.	KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. Vienna Insurance Group	áno	Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku.
2.	Allianz Slovenská poisťovňa, a.s.	áno	Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku. Predpokladá, že IFRS 17 bude mať významný vplyv na jej účtovnú závierku.
3.	UNIQA poisťovňa, a.s.	áno	Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku.
4.	ČSOB Poisťovňa, a.s.	nie	-
5.	Union poisťovňa, a.s.	áno	Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku.
6.	KOMUNÁLNA poisťovňa, a.s. Vienna Insurance Group	áno	Prebieha príprava na úspešné zvládnutie príprav na implementáciu. Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku.
7.	Poštová poisťovňa, a.s.	nie	-
8.	Wüstenrot poisťovňa, a.s.	áno	Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku. Predpokladá, že IFRS 17 bude mať významný vplyv na jej účtovnú závierku.
9.	NN Životná poisťovňa, a.s.	áno	Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku. Predpokladá, že IFRS 17 bude mať významný vplyv na jej účtovnú závierku.
10.	Generali poisťovňa, a.s.	nie	-
11.	ERGO Poisťovňa, a.s.	nie	-
12.	Poisťovňa Cardif Slovakia, a.s.	áno	Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku.
13.	Poisťovňa Slovenskej sporiteľne, a.s. Vienna Insurance Group	áno	Posudzuje dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku.
14.	AEGON Životná poisťovňa, a.s.	nie	-
15.	NOVIS Poisťovňa a.s.	nie	-

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa účtovných závierok slovenských poisťovní za rok 2017

Na základe výsledkov analýzy môžeme zhodnotiť, že žiadna zo slovenských poisťovní zatiaľ neaplikovala nový štandard IFRS 17. Všetky poisťovne vo svojich účtovných závierkach zhodne uvádzajú, že tento štandard zatiaľ nebol prijatý EÚ, a zároveň, že v súčasnosti posudzujú dopad tohto nového štandardu na svoju účtovnú závierku.

4.4 Významnosť etiky a etických princípov pre slovenské poisťovne

Požiadavky na etickosť a užitočnosť informácií, ktoré poskytujú slovenské poisťovne externým používateľom, sú obsiahnuté v Zákone o poisťovníctve a Kódexe etiky SLASPO. *Zákon o poisťovníctve* sa o týchto požiadavkách vyjadruje, keď definuje povinnosti poisťovne, ktoré sú spojené s jej odbornou starostlivosťou o klientov a potenciálnych klientov. „*Poisťovňa je povinná vykonávať svoju činnosť s odbornou starostlivosťou voči svojim klientom.*¹¹⁹ *A zároveň, je povinná poskytnúť potenciálnemu klientovi informácie a poučenia, ktoré sú potrebné na to, aby mohol správne porozumieť charakteru poistenia a rizikám súvisiacim s uzavretím poisťnej zmluvy.*“¹²⁰ Zákon o poisťovníctve zakazuje poisťovniam používať nepravdivé alebo zavádzajúce informácie pri propagácii svojej činnosti, zamlčovať dôležité skutočnosti a ponúkať výhody, ktorých spoľahlivosť nemôžu zaručiť. Zamestnancom poisťovní ukladá povinnosť „ *konať v súlade s najlepšimi záujmami potenciálnych klientov alebo klientov*“¹²¹. Kódex etiky SLASPO zakazuje poisťovniam používať *neúplné údaje, údaje vytrhnuté z kontextu, resp. pojmy, ktorým klient nerozumie a prikladá im iný význam*“¹²². Ďalej ukladá poisťovniam povinnosť *prezentovať svoje služby a produkty vo svojich aktivitách vo styku s verejnosťou, propagácii, reklame a akvizičnej činnosti zodpovedne, pravdivo a bez zavádzajúcich informácií o svojej činnosti*¹²³. Kódex etiky SLASPO vyžaduje, aby zamestnanci poisťovní a jej sprostredkovatelia, klientom uvádzali presne, čestne a pravdivo všetky fakty a informácie, dôležité pre rozhodovanie klientov, bez klamlivého popisu produktov.

Ak slovenská poisťovňa dodržiava etické požiadavky stanovené Zákonom o poisťovníctve a Kódexom etiky SLASPO, možno povedať, že poisťovňa splnila základný etický predpoklad. Poisťovne by sa však mali snažiť o uplatňovanie vyššieho štandardu, ktorý má byť jasne definovaný v ich zverejňovaných výkazoch, resp. dokumentoch. *Cieľom analýzy bude zistiť, či poisťovne uvádzajú vo svojich výkazoch a dokumentoch svoje vlastné etické princípy, resp. či sa aktívne zasadujú o presadzovanie etického správania u svojich zamestnancov. Za súčasť etickej činnosti poisťovne pokladáme aj jej činnosť v oblasti spoločenskej zodpovednosti. Predmetom skúmania budú informácie poskytnuté poisťovňami v*

¹¹⁹ Zákon o poisťovníctve, § 70, 1, a.

¹²⁰ Zákon o poisťovníctve, § 70, 1, b.

¹²¹ Zákon o poisťovníctve, § 70, 9.

¹²² Kódex etiky v poisťovníctve, Všeobecné zásady pre správanie sa poisťovní, 2.2.

¹²³ Kódex etiky v poisťovníctve, Všeobecné zásady pre správanie sa poisťovní, 2.3.

ich výročných správach za rok 2016, správach o finančnom stave a solventnosti za rok 2016 a etických kódexoch.

4.4.1 Analýza výročných správ slovenských poisťovní

Výročná správa poisťovne je komplexnou správou o všetkej jej činnosti za predchádzajúci rok. Povinnosť zostavovať výročnú správu, ukladá poisťovniam Zákon o účtovníctve, ktorý hovorí, že „*účtovná jednotka, ktorá musí mať účtovnú závierku overenú audítorom podľa § 19, je povinná vyhotovovať výročnú správu, ktorej súlad s účtovnou závierkou zostavenou za to isté účtovné obdobie musí byť overený audítorom (s výnimkou výročnej správy podľa osobitného predpisu)*“¹²⁴.

Výročná správa má poskytovať informácie o vývoji poisťovne, o stave, v ktorom sa nachádza, a o významných rizikách a neistotách, ktorým je poisťovňa vystavená. Poskytnuté informácie majú byť vo forme vyváženej a obsiahlej analýzy stavu a prognózy vývoja. Ich obsahom majú byť dôležité finančné a nefinančné ukazovatele vrátane informácie o vplyve činnosti poisťovne na životné prostredie a na zamestnanosť, s poukázaním na príslušné údaje uvedené v účtovnej závierke. Ďalej má výročná správa poskytovať informácie o udalostiach osobitného významu, ktoré nastali po skončení účtovného obdobia, za ktoré sa vyhotovuje výročná správa. Poisťovňa tu má uvádzať, aký je predpokladaný budúci vývoj jej činnosti.¹²⁵

Výročná správa *musí poskytovať verný a pravdivý obraz* a súlad výročnej správy s účtovnou závierkou poisťovne musí byť overený audítorom do jedného roka od skončenia účtovného obdobia. Slovenské poisťovne, na ktoré sa vzťahuje povinnosť vyhotovenia individuálnej výročnej správy, sú povinné uložiť riadnu individuálnu výročnú správu v registri účtovných závierok (ďalej aj ako „register“) najneskôr do jedného roka od skončenia účtovného obdobia, za ktoré sa táto individuálna výročná správa vyhotovuje.¹²⁶ Povinnosť zverejnenia výročnej správy si poisťovne splnia ich vložením do registra.

Hlavným cieľom výročnej správy je poskytnúť informácie externým používateľom. Poisťovňa vo svojej výročnej správe, okrem všetkých uvedených náležitostí podľa Zákona o účtovníctve, uvádza informácie o tom, čo by chcela v nasledujúcom roku dosiahnuť a čo je pre ňu dôležité. To, či slovenské poisťovne uvádzajú, aké kroky podnikajú, aby vykonávanie ich podnikateľskej činnosti spĺňalo požadované etické požiadavky, budeme analyzovať za každú

¹²⁴ Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov, §20, 1.

¹²⁵ Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov, §20, 1.

¹²⁶ Zákon o účtovníctve č. 431/2002 Z. z. v znení neskorších predpisov, §23a, 7.

poisťovňu jednotlivo. Ako sme už spomenuli vyššie, za súčasť etického správania poisťovne, pokladáme aj jej činnosť v oblasti CSR.

KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. začiatkom roka 2016 prijala novú koncepciu *boja proti podvodom*, čím vyjadrila svoj postoj pre aktívne riadenie rizika podvodu. Koncepciou komunikovala zásady a stanovila rámec pre uplatňovanie prevencie a boja s podvodmi, nezákonnými a inými neetickými praktikami. Poisťovňa uvádza, že podvodné konanie, ako aj iné nezákonné konanie a neetické praktiky, predstavujú závažné riziko, ktorému je poisťovňa pri svojej činnosti vystavená a ovplyvňuje, okrem iného, aj kvalitu poskytovaných služieb. Cieľom koncepcie je najmä zvyšovať ochranu klientov, zamestnancov a zabezpečovať ochranu dobrého mena a záujmov poisťovne.

Medzi hlavné hodnoty poisťovne patrí posilnenie regionálneho a spoločenského rozvoja. Poisťovňa uvádza, že si uvedomuje potreby jednotlivcov a znevýhodnených skupín. Týmto témam sa venuje v rámci svojich filantropických aktivít¹²⁷. Prostredníctvom Nadačného fondu *Deti v bezpečí*, v spolupráci s *Nadáciou pre deti Slovenska*, poisťovňa podporila projekty pre tých, ktorí potrebujú podporu a pomoc. Prostriedky sú určené pre deti z rôznych oblastí SR. Vďaka tejto činnosti poisťovňa vytvára bezpečné prostredie pre rozvoj a blaho detí a mladistvých s rôznym sociálnym zázemím.

Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s. vo svojom profile uvádza, že keďže je súčasťou prostredia, v ktorom pôsobí, je pre ňu jednou z priorít spoločensky zodpovedné a etické podnikanie. Je činná v aktivitách vo sfére spoločenskej zodpovednosti, predovšetkým v oblasti klimatických a demografických zmien, mikropoistenia či finančnej gramotnosti. Prostredníctvom mikropoistenia, ktoré zabezpečuje základné istoty, poisťovňa pomáha viac ako 50 miliónom ľudí v Ázii, Afrike a Latinskej Amerike.¹²⁸

Union poisťovňa, a.s. uvádza, že prostredníctvom svojich zamestnancov chce ísť mladým ľuďom príkladom v transparentnosti podnikania dôsledným uplatňovaním *Kódexu správy a riadenia spoločností na Slovensku* a každoročným vydávaním *verejného vyhlásenia o transparentnom spravovaní poisťovne* na princípoch otvorenosti, poctivosti a zodpovednosti voči akcionárom, klientom, zamestnancom a subdodávateľom/distribútorom. Poisťovňa sa

¹²⁷ Filantropia je humanisticky motivovaná dobročinná činnosť, ktorá môže byť vo forme dávania peňazí, tovaru, času alebo úsilia pre podporu všeobecne prospešného účelu, spravidla v dlhšom časovom horizonte a s jasne definovanými cieľmi.

¹²⁸ Mikropoistenie je poisťná ochrana ľudí s nízkym príjmom, tj. osôb, ktoré žijú v rozmedzí približne od 1 USD do 4 USD za deň.

prostredníctvom svojich zamestnancov podieľa na činnosti *Stredoeurópskej asociácie správy a riadenia spoločnosti*, ktorá spravuje a implementuje do praxe Kódex správy a riadenia spoločnosti na Slovensku. Dodržiavaním svojho *kódexu etiky*, či už na úrovni poisťného trhu, alebo vnútrofirémneho, poisťovňa zamedzuje výskytu nežiaduceho celospoločenského javu, akým je korupcia alebo pranie špinavých peňazí. Poisťovňa uvádza, že jej snahou je odhaľovať neetické praktiky vedúce k neoprávnenému majetkovému prospechu jednotlivcov, alebo firiem až podaním trestného oznámenia. Poisťovňa má zavedenú smernicu upravujúcu prijímanie a odovzdávanie darov.

Poisťovňa zastáva *filozofiu pozitívnej interakcie so spoločenským prostredím* a jej obchodná politika podporuje túto interakciu cez účasť v špecifických projektoch a organizáciách alebo prostredníctvom finančnej podpory.

V rámci spoločenskej zodpovednosti poisťovňa vyvíja rôzne aktivity, ktorými sa snaží pomôcť, prispieť alebo rozvinúť oblasti, ktoré sú z celospoločenského hľadiska dôležité, ale štát ich dostatočne nepodporuje alebo nemá dostatok prostriedkov na ich podporu. V roku 2016 poisťovňa pokračovala v aktivitách a zapojení svojich zamestnancov a manažérov do rôznych dobrovoľníckych aktivít. Aktívne sa zapojila do činnosti *Platformy pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva* formou členstva v tejto Platforme, ako i poradenskou činnosťou v jednom z jej najvýznamnejších projektov – *Zdravé komunity*. Ide o prvý dlhodobo udržateľný projekt v tejto oblasti, kde poisťovňa vystupuje ako spoluzakladateľ ešte v roku 2007 a ktorý nadväzuje na rôzne aktivity poisťovne z roku 2002.

KOMUNÁLNA poisťovňa, a.s. sa zaväzuje svoju podnikateľskú činnosť vykonávať zodpovedne, čím rozumie spôsob, akým dosahuje zisk a etický a transparentný prístup k jej obchodným partnerom, klientom a zamestnancom.

Poisťovňa sa v roku 2016 v rámci CSR zamerala na rozvoj detí a mladých ľudí v rôznych regiónoch SR, najmä prostredníctvom spolupráce s *Nadáciou pre deti Slovenska* a jej programom *Komunity priateľské k deťom a mladým ľuďom*. Poisťovňa za svoj systematický a dlhotrvajúci prístup k spoločenskej zodpovednosti dostala v roku 2016 ocenenie generálneho riaditeľa Vienna Insurance Group Güntera Geyera.

Základné princípy a hodnoty **Wüstenrot poisťovne, a.s.** sú spoľahlivosť, tradícia, fair play (uznávanie férového prístupu a čestnosti), rešpekt, maximálna zodpovednosť a iné. Poisťovňa sa bližšie nevyjadruje k svojej činnosti v oblasti etiky, resp. CSR.

Jedným z cieľov **NN Životnej poisťovne, a.s.** je, že chce prostredníctvom svojich zdrojov prispievať k trvalej prosperite spoločnosti v miestach, kde pôsobí. Verí, že jej úloha sa neobmedzuje len na vytváranie zisku. Znamená to, že svoju zodpovednosť k spoločnosti, životnému prostrediu berie vážne a ako ďalej uvádza, ani etické záväzky jej nie sú ľahostajné. Svojimi zdrojmi a znalosťami poisťovňa podporuje trvalý rozvoj spoločnosti, v ktorej pôsobí. Jej snahou je prispieť k zdraviu ekonomiky, stabilite spoločnosti a blahobytu súčasnej aj budúcej generácie. Poisťovňa už niekoľko rokov podporuje finančné vzdelávanie stredoškolákov a vysokoškolákov v rámci SR. Vedomosti a finančnú gramotnosť považuje za kľúčové. Uvedomuje si však, že na prvom mieste je zdravie. Poisťovňa v roku 2016 finančne podporila *OZ Liga proti rakovine*. Zamestnanci poisťovne sa už niekoľko rokov pravidelne zapájajú do dobrovoľníckej akcie *Naše mesto*, zameranej na zveľadľovanie okolia v spolupráci s Nadáciou Pontis.

Generali poisťovňa, a.s. prispela v roku 2016 desiatke neziskových organizácií a občianskych združení. V spolupráci so spoločnosťou Siemens, poisťovňa zorganizovala 3. ročník charitatívnych vianočných trhov na podporu chránených dielní, ako aj obľúbenú charitatívnu aktivitu *Stromček prania*, ktorá pomáha splniť vianočné prania deťom z krízových centier po celom Slovensku. Poisťovňa aj v roku 2016 pokračovala v spolupráci s *JUPIE Futbalovou školou Mareka Hamšíka*. Poisťovňa v spolupráci s Policajným zborom Slovenskej republiky zrealizovala aj v roku 2016 dopravno-preventívnu akciu, ktorej cieľom je upozorniť na problém nerešpektovania dopravných predpisov a prezentovať Generali ako sociálne zodpovednú spoločnosť so záujmom o zvyšovanie bezpečnosti na cestách.

V rámci činnosti CSR sa zamestnanci **Poisťovne slovenskej sporiteľne, a.s.** aktívne zúčastňujú dlhodobého dobrovoľníckeho projektu pod názvom *Lepší život - Social Active Day* s cieľom poskytnúť pomoc ľuďom žijúcim v krízovom centre *Brána do života* v Bratislave. Iné informácie o svojej činnosti v oblasti etiky, resp. CSR poisťovňa neuvádza.

Všetci zamestnanci **AEGON Životnej poisťovne, a.s.** sa riadia globálnym *Kódexom správania sa* – súbor odporúčaní a pravidiel, ako morálne a eticky vykonávať pracovné povinnosti. V prípade podozrenia na porušenie Kódexu správania sa môžu zamestnanci kontaktovať etickú bezplatnú telefonickú linku, alebo využiť tzv. Schránku dôvery. V rámci činnosti CSR poisťovňa v roku 2016, v spolupráci s Národnou transfúznou službou, zorganizovala odber krvi od pracovníkov Aegonu.

UNIQA poisťovňa, a.s., ČSOB Poisťovňa, a.s., Poštová poisťovňa, a.s., ERGO Poisťovňa, a.s., Poisťovňa Cardif Slovakia, a.s. a NOVIS Poisťovňa a.s. vo svojich

výročných správach neuvádzajú žiadnu informáciu ohľadom svojich etických princípov a činnosti v oblasti etiky, resp. CSR.

Výročná správa patrí medzi výkazy poisťovne, ktoré sú už po mnohé roky zverejňované externým používateľom. Externý používateľ v rámci vlastného názoru hodnotí, či sú vykazované informácie vo výročnej správe podľa jeho názoru pravdivé a verné a teda, v konečnom dôsledku, pre neho aj užitočné. Ak sa poisťovňa zasadzuje za uplatňovanie etiky a etických princípov pri vykonávaní svojej činnosti a tieto princípy uvádza aj vo svojej výročnej správe, táto skutočnosť má značný vplyv na to, či vykazované informácie v jej účtovnej závierke a ostatných dokumentoch budú ich používateľmi pokladané za pravdivé a užitočné. Detailnejšiemu zhrnutiu výsledkov analýzy výročných správ slovenských poisťovní sa budeme venovať v 5. kapitole práce.

4.4.2 Analýza Správ o finančnom stave a solventnosti slovenských poisťovní

Poisťovne na základe Solvency II prvýkrát za rok 2016 zostavovali Správu o finančnom stave a solventnosti. Cieľom správy je poskytovať kompletne informácie o riadení poisťovne a hlavných trendoch, ktoré môžu ovplyvniť danú poisťovňu. Zpracovaním nových pravidiel Solvency II, majú poisťovne lepšie chápať a riadiť riziká, ktoré sú spojené s vykonávaním ich činnosti. Ich významným rizikom je aj zlyhanie v oblasti etiky. Keďže Správa o solventnosti má poskytovať informácie o tom, ako poisťovňa predchádza vzniku všetkých významných rizík, analyzovali sme tieto správy so zreteľom na riziká, ktoré plynú zo zlyhania v oblasti etiky, za každú slovenskú poisťovňu jednotlivo.

KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. v rámci svojich výborov a komisií uvádza aj *Komisiu pre podvody* (Anti-Fraud Committee), ktorá je oprávnená na preskúmanie a posúdenie prípadov podvodného alebo iného nezákonného alebo neetického konania. Poisťovňa k 1. májju 2016 doplnila svoju organizačnú štruktúru o samostatné *oddelenie kontroly*, ktoré je priamo podriadené predstavenstvu poisťovne a vykonáva činnosti zamerané na výkon prevencie, odhaľovania a prešetrovania skutočností, u ktorých existuje podozrenie na podvodné a iné nezákonné konanie alebo neetické praktiky, ktorým je spoločnosť pri svojej činnosti vystavená, a tým pôsobí na znižovanie operačného rizika podvodu.

Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s. označuje, ako kľúčovú funkciu svojho interného kontrolného systému, tzv. *Funkciu compliance*¹²⁹ (angl. dodržiavanie). Jeho hlavným cieľom je podpora a monitorovanie súladu s právnymi predpismi a poradenstvo pre manažment a dozorné orgány poisťovne. Činnosť tohto kontrolného systému má zabezpečiť minimalizovanie rizika plynúceho z právnych alebo regulatórnych sankcií, závažnej finančnej straty alebo reputačnej ujmy poisťovne alebo iných spoločností skupiny Allianz v dôsledku nesúladu s právnymi predpismi, príp. inými etickými štandardmi a pravidlami.

Poisťovňa používa tzv. *Ad-hoc hodnotenia*, ktoré sa vyžadujú v určitých mimoriadnych situáciách, ktoré vyvolávajú otázky týkajúce sa odbornej spôsobilosti alebo dôveryhodnosti jednotlivca, napr. v prípade relevantného porušenia *Etického kódexu* poisťovne alebo rizikových limitov. Poisťovňa tiež zabezpečuje *pravidelné školenia o etickom správaní*, ako napr. boj proti podvodom a protikorupčné témy, ktoré poskytujú zamestnancom jasnú predstavu o pravidlách dôveryhodného správania.

UNIQA poisťovňa, a.s. taktiež využíva *Funkciu compliance*. Výsledkom činnosti tejto funkcie je podávanie pravidelných správ predstavenstvu poisťovne a je organizačne podriadená riaditeľovi CFO. Funkcia compliance je v poisťovni integrovaná do jej právneho oddelenia. Je nezávislá od iných významných funkcií a ďalších funkcií riadenia. Jej oblasťou činnosti sú aj témy súvisiace s etickým riadením spoločnosti a riadením v súlade so zákonom.

KOMUNÁLNA poisťovňa, a.s. s účinnosťou od 16. augusta 2016 vytvorila vo svojej organizačnej štruktúre, samostatné *Oddelenie kontroly*, ktoré je priamo podriadené predstavenstvu poisťovne a vykonáva činnosti zamerané na výkon prevencie, odhaľovania a prešetrovania skutočností, u ktorých existuje podozrenie na nezákonné konanie alebo neetické praktiky, ktorým je spoločnosť pri svojej činnosti vystavená a tým pôsobí na znižovanie operačného rizika podvodu v poisťovni.

Wüstenrot poisťovňa, a.s. uplatňuje *Systém vnútornej kontroly*, ktorý predstavuje súbor kontrolných procesov poisťovne. Sú to postupy a činnosti, ktoré sú súčasťou riadenia a majú zaistiť optimálne riadenie rizík pri plnení stanovených úloh a cieľov. Kontrolné procesy a kontrolné prostredie sú popísané v interných normách poisťovne a cieľom ich pôsobenia je

¹²⁹ *Funkcia compliance* vznikla v dôsledku zásadných zmien prístupu k správe a riadeniu podnikov, etike podnikania, riadeniu podnikateľských rizík a dodržiavaniu predpisov a nariadení. Sú to zmeny, ktoré vyvolávajú vysoké očakávania spájané s výkonnosťou podnikov, rastúce požiadavky akcionárov a zvýšený záujem verejnosti v dôsledku obrovských zlyhaní a neúspechov, ktoré vzbudili rozruch po celom svete v rokoch 2007 – 2008. Jej cieľom je zabezpečiť dodržiavanie všetkých platných zákonov, pravidiel a predpisov.

najmä ochrana aktív, zamedzenie nezákonných a neetických praktík, podvodov, sprenevier a závažných chýb, zvyšovanie efektívnosti všetkých činností a poskytovanie presných, úplných a spoľahlivých informácií, tak v rámci poisťovne, ako aj navonok.

NN Životná poisťovňa, a.s. má oddelenie *Compliance*, ktoré identifikuje všetky riziká plynúce z nedodržania všetkých platných zákonov, pravidiel a predpisov, sleduje ich nastavenia a kontroly v rámci konania compliance rizík ako celok. Compliance riziko poisťovňa chápe ako riziko poškodenia reputácie a bezúhonnosti poisťovne v dôsledku konania, ktoré nie je v súlade s aplikovateľnými zákonmi, nariadeniami a etickými štandardami poisťovne.

Jedným zo základných aspektov kontrolného prostredia **Generali poisťovňa, a.s.** je existencia vysokej úrovne morálnej integrity a jej šírenie medzi zamestnancov. Z tohto dôvodu poisťovňa implementovala svoj vlastný *Kódex správania*, ktorý platí pre všetkých zamestnancov, a to vrátane dozorných a riadiacich orgánov. Dodržiavanie Kódexu správania poisťovňa vyžaduje taktiež od tretích strán, ktorými sú napríklad konzultanti, dodávatelia a agenti, tzn. od všetkých zúčastnených strán, ktoré konajú v mene Skupiny Generali.

Poisťovňa v súlade s rizikovou stratégiou Skupiny a rámcom ochoty podstupovať riziká upisuje a akceptuje riziká, ktoré sú známe, zrozumiteľné a kde dostupnosť informácií a transparentnosť expozície umožňujú dosiahnuť vysokú úroveň profesionálneho úpisu. Upisovanie rizík sa riadi princípmi stanovenými v upisovacích štandardoch a koncepciách, ktoré majú za cieľ zabezpečiť ziskovosť a *obmedziť morálny hazard*.

Oddelenie *Posúdenia kontroly úrovne* **ERGO Poisťovne, a.s.**, zisťuje riziká a určuje kontrolné body, ktoré ovplyvňujú poisťovňu ako celok. Ide o kontroly na úrovni poisťovne, ktoré súvisia so všeobecným riadením poisťovne, jej obchodným zameraním a firemnou morálkou. Ide teda o implementáciu organizačnej štruktúry a súboru pravidiel, ktoré zabezpečia vhodný vnútorný kontrolný systém poisťovne.

Dozorná rada a predstavenstvo **AEGON Životnej poisťovne, a.s.**, ako uvádza poisťovňa, zodpovedajú za presadzovanie *vysokých etických noriem čestnosti* a za nastolenie kultúry v rámci poisťovne, ktorá zdôrazňuje významnosť kontroly na všetkých úrovniach.

ČSOB Poisťovňa, a.s., Union poisťovňa, a.s., Poštová poisťovňa, a.s., Poisťovňa Cardif Slovakia, a.s., Poisťovňa Slovenskej sporiteľne, a.s. a NOVIS Poisťovňa a.s. sa vo svojich Správach o solventnosti nevyjadrujú o riziká, ktoré plynú zo zlyhania v oblasti etiky.

Ako možno vidieť z výsledkov analýzy Správ o solventnosti slovenských poisťovní, nie všetky slovenské poisťovne pokladajú riziká, ktoré plynú zo zlyhania v oblasti etiky, za významné. Toto zistenie sa týka tých slovenských poisťovní, ktoré neposkytujú žiadne informácie o tom, ako predchádzajú vzniku tomuto typu rizika. Detailnejšiemu zhrnutiu výsledkov analýzy Správ o solventnosti slovenských poisťovní sa budeme venovať v 5. kapitole práce.

4.4.3 Analýza etických kódexov slovenských poisťovní

Pred rokmi 2007 - 2008 nebolo bežné, aby mali poisťovne svoje vlastné etické kódexy. Tak ako tomu bolo v prípade ostatných finančných inštitúcií, aj mnohé poisťovne, v dôsledku odhalení finančnej krízy, pod tlakom kritiky zo strany verejnosti, prijali svoje vlastné etické kódexy. Prostredníctvom svojho vlastného etického kódexu, poisťovňa svojmu externému prostrediu dáva najavo, že sa pri vykonávaní svojej činnosti riadi etickými princípmi. Ktoré slovenské poisťovne vykonávajú svoju činnosť aj podľa svojich vlastných etických kódexov, sme znázornili v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 11 Analýza etických kódexov slovenských poisťovní

P. č.	Obchodné meno poisťovne	Názov kódexu	Miesto zverejnenia kódexu	Jazyk kódexu	Rok vydania kódexu
1.	KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. Vienna Insurance Group	VIG Code of Business Ethics	vig.com	EN	-
2.	Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s.	1. Code of Conduct for Business Ethics and Compliance 2. Code of Ethics for Senior Financial Professionals of Allianz SE	allianz.com	EN	1. 2000 2. 2003
3.	UNIQA poisťovňa, a.s.	Code of Conduct (Štandard pre moderné-etický príkladné správanie)	uniqagroup.com	EN	2013

4.	ČSOB Poist'ovňa, a.s.	Etický kódex KBC ¹³⁰	csob.sk	SK	-
5.	Union poist'ovňa, a.s.	Code of conduct	achmea.nl	EN	2013
6.	KOMUNÁLNA poist'ovňa, a.s. Vienna Insurance Group	VIG Code of Business Ethics	vig.com	EN	-
7.	Poštová poist'ovňa, a.s.	Etický kódex skupiny Poštovej banky	postovabanka.sk	SK	2011
8.	Wüstenrot poist'ovňa, a.s.	Etický kódex bánk v oblasti ochrany spotrebiteľa	wuestenrot.sk	SK	2007
9.	NN Životná poist'ovňa, a.s.	Code of conduct 2017 NN Group	nn-group.com	EN	2017
10.	Generali poist'ovňa, a.s.	Kódex správania Skupiny Generali ¹³¹	generali.sk	SK	2012
11.	ERGO Poist'ovňa, a.s.	Code of Conduct for staff, senior executives and management of ERGO and its companies	munichre.com	EN	2011
12.	Poist'ovňa Cardif Slovakia, a.s.	BNP Paribas Group Code of conduct	group.bnpparibas	EN	-
13.	Poist'ovňa Slovenskej sporiteľne, a.s. Vienna Insurance Group	VIG Code of Business Ethics	vig.com	EN	-
14.	AEGON Životná poist'ovňa, a.s.	Code of conduct	aegon.com	EN	2002
15.	NOVIS Poist'ovňa a.s.	-	-	-	-

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa správ o finančnom stave a solventnosti slovenských poisťovní za rok 2016

Etický kódex má 14 z 15 slovenských poisťovní. Ale iba štyri poisťovne uvádzajú svoje etické kódexy v slovenskom jazyku. Ostatné etické kódexy, sú uvádzané v anglickom jazyku a sú s pravidla zverejnené na internetovej stránke materskej spoločnosti. V takom prípade slovenská poisťovňa nemá svoj vlastný etický kódex a musí sa riadiť podľa etického kódexu

¹³⁰ ČSOB Poist'ovňa, a.s. patrí do skupiny KBC Group NV, ktorej materská spoločnosť sídli v Belgicku.

¹³¹ Kódex správania Skupiny Generali bol schválený predstavenstvom spoločnosti Assicurazioni Generali S.p.A 14. decembra 2012 a nahrádza do vtedy existujúci Etický kódex skupiny Generali. Rok vydania predošlého etického kódexu sa neuvádza.

materskej spoločnosti, ktorý je záväzný pre všetky spoločnosti v rámci skupiny. Jedinou slovenskou poisťovňou, ktorá neuvádza svoj etický kódex je poisťovňa NOVIS.

Etický kódex je vhodným prostriedkom budovania dôvery poisťovne voči jej externému prostriediu. Zistenie, že 14 z 15 slovenských poisťovní má svoje vlastné etické kódexy svedčí o tom, že tieto poisťovne sú si vedomé významu a dôležitosti etického kódexu. Zistenie, že 10 z týchto 14 slovenských poisťovní svoje kódexy uvádza na stránke materskej spoločnosti a to v anglickom jazyku, už pozitívne nie je. Dostupnosť týchto etických kódexov je vďaka tomu značne obmedzená. Tieto etické kódexy nie sú transparenté, keďže bežný slovenský čitateľ len v ojedinelých prípadoch disponuje dostatočnou úrovňou znalosti anglického jazyka, aby tieto kódexy mohol v prvom rade nájsť (internetové stránky materských spoločností sú vo väčšine prípadov v anglickom jazyku) a ešte im aj porozumieť.

5 Diskusia

Jednou z hlavných príčin vzniku finančnej krízy bol *morálny hazard*. Základným predpokladom morálneho hazardu je, že sa ľudia správajú inak, ako keď sami nesú plné riziko za svoje rozhodnutia. Práve morálny hazard bol charakteristický pre predkrízové obdobie. Ďalšou príčinou vzniku finančnej krízy, že *postupom času sa ľudia menili a spolu s tým sa menil aj ich prístup a správanie*. Krajiny, ktoré kedysi šetrili, vyrábali, vytvárali bohatstvo a boli hlavnými vývozcami, sa stali krajinami, ktoré prestali šetriť. Presunuli sa od výroby k neexportovateľným službám. Dospeli k rekordnej národnej a osobnej zadlženosti a začali využívať zapožičané peniaze na financovanie svojej nadmernej spotreby dovážaného neproduktívneho tovaru.

Sociálne, právne a inštitucionálne zmeny v predkrízovom období zapríčinili vzrast ziskuchtivosti a iných neprístojností na svetovom finančnom trhu. Ekonomické podmienky podmieňovali vznik rozmachu a zapríčinili priveľmi vysoké stimuly, očakávania, resp. pozitívne vyhliadky pre budúce príjmy. Zovšeobecňovanie a bagatelizovanie neetického správania presiahlo svoje hranice. Pre toto obdobie bola charakteristická vysoká hodnota úcty, slávy, obdivu, bohatstva a všetkého ostatného, čo môže byť dosiahnuté profesionálnou dokonalosťou, ale aj klamstvom. Ľudia boli ochotní radšej ísť za hranice etických princípov, akoby mali potlačiť svoje nadmerne prehnané túžby a potreby, alebo aby jednoducho preorientovali svoje hodnoty. Cieľom tohto neetického správania bolo generovať vyššie tržby, provízie, manipulovať s akciovými preferenciami a iné. Snaha o vlastné uspokojenie individuálnych potrieb viedla k absencii úvahy a snahy o spoločné dobro spoločnosti. Spoločnosť, ktorá stráca citlivosť pre etiku a jej aplikáciu v praxi už nie je schopná garantovať stabilitu a dôveryhodnosť výsledkov finančného vykazovania. Toto všetko viedlo k nespravodlivosti, a to obzvlášť v oblasti komutatívnej spravodlivosti, resp. rovnosti. Bolo to napríklad prostredníctvom zadržiavania informácií alebo poskytovaním skreslených informácií v účtovných závierkach finančných inštitúcií, ale aj zavádzajúcej reklame.

Prvým čiastkovým cieľom práce bolo *skúmať zlyhanie etiky v interekcii so svetovou finančnou krízou*. Na základe vyššie uvedených zistení, pokladáme tento čiastkový cieľ za splnený.

Základným predpokladom vykazovaných informácií je, aby poskytovali verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva. To, že vzájomné prepojenie medzi etikou a *týmto základným predpokladom vykazovaných informácií existuje*,

sme uviedli na príklade CDO. Vznik CDO a spôsob, akým boli tieto cenné papiere ohodnotené, boli sprevádzané neetickým konaním konkrétnych jednotlivcov. CDO boli hodnotené ako nízko rizikové a vysoko výnosné cenné papiere. V nadväznosti na to boli aj priaznivo ohodnotené. Finančné inštitúcie, ktoré investovali do CDO, v dôsledku prepadu finančného trhu v rokoch 2007 – 2008 utrpeli veľké straty. Tieto skutočnosti vyvolali veľkú nedôveru širokej verejnosti voči vykazovaným informáciám finančných inštitúcií. Vykazované informácie v účtovných závierkach finančných inštitúcií v predkrízovom období, ako už dnes vieme, neplnili vždy ich základný predpoklad. V dôsledku čoho používatelia týchto účtovných informácií neboli schopní efektívne prijímať svoje ekonomické rozhodnutia. Etické kódexy, ktoré boli prijaté mnohými finančnými inštitúciami po roku 2007, mali za cieľ obnoviť túto stratenú dôveru širokej spoločnosti.

Druhým čiastkovým cieľom bolo *hľadať vzájomné prepojenie etiky a dosiahnutia verného a pravdivého obrazu skutočností prezentovaných v účtovnej závierke a ďalších výkazoch poisťovní*. Na základe vyššie uvedených zistení, môžeme zhodnotiť, že sme tento cieľ splnili.

Aj vďaka finančnej kríze dnes už vieme, že *ekonomika, ktorej základ bude stáť na morálnych a etických princípoch je základom pre zdravú spoločnosť, prosperujúcu ekonomiku a je tiež zárukou prežitia aj v ťažkých časoch kríz*. Etika, ktorá skúma mravnú hodnotu ľudských skutkov, odvodzuje etické pravidlá pre konanie ľudí. Vďaka finančnej kríze, ktorá odhalila mnoho zlyhaní aj v oblasti morálky, získala etika a jej základné princípy, konkrétny rozmer a väčšiu pozornosť. To, či je konkrétne konanie jednotlivca etické, resp. neetické nie je možné priamo kvantifikovať. Pre naplnenie hlavného cieľa dizertačnej práce - *skúmať vplyv svetovej finančnej krízy na európsky a slovenský finančný trh, ako aj výkazníctvo finančných inštitúcií, s dôrazom na poisťovne, z pohľadu etiky a ich užitočnosti pre ich používateľov* – sme sa rozhodli analyzovať vplyv svetovej finančnej krízy na slovenský poistný trh prostredníctvom analýzy slovenského poistného trhu od roku 1990 po január 2018 a niekoľkých vybraných ukazovateľov. Ako už bolo spomenuté, vychádzali sme pritom z presvedčenia, že ak bude vývoj slovenského poistného trhu a hodnôt vybraných ukazovateľov prejavovať isté výkyvy a významné zmeny, bude možné vyjadriť presvedčenie, že svetová finančná kríza mala vplyv na slovenský poistný sektor.

Na základe výsledkov analýzy vývoja slovenského poistného trhu od roku 1990 po január 2018 môžeme zhodnotiť, že svetová finančná kríza mala vplyv na slovenský poistný trh.

Tieto zmeny možno vnímať cez zmeny v počte slovenských poisťovní a tiež v nových regulačných úpravách európskeho poisťného trhu. Viaceré poisťovne sa pre lepšiu efektivitu a využitie svojich zdrojov rozhodli svoje európske dcéry zmeniť na pobočky poisťovne z iných členských štátov. Za významným poklesom počtu slovenských poisťovní od roku 2008 po január 2018 možno bezpochyby vidieť vplyv svetovej finančnej krízy, ktorá pre kapitálové prepojenie slovenských poisťovní na veľké zahraničné poisťovne mala vplyv na slovenský poisťný trh. V práci sme sa rozhodli používať slovné spojenie „slovenské poisťovne“ pre označenie poisťovní, ktoré vykonávajú svoju činnosť na území SR na základe udelennej licencie od NBS. Avšak, kapitálová prepojenosť týchto poisťovní má svoj pôvod, okrem Poštovej poisťovne, v zahraničí.¹³² Z toho dôvodu je na zváženie, či označenie týchto poisťovní, ako „slovenské“ je správne. Ďalšou zaujímavosťou je, že z týchto súčasných 15-tich slovenských poisťovní iba jedna má svoje kapitálové prepojenie na USA. Priame kapitálové prepojenie na USA uvádza iba poisťovňa AEGON Životná poisťovňa, a.s. Kapítal ostatných 13 poisťovní pochádza z ekonomicky silných európskych krajín. Je to v prvom rade Rakúsko, Nemecko a Holandsko. Veľkou americkou poisťovňou, ktorá mala svoju dcérsku spoločnosť na SR do roku 2015 bola aj poisťovňa Metlife - AMSLICO AIG Life poisťovňa a.s. V súčasnosti táto poisťovňa svoju činnosť vykonáva ako pobočka poisťovne z iného členského štátu. Druhou americkou poisťovňou, ktorá v roku 2011 svoju činnosť ukončila na slovenskom poisťnom trhu bola Poisťovňa AIG. Táto poisťovňa v súčasnosti vykonáva svoju činnosť prostredníctvom pobočky poisťovne z iného členského štátu. Ostatné poisťovne, ktoré od roku 2008 ukončili svoju činnosť na Slovensku takmer v drvivej väčšine boli zlúčené s inou - kapitálovo silnejšou spoločnosťou.

Základným kritériom pre dôveru poistených voči poisťovni je, že poisťovňa bude počas celej dĺžky poisťného obdobia poisťnej zmluvy plniť svoje záväzky. Poisťné zmluvy sú uzatvárané v prípade niektorých typov poistenia aj na dobu dlhšiu ako 30 rokov. Finančná stabilita a istota s tým spojená je preto kľúčová pre plnenie záväzkov poisťovne. Informácie vykazované v účtovnej závierke majú vychádzať a byť založené na predpoklade nepretržitého trvania poisťovne. Ak sa pozrieme späť na obdobie od roku 2008 až po január 2018, z prehľadu slovenských poisťovní, ktoré svoju činnosť vykonávali v tomto období, je zrejmé, ktoré z nich sa môžu pokladať za finančne stabilné a hodné dôvery svojich klientov. Môžeme zhodnotiť, že najmä tie poisťovne, ktoré na slovenskom trhu pôsobia už viac ako 20 rokov,

¹³² V prípade poisťovne Novis, sme nenašli žiadne informácie o pôvode jej kapitálu. Poisťovňa na svojej stránke uvádza iba to, že sa zameriava na európsky poisťný trh a že jej hlavné sídlo je na Slovensku.

preukázali, že aj v prípade náročných podmienok finančného trhu, aké so sebou priniesla finančná kríza, sú stabilným a dôveryhodným partnerom voči svojim klientom. Pre udržanie stabilnej pozície na slovenskom poistnom trhu je dôležité, aby svojim klientom podávali vždy aktuálne, relevantné, pravdivé a zrozumiteľné informácie.

Tretím čiastkový cieľom dizertačnej práce bolo *analyzovať vývoj slovenského poistného trhu od roku 1990 po január 2018*. Na základe vyššie uvedených zistení, pokladáme tento cieľ za splnený.

Druhou časťou výskumu práce bola analýza ukazovateľov slovenského poistného trhu. Cieľom tejto analýzy bolo prostredníctvom zmien hodnoty sledovaných ukazovateľov, poukázať na prepojenosť slovenského poistného trhu na svetový finančný trh, ktorého činnosť vykonávaná prostredníctvom konkrétnych jednotlivcov, zapríčinila vznik svetovej finančnej krízy. Analýzou *agregovaného výsledku hospodárenia* poisťovní pôsobiacich na území SR za obdobie od roku 1993 až po tretí štvrtrok 2017 za poisťovne pôsobiace v oblasti životného a neživotného poistenia a univerzálne poisťovne, sme dospeli k záveru, že agregovaný výsledok hospodárenia slovenských poisťovní zaznamenal významný prepád medzi rokmi 2007 – 2008, kedy výsledok hospodárenia klesol z 200 010 108 eur na 107 606 000 eur, čo predstavuje približne 54 % medziročný pokles. Od roku 2008 slovenské poisťovne vykazovali striedavo takmer každý nasledovný rok nárast a pokles vo svojich dosahovaných výsledkoch. Môžeme zhodnotiť, že slovenskému poistnému trhu sa najviac darilo v predkrízovom období v rokoch 2003 až 2007. Prudký medziročný pokles z roku 2007 a 2008, bol spôsobený v dôsledku poklesu hodnoty investičného portfólia európskych poisťovní. *Slovenské poisťovne sa teda podielali na neetickom konaní. Ak nie priamo svojou investičnou činnosťou, tak nepriamo prostredníctvom investičnej činnosti svojich materských spoločností.*

Aj keď európska ekonomika od roku 2013 opäť zaznamenáva rast, súčasný výsledok hospodárenia poisťovní má od roku 2007 vo všeobecnosti klesajúci charakter. Dôsledkom sú nízke úrokové sadzby, ktoré majú vplyv najmä na oblasť životného poistenia. V sektore neživotného poistenia, pre pretrvávajúcu vysokú konkurenciu v poistení áut, sú poisťovne vystavené znižovaniu príjmov pri nezmenených nákladoch.

Na základe vyššie uvedených zistení môžeme zhodnotiť, že prepád svetového finančného trhu v rokoch 2007 – 2008 mal vplyv aj na slovenský poistný trh. Poisťovne pôsobiace na slovenskom poistnom trhu v dôsledku finančnej krízy zaznamenali pokles vo svojich výsledkoch hospodárenia. Vyššie uvedené skutočnosti a toto zistenie dáva odpoveď na

štvrtý čiastkový cieľ práce, ktorým bolo *analyzovať vplyv svetovej finančnej krízy na slovenské poisťovne a skúmať ich možnú spoluúčasť v neetickom konaní, ktoré predchádzalo vzniku svetovej finančnej krízy. Prvá stanovená hypotéza bola potvrdená.*

Koeficient solventnosti, ktorý bol druhým použitým ukazovateľom za účelom výskumu dizertačnej práce, nám poukázal na mierne odlišnosti vývoja hodnoty solventnosti v závislosti od oblasti zamerania poisťovne. Sledované obdobie bolo od roku 2000 po rok 2015 za poisťovne pôsobiace v oblasti životného a neživotného poistenia a za univerzálne poisťovne. *Hodnota koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia* od roku 2004 až po rok 2007 mala významne klesajúci charakter. Hodnota koeficientu z roku 2004 v porovnaní s rokom 2006 klesla o takmer 44 %. Najvyššej dosiahnutej hodnote sledovaného koeficientu solventnosti z roku 2004 predchádzalo štvorročné obdobie rastu v predkrízovom období od roku 2001 až po rok 2004. Od roku 2007 mal vývoj hodnoty koeficientu solventnosti opäť rastúci charakter, avšak pravdepodobne z dôvodu prípravy slovenských poisťovní na novú reguláciu Solvency II, ktorá kladie vyššie požiadavky na ich kapitálovú pripravenosť, zaznamenal sledovaný koeficient opäť pokles, ktorý pretrvával až do roku 2015, ktorý je zároveň posledným rokom sledovaného obdobia analýzy. Na základe zistení analýzy koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia môžeme zhodnotiť, že táto časť slovenského poistného sektora svetovou finančnou krízou v dôsledku poklesu koeficientu solventnosti v rokoch 2004, 2005 až po rok 2006 zasiahnutá bola.

Koeficient solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia, kde sledovaným obdobím boli roky 2000 až 2015, zaznamenal prudký pokles až o rok neskôr, než tomu bolo v prípade koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia. Najvyššie hodnoty tohto koeficientu boli práve v predkrízovom období v rokoch 2002 až 2005. Prudký prepád, hodnoty koeficientu v roku 2005 predstavoval až takmer 95 % pokles v porovnaní s hodnotou koeficientu v nasledujúcom roku 2006. Tento klesajúci charakter sledovaného koeficientu pokračoval až do roku 2013, kedy všetky zostávajúce poisťovne pôsobiace v oblasti neživotného poistenia zanikli a začlenili sa medzi univerzálne poisťovne. Tento proces diverzifikácie činnosti slovenských poisťovní nastal práve v období rokov vypuknutia finančnej krízy. Na základe zistení analýzy koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia môžeme zhodnotiť, že táto časť slovenského poistného sektora svetovou finančnou krízou v dôsledku prudkého poklesu koeficientu v roku 2005 (až po rok 2013) zasiahnutá bola.

Zaujímavé je, že *vývoj hodnoty koeficientu solventnosti za univerzálne poisťovne* mal v porovnaní s dvoma predchádzajúcimi skúmanými oblasťami poisťovníctva – životným a neživotným poistením, od začiatku sledovaného obdobia roku 2000 rastúci charakter. Pokles v hodnote koeficientu nastal až v roku 2012, od kedy mal až po posledný rok sledovaného obdobia – rok 2015, klesajúci charakter. Za týmto poklesom možno opäť vidieť, ako tomu bolo v prípade vývoja hodnoty koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia, prípravu slovenských poisťovní na novú reguláciu Solvency II, ktorá uplatňuje vyššie požiadavky na kapitálovú pripravenosť poisťovní. Na základe zistení analýzy koeficientu solventnosti poisťovní za univerzálne poisťovne môžeme zhodnotiť, že táto časť slovenského poisťového sektoru svetovou finančnou krízou na základe stabilného rastu koeficientu solventnosti od roku 2000 vo významnej miere zasiahnutá nebola.

Piatym čiastkovým cieľom bolo *skúmať vývoj kapitálových požiadaviek na solventnosť slovenských poisťovní vo väzbe na novú reguláciu Solvency II a skúmať nové požiadavky z pohľadu zabezpečenia užitočnosti týchto informácií pre používateľov*. Na základe výsledkov analýzy vývoja koeficientu solventnosti za všetky typy slovenských poisťovní, sme aj tento cieľ splnili.

Posledným skúmaným ukazovateľom bol vývoj agregovanej hodnoty technických rezerv poisťovní pôsobiacich v oblasti životného a neživotného poistenia. Sledované obdobie bolo od roku 2000 až po tretí štvrtrok 2017. Nové pravidlá stanovujúce úroveň technických rezerv predpísaných reguláciou Solvency II mali bezpochyby vplyv na vývoj hodnoty tohto ukazovateľa, a to aj napriek tomu, že činnosť slovenských poisťovní je regulovaná touto novou smernicou až od 1. januára 2016. Ako sme uviedli už vyššie, poisťovne sa s prípravami na zavedenie Solvency II zaoberali niekoľko rokov pred dátumom jej implementácie, keďže platnosť Solvency II sa pôvodne plánovala o niekoľko rokov skôr. Solvency II zaviedla prísnejší prístup k výpočtu hodnoty technických rezerv poisťovní. Táto skutočnosť mala vplyv na negatívny vývoj hodnoty technických rezerv poisťovní v skúmanom období. *Vývoj agregovanej hodnoty technických rezerv poisťovní za oblasť životného poistenia* mal vo všeobecnosti plynulý rastúci charakter. Pokles hodnoty ukazovateľa bol zaznamenaný až v roku 2014, kedy zo svojho historického maxima hodnoty 4 307 390 eur postupne klesal po január 2018, po tretí štvrtrok 2017, kedy sa zastavil na hodnote 3 415 086 eur. Na základe tejto skutočnosti môžeme zhodnotiť, že netto hodnota technických rezerv slovenských životných poisťovní bola v období svetovej finančnej krízy dostatočná na pokrytie ich záväzkov. Tiež musíme skonštatovať, že regulácia Solvency II nemala pozitívny vplyv na nárast netto hodnoty

technických rezerv slovenských životných poisťovní. *Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní za oblasť neživotného poistenia* od roku 2000 po tretí štvrtrok 2017 mal vo všeobecnosti rastúci charakter. Mierny medziročný pokles agregovanej netto hodnoty technických rezerv bol zaznamenaný v roku 2007 kedy hodnota ukazovateľa klesla z 702 286 eur na 647 806 eur v roku 2008. Historické maximum hodnoty ukazovateľa bolo v treťom štvrtroku 2017 a to v hodnote 897 392 eur. Tieto skutočnosti svedčia o tom, že netto hodnota technických rezerv slovenských neživotných poisťovní bola v období svetovej finančnej krízy dostatočná na pokrytie ich záväzkov. Zároveň môžeme skonštatovať, že Regulácia Solvency II mala pozitívny vplyv na nárast netto hodnoty technických rezerv slovenských neživotných poisťovní.

Na základe výsledkov analýzy vývoja agregovanej hodnoty technických rezerv slovenských poisťovní pôsobiacich v oblasti životného a neživotného poistenia, sme splnili šiesty čiastkový cieľ práce, ktorým bolo *zhodnotiť vplyv novej regulácie Solvency II na stanovenie výšky technických rezerv slovenských poisťovní ako významného ukazovateľa finančnej stability a dôveryhodnosti poisťovní pre plnenie svojich budúcich záväzkov*. Prehľad odpovedí na stanovené hypotézy uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 12 Prehľad odpovedí na stanovené hypotézy

Hypotéza	Znenie hypotézy	Hypotéza bola potvrdená
H1	Prepad svetového finančného trhu v rokoch 2007 – 2008 mal vplyv aj na slovenský poistný trh. Poisťovne pôsobiace na slovenskom poistnom trhu dôsledku finančnej krízy zaznamenali pokles vo svojich ekonomických výsledkoch.	Áno.
H2	Finančná kríza mala vplyv na celkový vývoj solventnosti poisťovní pôsobiacich na slovenskom poistnom trhu.	Áno - v prípade životných a neživotných poisťovní. Nie - v prípade univerzálnych poisťovní.
H3 / a	Netto hodnota technických rezerv poisťovní pôsobiacich na slovenskom trhu bola v období svetovej finančnej krízy dostatočná na pokrytie ich záväzkov.	Áno.
H3 / b	Regulácia Solvency II mala pozitívny vplyv na nárast netto hodnoty technických rezerv poisťovní pôsobiacich na slovenskom trhu.	Áno - v prípade neživotných poisťovní. Čiastočne bola potvrdená - v prípade životných poisťovní.

Zdroj: Vlastné spracovanie

Výkazníctvo európskych poisťovní, ktorých súčasťou sú aj slovenské poisťovne, prechádza významnými legislatívnymi zmenami. Nový štandard *IFRS 17, Poistné zmluvy*, je toho príkladom. IFRS 17 nadobudne svoju účinnosť od 1. januára 2021. Štyri roky príprav sa môžu zdať ako dostatočne dlhé obdobie, ale poisťovne by toto obdobie príprav nemali

podceňiť. Implementácia nových požiadaviek IFRS 17 podstatne ovplyvňuje trvanie, výšku a volatilitu vykazovaných výsledkov hospodárenia a tiež ocenenie poistných záväzkov a tým i kapitál poisťovní. Nový štandard bude mať taktiež vplyv na proces tvorby rezerv a finančného výkazníctva, poistno-matematických modelov, IT systémov a do istej miery aj na odmeny riaditeľov poisťovní. Všetky tieto zmeny budú pre poisťovne znamenať implementačné náklady. Ich výška sa odhaduje na takú hodnotu, ktorú museli európske poisťovne vynaložiť na implementáciu Solvency II.¹³³ Táto hodnota sa odhaduje na 3 - 4 miliardy eur, za všetky európske poisťovne. Je to súčasný odhad Európskej komisie, ktorý bol vyčíslený, ako jednorázové implementačné náklady Solvency II pre celý poistný sektor EÚ. Poisťovne relatívne len nedávno dokončili implementáciu Solvency II. Implementácia IFRS 17 pre poisťovne znamená takmer okamžite pokračujúce zavádzanie nových zmien a dáva len málo času na spamätanie sa. Na druhej strane, ak poisťovne začnú s implementáciou nového štandardu včas, môžu využiť v mnohých oblastiach skúsenosti získané pri implementácii Solvency II, ktoré im napomôžu k jednoduchšej príprave na zmeny v ich účtovníctve a výkazníctve.

Hoci predčasné uplatňovanie IFRS 17 je za určitých podmienok povolené, ani jedna zo slovenských poisťovní tento nový štandard pri zostavovaní svojej účtovnej závierky za rok 2017 neuplatnila. Ako ukázali výsledky uskutočnenej analýzy, slovenské poisťovne v roku 2017 len začali s procesom oboznamovania sa s novým štandardom. Slovenské poisťovne analyzujú a vyhodnocujú dopady implementácie nového štandardu a stanovujú si postup, ako a kedy nové požiadavky zapracovať. Ich snahou je včasná a dostatočná príprava plánovaných zmien, ktoré IFRS 17 prináša. Jedným z hlavných cieľov IFRS 17, tak ako tomu je aj v prípade Solvency II, je zlepšenie transparentnosti a porovnateľnosti výkazov poisťovní na globálnej úrovni. Súčasťou implementácie IFRS 17 je zosúladenie nového štandardu so Solvency II. IASB verí, že toto zosúladenie bude možné uskutočniť na základe vzájomných podobností IFRS 17 a Solvency II. Z uskutočnenej analýzy však môžeme zhodnotiť, že hoci IFRS 17 a Solvency II sú v niektorých ich súčiastiach podobné, ich vzájomných rozdielov je viac. Keďže IFRS 17 ponecháva niekoľko oblastí otvorených pre interpretáciu a tak umožňuje poisťovniam, aby sa sami rozhodli pre spôsob interpretácie, súvaha podľa Solvency II má vo veľkej miere predpísanú podobu. Aj tento významný rozdiel môže v konečnom dôsledku viesť k tomu, že účtovné závierky poisťovní nebudú vzájomné porovnateľné, tak ako je želaným cieľom IFRS 17. V prvom a treťom štvrtroku 2018 je IFRS 17 v pripomienkovom konaní. Počas tohto

¹³³ Deloitte. 2017. *IFRS 17: Deloitte comments on new international accounting standard for insurance contracts*. [online]. [cit. 2018.05.0.] Dostupné na internete: <https://www2.deloitte.com/ro/en/pages/about-deloitte/articles/IFRS17-Deloitte-comments.html>

obdobia môžu mať poisťovne vplyv na konečnú podobu tohto nového štandardu a tak sa spolupodieľať na jeho konečnom znení.

Na základe vyššie uvedených zistení, sme splnili siedmy čiastkový cieľ práce, ktorým bolo *analyzovať dopady nového štandardu IFRS 17 na účtovnú závierku poisťovní*.

To, do akej miery sa slovenské poisťovne hlásia k uplatňovaniu etiky a etických princípov pri vykonávaní svojej podnikateľskej činnosti, sme analyzovali prostredníctvom ich výročných správ za rok 2016, správ o finančnom stave a solventnosti za rok 2016 a ich etických kódexov. Medzi **poisťovne, pre ktoré dodržiavanie etických princípov je jednou zo základných priorít**, možno zaradiť: KOOPERATIVA poisťovňa, a.s., Allianz - Slovenská poisťovňa, a.s., Union poisťovňa, a.s., KOMUNÁLNA poisťovňa, a.s., Wüstenrot poisťovňa, a.s. NN Životnej poisťovne, a.s. Generali poisťovňa, a.s. Všetky tieto poisťovne sa zasadzujú za dodržiavanie etických princípov *pri každom ohľade vykonávania svojej činnosti*. Oblasť etiky sa venovali v oboch analyzovaných výkazoch a všetky uvedené poisťovne majú prijaté svoje vlastné etické kódexy.

Medzi **poisťovne, ktoré sa zasadzujú za presadzovanie etických princípov pri vykonávaní svojej činnosti patrí**: UNIQA poisťovňa, a.s., ERGO Poist'ovňa, a.s., AEGON Životná poisťovňa, a.s., Poist'ovňa Slovenskej sporiteľne, a.s. Tieto poisťovne si uvedomujú významnosť etických princípov pri vykonávaní svojej činnosti, avšak v menšej miere, ako tomu je v prípade prvej skupiny slovenských poisťovní. V skúmaných výkazoch sa oblasti etiky venujú iba v jednom z dvoch skúmaných výkazoch. Všetky uvedené poisťovne aj v tejto skupine majú svoj vlastný etický kódex.

Treťou skupinou **poisťovní, ktoré význam etických princípov vnímajú, ako dôležitý v obmedzenej miere** sú: ČSOB Poist'ovňa, a.s., Poštová poisťovňa, a.s., Poist'ovňa Cardif Slovakia, a.s. Ani jedna z týchto poisťovní neuvádza etiku, resp. svoje etické princípy v dvoch skúmaných výkazoch. Avšak všetky tieto poisťovne majú svoje vlastné etické kódexy. Na základe tejto skutočnosti môžeme zhodnotiť, že etické princípy majú aj pre tieto poisťovne svoj význam.

Poslednou **poisťovňou, ktorá na základe výsledkov uskutočnenej analýzy dopadla najhoršie vo všetkých kritériách hodnotenia** je NOVIS Poist'ovňa, a.s. Táto poisťovňa etické princípy neuvádza ani v jednom zo skúmaných výkazov. Poist'ovňa nemá etický kódex. Na základe týchto zistení môžeme zhodnotiť, že táto poisťovňa v oblasti etiky uplatňuje iba

základný etický predpoklad, ktorý slovenským poisťovňami ukladá Zákon o poisťovníctve a Kódex etiky SLASPO. Dôvodov prečo je tomu tak, môže byť viacero. Poisťovňa Novis je najmladšia zo všetkých slovenských poisťovní. Na slovenskom poistnom trhu pôsobí od roku 2013, t.j. len päť rokov. Sídlo materskej spoločnosti je na Slovensku. Avšak kapitálové prepojenie poisťovne sa v dostupných zdrojoch neuvádza. Skutočnosť, že mnohé poisťovne v dôsledku odhalení svetovej finančnej krízy pod tlakom verejnosti prijali svoje vlastné etické kódexy, svedčí o tom, že etické kódexy poisťovní majú svoje opodstatnenie. Základným kritériom pre dôveru poistených voči poisťovni je, že poisťovňa bude počas celej dĺžky poistného obdobia poistnej zmluvy plniť svoje záväzky. Etický kódex vymedzuje, aké správanie môže klient poisťovne očakávať v rôznych situáciách od poisťovne, resp. od jej zamestnancov a iných osôb, ktoré vystupujú v mene poisťovne. Etický kódex poisťovne dáva najavo, že jedným z jej primárnych zámerov je integrovať etický rozmer pri výkone svojej činnosti. Etický kódex je práve z týchto dôvodov vhodným prostriedkom pre vybudovanie si dôvery poisťovne u svojich súčasných ale aj potencionálnych klientov. Z tohto dôvodu, je našim odporúčaním, aby poisťovňa Novis zvážila svoj prístup k oblasti etiky a v blízkom období prijala svoj vlastný etický kódex.

Na základe vyššie uvedených zistení, sme splnili ôsmy čiastkový cieľ práce, ktorým bolo *skúmať, akú významnosť prikladajú slovenské poisťovne etike a etickým princípom pri vykonávaní svojej činnosti.*

To či boli pre nás analyzované informácie boli užitočné, môžeme hodnotiť na základe charakteristiky užitočnosti informácií podľa Koncepčného rámca, podľa ktorého *informácie sú užitočné, keď sú preukázateľné, porovnateľné, aktuálne a zrozumiteľné.*

Užitočnosť informácií zverejnených v **účtovných závierkách poisťovní za rok 2017** hodnotíme nasledovne:

Cieľom analýzy bolo zistiť, ako sa slovenské poisťovne pripravujú na implementáciu IFRS 17. K 1. máju 2018, zverejnilo 9 z 15 slovenských poisťovní svoje účtovné závierky: KOOPERATIVA poisťovňa, a.s. VIG, Allianz Slovenská poisťovňa, a.s., UNIQA poisťovňa, a.s., Union poisťovňa, a.s., KOMUNÁLNA poisťovňa, a.s., VIG, Wüstenrot poisťovňa, a.s., NN Životná poisťovňa, a.s., Poisťovňa Cardif Slovakia, a.s., Poisťovňa Slovenskej sporiteľne, a.s., VIG. Všetky tieto slovenské poisťovne, jednotne uvádzajú, že v súčasnosti posudzujú dopad IFRS 17 na svoju účtovnú závierku. Táto skutočnosť *vypovedá o preukázateľnosti a zároveň o porovnateľnosti* informácií. Splnenie kritéria preukázateľnosti

možno vyjadriť aj vďaka možnosti porovnania účtovných závierok poisťovní z predchádzajúcich rokov. Poisťovne nový štandard IFRS 17 vo svojich predchádzajúcich závierkách neuvádzajú vôbec, z čoho možno vyvodiť pravdivosť vykazovaných informácií v účtovných závierkach z roku 2017, keďže IFRS 17 bol vydaný v máji 2017. Zverejnené informácie v účtovných závierkach slovenských poisťovní za rok 2017 hodnotíme tiež ako *aktuálne* a *zrozumiteľné*, keďže v požadovanom čase a kvalite nám poskytli informácie potrebné pre uskutočnenie analýzy.

Pre účely analýzy činnosti slovenských poisťovní v oblasti etiky sme použili **výročné správy za rok 2016 a správy o finančnom stave a solventnosti za rok 2016**. Tieto informácie spĺňali charakteristiku *porovnateľnosti*, keďže na ich podklade sme boli schopní identifikovať a pochopiť podobnosti a rozdiely medzi jednotlivými položkami použitých výkazov. Použité informácie v spomenutých výkazoch nám boli k dispozícii v potrebnom čase, na základe čoho môžeme zhodnotiť, že aj v tomto prípade boli tieto informácie *aktuálne*. V niektorých prípadoch však nebolo možné jasne určiť, či skutočnosti, ktoré poisťovňa v použitých výkazoch uvádza, sa týkajú oblasti etiky. Bolo to v prípade tých poisťovní, ktoré využívajú Funkciu compliance. Cieľom Funkcie Compliance je zabezpečiť dodržiavanie všetkých platných zákonov, pravidiel a predpisov, ktoré upravujú činnosť poisťovne. Väčšina poisťovní, ktoré túto funkciu využívajú, uplatňuje túto funkciu aj na kontrolu dodržiavania svojich vlastných interných pravidiel a predpisov, v rámci ktorých sú aj etické princípy poisťovne. Pri analýze výkazov týchto poisťovní, nebolo vždy možné jasne určiť, či poisťovňa vrámci Funkcie Compliance vyžaduje aj kontrolu dodržiavania etických princípov poisťovne, alebo nie. Na základe tejto skutočnosti môžeme zhodnotiť, že *kritérium zrozumiteľnosti bolo splnené len čiastočne*.

Užitočnosť informácií zverejnených v **Etických kódexoch poisťovní** hodnotíme nasledovne:

Pre špecifickosť a unikátnosť etického kódexu poisťovne, nie je možné aplikovať všetky charakteristiky užitočnosti informácií Koncepcného rámca. Etické kódexy slovenských poisťovní môžeme zhodnotiť z pohľadu ich aktuálnosti a zrozumiteľnosti. Etické kódexy poisťovní, ktoré nie sú staršie, ako 5 rokov, hodnotíme ako *aktuálne*. Skutočnosť, že v súčasnosti prebiehajú mnohé významné zmeny na svetovom finančnom trhu znamená, že situácia, ktorá bola pred 10 rokmi na finančných trhoch sa vo viacerých ohľadoch zmenila. Riziká poisťovní v oblasti etiky sú závislé od neustáleho vývoja a dynamiky finančných trhov. Z tohto dôvodu je potrebné, aby boli etické kódexy poisťovní pravidelne novelizované a tak

zodpovedali aktuálnym rizikám a potrebám poisťovne. Z pohľadu zrozumiteľnosti môžeme zhodnotiť, že tie etické kódexy, ktoré boli uvedené v slovenskom jazyku hodnotíme ako *zrozumiteľné*. Bolo to v prípade štyroch etických kódexov slovenských poisťovní. Ostatné etické kódexy nespĺňali toto kritérium, keďže boli napísané v anglickom jazyku, ktorý nemusí byť zrozumiteľný všetkým zamestnancom poisťovne.

Vyššie uvedenými zisteniami sme naplnili deviaty čiastkový cieľ práce, ktorým bolo *zhodnotiť užitočnosť informácií prezentovaných v účtovných závierkach a ďalších výkazoch slovenských poisťovní*.

ZÁVER

Slovenský poisťný trh čelí posledných 10 rokov mnohým zmenám a výzvam, ktoré sú s tým spojené. Zlyhania v oblasti etiky, ktoré odhalila svetová finančná kríza, ktorá sa v rokoch 2007 – 2008 rozšírila takmer do celého sveta, môžu byť pre súčasné ľudstvo veľkým prínosom. A to v prípade, ak si z týchto odhalení zoberieme ponaučenie do budúcnosti. Jednou z často spomínaných príčin vzniku finančnej krízy bol morálny hazard. Toto zistenie poukazuje na úpadok spoločnosti v oblasti etiky. Morálnym hazardom sa označuje investovanie do novej formy cenných papierov, takzvaných hybridných nástrojov, akými sú napríklad swapy úverového zlyhania – CDS. CDS boli významným článkom reťazca svetového finančného trhu, ktoré v rokoch 2007 – 2008 viedli k jeho zlyhaniu. Poisťný sektor, ako mnohí odborníci uvádzajú, bol v porovnaní s bankovým sektorom zasiahnutý finančnou krízou menej. Výskumy preukázali, že tomu tak bolo z dôvodu konzervatívnejšej alokácie aktív poisťovní. Finančnou krízou boli zasiahnuté tie poisťovne, ktoré sa aktívne zúčastnili na obchodovaní so spomenutými hybridnými nástrojmi. Najväčšími investormi na európskom poisťnom trhu v roku 2008 boli Veľká Británia, Francúzsko a Nemecko, ktoré v roku 2008 zastupovali až 65 % z celkového európskeho investičného portfólia. Výskumy ukazujú, že v dôsledku finančnej krízy poisťovne začali viesť viac konzervatívne orientovanú investičnú politiku. Svedčí o tom aj skutočnosť, že podiel akcií a variabilných aktív v celkovom investičnom portfóliu poisťovateľov sa znížil z 34 % z roku 2007 na 26 % v roku 2008.

Cieľom dizertačnej práce bolo skúmať vplyv svetovej finančnej krízy na európsky a slovenský finančný trh, ako aj výkazníctvo finančných inštitúcií, s dôrazom na poisťovne, z pohľadu etiky a ich užitočnosti pre ich používateľov. Keďže finančnou krízou boli ovplyvnené tie poisťovne, ktoré obchodovali s hybridnými finančnými nástrojmi, tieto poisťovne možno označiť za priamych účastníkov, ktorí sa podieľali na morálnom hazarde – neetickom konaní. Od roku 2008 sa počet slovenských poisťovní znížil takmer o jednu tretinu. V súčasnosti máme 15 slovenských poisťovní. Avšak iba jedna z nich disponuje slovenským kapitálom – Poštová poisťovňa, a.s. Z ostatných štrnástich poisťovní má iba jedna svoje kapitálové prepojenie na USA. Ostatných trinásť poisťovní má pôvod svojho kapitálu v ekonomicky silných európskych krajinách. Je to v prvom rade Rakúsko, Nemecko a Holandsko. Pokles počtu slovenských poisťovní je zapríčinený tým, že viaceré poisťovne zrušili svoje dcérske spoločnosti v SR, ale aj v iných členských štátoch. Vďaka tomu poisťovne odbúravajú náklady na držanie základného imania a tiež povinnú administratívu svojich dcérskych spoločností. Uvoľňuje sa tak veľké množstvo kapitálu, ktoré poisťovne dokážu

efektívnejšie alokovať medzi svoje pobočky. V takomto prípade poisťovne svoju činnosť vykonávajú ako pobočky poisťovní z iného členského štátu. Z kapitálovo najväčších poisťovní, ktoré svoju činnosť prestali vykonávať prostredníctvom svojich dcérskych spoločností na Slovensku patrí poisťovňa Metlife - AMSLICO AIG Life poisťovňa a.s. a poisťovňa Poist'ovňa AIG. Obe tieto poisťovne sú priamo prepojené na americký finančný trh. V súčasnosti obe spomenuté poisťovne vykonávajú svoju činnosť prostredníctvom svojej pobočky z iného členského štátu. Väčšina poisťovní, ktoré od roku 2008 po január 2018 ukončili svoju činnosť na Slovensku, boli zlúčené, resp. odkúpené inou - kapitálovo silnejšou spoločnosťou. Jediný prípad, kedy sa poisťovňa stala neschopná splácania svojich záväzkov, bol prípad poisťovne Rapid life, ktorá ku koncu januára 2018 vstúpila do likvidácie. Môžeme zhodnotiť, že najmä tie poisťovne, ktoré na slovenskom trhu pôsobia už viac ako 20 rokov, preukázali, že aj v prípade náročných podmienok finančného trhu, aké so sebou priniesla finančná kríza, sú stabilným a dôveryhodným partnerom voči svojim klientom. Pre udržanie stabilnej pozície na slovenskom poistnom trhu je dôležité, aby svojim klientom podávali vždy aktuálne, relevantné, pravdivé a zrozumiteľné informácie.

Prepojenosť slovenských poisťovní na finančnú krízu sme odsledovali za pomoci niekoľkých vybraných ukazovateľov, kde sme vychádzali z presvedčenia, že ak bude vývoj slovenského poistného trhu a hodnôt vybraných ukazovateľov prejavovať isté výkyvy a významné zmeny v okolí rokov vzniku finančnej krízy, bude možné vyjadriť presvedčenie, že svetová finančná kríza mala vplyv na slovenský poistný trh. Prvým ukazovateľom analýzy bol agregovaný výsledok hospodárenia životných a neživotných poisťovní a univerzálnych poisťovní. Sledované obdobie bolo od roku 1993 až po tretí štvrt'rok 2017. Zo zistení vyplýva, že slovenskému poistnému trhu sa najviac darilo v predkrízovom období v rokoch 2003 až 2007. Táto prosperita sa až do tretieho štvrt'roku 2017, viac neobnovila. V súčasnosti má výsledok hospodárenia poisťovní vo všeobecnosti klesajúci charakter. Na základe týchto zistení môžeme zhodnotiť, že prepád svetového finančného trhu v rokoch 2007 – 2008 mal vplyv aj na slovenský poistný trh. Poisťovne pôsobiace na slovenskom poistnom trhu v dôsledku finančnej krízy zaznamenali pokles vo svojich ekonomických výsledkoch. Prvá stanovená hypotéza bola potvrdená.

Druhým vybraným ukazovateľom bol koeficient solventnosti. Sledované obdobie bolo od roku 2000 po rok 2015. Vývoj tohto ukazovateľa sme sledovali za každú poistnú oblasť zvlášť. Na základe zistení analýzy koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť životného poistenia môžeme zhodnotiť, že ich solventnosť svetovou finančnou krízou v dôsledku poklesu

koeficientu solventnosti v rokoch 2004, 2005 až po rok 2006 zasiahnutá bola. Výsledok analýzy koeficientu solventnosti poisťovní za oblasť neživotného poistenia bol zhodný s výsledkom analýzy za oblasť životného poistenia, a to v dôsledku prudkého poklesu koeficientu v roku 2005. Preto môžeme zhodnotiť, že aj v tomto prípade solventnosť tohto typu poisťovní finančnou krízou zasiahnutá bola. Zaujímavé je, že vývoj hodnoty koeficientu solventnosti za univerzálne poisťovne mal v porovnaní s dvoma predchádzajúcimi skúmanými oblasťami poisťovníctva od začiatku sledovaného obdobia - roku 2000 po január 2018 až na malé výkyvy hodnôt rastúci charakter. Solventnosť univerzálnych poisťovní zasiahnutá finančnou krízou nebola. Druhá stanovená hypotéza sa nám v prípade životných a neživotných poisťovní potvrdila.

Tretím ukazovateľom bol vývoj agregovanej hodnoty technických rezerv poisťovní pôsobiacich v oblasti životného a neživotného poistenia. Sledované obdobie bolo od roku 2000 až po tretí štvrtrok 2017. Vo všeobecnosti môžeme zhodnotiť, že nové pravidlá stanovujúce úroveň technických rezerv predpísaných reguláciou Solvency II mali vplyv na vývoj hodnoty tohto ukazovateľa. Činnosť slovenských poisťovní je regulovaná touto novou smernicou od 1. januára 2016. Avšak poisťovne sa s prípravami na zavedenie Solvency II zaoberali niekoľko rokov pred dátumom jej implementácie, keďže platnosť Solvency II sa pôvodne plánovala o niekoľko rokov skôr. Solvency II zaviedla prísnejší prístup k výpočtu hodnoty technických rezerv poisťovní. Táto skutočnosť mala vplyv na negatívny vývoj hodnoty technických rezerv poisťovní v skúmanom období. Vývoj agregovanej hodnoty technických rezerv poisťovní za oblasť životného poistenia mal vo všeobecnosti plynulý rastúci charakter. Pokles hodnoty ukazovateľa bol zaznamenaný až v roku 2014. Na základe tohto zistenia môžeme zhodnotiť, že netto hodnota technických rezerv slovenských životných poisťovní bola v období svetovej finančnej krízy dostatočná na pokrytie ich záväzkov. Tiež musíme skonštatovať, že regulácia Solvency II nemala pozitívny vplyv na nárast netto hodnoty technických rezerv slovenských životných poisťovní. Obe stanovené hypotézy boli potvrdené.

Vývoj agregovanej netto hodnoty technických rezerv poisťovní za oblasť neživotného poistenia od roku 2000 po tretí štvrtrok 2017 mal vo všeobecnosti rastúci charakter. Mierny medziročný pokles agregovanej netto hodnoty technických rezerv bol zaznamenaný v roku 2007 kedy hodnota ukazovateľa klesla z 702 286 eur na 647 806 eur v roku 2008. Tieto skutočnosti svedčia o tom, že netto hodnota technických rezerv slovenských neživotných poisťovní bola v období svetovej finančnej krízy dostatočná na pokrytie ich záväzkov. Zároveň môžeme skonštatovať, že Regulácia Solvency II mala pozitívny vplyv na nárast netto hodnoty

technických rezerv slovenských neživotných poisťovní. Obe stanovené hypotézy boli aj v tomto prípade potvrdené.

Súčasný výkazníctvo európskych poisťovní, ktorých súčasťou sú aj slovenské poisťovne, prechádza významnými legislatívnymi zmenami. Nový štandard **IFRS 17, Poistné zmluvy**, nadobudne svoju účinnosť od 1. januára 2021. Štyri roky príprav sa môžu zdať ako dostatočne dlhé obdobie, ale poisťovne by toto obdobie príprav nemali podceňovať. Implementácia nových požiadaviek IFRS 17 podstatne ovplyvňuje trvanie, výšku a volatilitu vykazovaných ziskov a tiež ocenenie poistných záväzkov a tým i kapitál poisťovní. Nový štandard bude mať taktiež vplyv na proces tvorby rezerv a finančného výkazníctva, poistno-matematických modelov, IT systémov a do istej miery aj na odmeny riaditeľov poisťovní. Výška implementačných nákladov na IFRS 17 európskych poisťovní spolu sa odhaduje na 3 - 4 miliardy eur. Poisťovne relatívne len nedávno dokončili implementáciu Solvency II a preto implementácia IFRS 17 pre poisťovne znamená takmer okamžite pokračujúce zavádzanie nových zmien a dáva len málo času na spamätanie sa. Na druhej strane, ak poisťovne začnú s implementáciou nového štandardu včas, môžu využiť v mnohých oblastiach skúsenosti získané pri implementácii Solvency II, ktoré im napomôžu k jednoduchšej príprave na zmeny v ich účtovníctve a výkazníctve.

Hoci predčasné uplatňovanie IFRS 17 je za určitých podmienok povolené, ani jedna zo slovenských poisťovní tento nový štandard pri zostavovaní svojej účtovnej závierky za rok 2017 neuplatnila. Slovenské poisťovne v súčasnosti analyzujú a vyhodnocujú dopady implementácie nového štandardu a stanovujú si postup, ako a kedy nové požiadavky spracovať. Súčasťou implementácie IFRS 17 je zosúladenie nového štandardu so Solvency II. IASB verí, že toto zosúladenie bude možné uskutočniť na základe vzájomných podobností IFRS 17 a Solvency II. Aj keď IFRS 17 a Solvency II sú v niektorých ich súčiastiach podobné, ich vzájomných rozdielov je viac. IFRS 17 ponecháva niekoľko oblastí otvorených pre interpretáciu. Naproti tomu, súvaha podľa Solvency II má vo veľkej miere predpísanú podobu. Aj tento významný rozdiel môže v konečnom dôsledku viesť k tomu, že účtovné závierky poisťovní nebudú vzájomne porovnateľné, tak ako je želaným cieľom IFRS 17. V prvom a treťom štvrtroku 2018 je IFRS 17 v pripomienkovom konaní. Počas tohto obdobia môžu mať poisťovne vplyv na konečnú podobu tohto nového štandardu a tak sa spolupodieľať na jeho konečnom znení.

Na základe uskutočnej analýzy slovenských poisťovní z pohľadu uplatňovaní etiky a etických princípov pri vykonávaní ich podnikateľskej činnosti, môžeme zhodnotiť, že 14 slovenských poisťovní uplatňuje etiku a etické princípy pri vykonávaní svojej podnikateľskej činnosti. Jedinou slovenskou poisťovňou, ktorá etické princípy neuvádza ani v jednom zo skúmaných výkazov, je Novis poisťovňa, a.s. Táto poisťovňa, ako jediná zo slovenských poisťovní, nemá etický kódex. Poisťovňa Novis v oblasti etiky teda uplatňuje iba základný etický predpoklad, ktorý slovenským poisťovňam ukladá Zákon o poisťovníctve a Kódex etiky SLASPO. Skutočnosť, že mnohé poisťovne v dôsledku odhalení svetovej finančnej krízy pod tlakom verejnosti prijali svoje vlastné etické kódexy, svedčí o tom, že etické kódexy poisťovní majú svoje opodstatnenie. Základným kritériom pre dôveru poistených voči poisťovni je, že poisťovňa bude počas celej dĺžky poistného obdobia poistnej zmluvy plniť svoje záväzky. Etický kódex vymedzuje, aké správanie môže klient poisťovne očakávať v rôznych situáciách od poisťovne, resp. od jej zamestnancov a iných osôb, ktoré vystupujú v mene poisťovne. Etický kódex poisťovne dáva najavo, že jedným z jej primárnych zámerov je integrovať etický rozmer pri výkone svojej činnosti. Etický kódex je práve z týchto dôvodov vhodným prostriedkom pre vybudovanie si dôvery poisťovne u svojich súčasných ale aj potencionálnych klientov. Z tohto dôvodu, je našim odporúčaním, aby poisťovňa Novis zvážila svoj prístup k oblasti etiky a v blízkom období prijala svoj vlastný etický kódex.

Z výsledkov dizertačnej práce vyplýva, že základné etické princípy sú veľmi dôležité aj v dobe vyspelej svetovej ekonomiky 21. storočia. Každý človek nesie plnú zodpovednosť za svoje slobodné konanie. Etika má napomáhať človeku nachádzať všetky ukazovatele a normy, podľa ktorých môže posúdiť morálnu hodnotu svojho konania, a podľa ktorých jednoznačne, jasne, záväzne a vždy rovnako môže odlišovať zlo od dobra tak v najvšednejšej koncepcii ako aj v celkom jednotlivých a konkrétnych prípadoch. Je dôležité, aby každý jednotlivec popri svojom osobnom dobre vnímal aj spoločné dobro spoločnosti. Obdobie pred vypuknutím svetovej finančnej krízy bolo charakteristické veľkým ekonomickým rastom, nízkymi úrokovými sadzbami a neobyčajnými príležitosťami pre dosiahnutie zisku. Nízke úrokové sadzby a ekonomická prosperita viedli k vyššiemu pákovému efektu a zníženiu schopnosti vnímania rizika. Prehnané uspokojovanie potrieb a nadspotreba, ktoré dôsledkom týchto skutočností nasledovali, ako už vieme dnes, nebolo správne. Spoločnosť, ktorá stráca citlivosť pre etické zásady a princípy v praxi už nie je schopná garantovať stabilitu a dôveryhodnosť výsledkov finančného vykazovania. Od roku 2007 – 2008 bolo prijatých množstvo zmien v oblasti regulácie finančného trhu. Výnimkou nebola ani Európska únia, ktorá od začiatku

krízy iniciovala niekoľko významných zmien v oblasti regulácie európskeho finančného trhu. Avšak to, či tieto nové regulácie prinesú očakávanú zmenu a obnovenie dôvery vo finančný trh bude záležať od každého z nás.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knihy / Monografie

BECKER, J. – LESAY, I. 2012. *Život na úver, všetko čo chcete vedieť o kríze*. Bratislava : Inaque.sk, 2012. 160 s. ISBN 978-80-970906-3-0.

BEDNÁROVÁ, B. – ŠLOSÁROVÁ, A. 2015. *Oceňovanie ako metodický prostriedok účtovníctva*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. 216 s. ISBN 978-80-8168-314-5.

BOWEN, H. R. 2013. *Social Responsibilities of the Businessman*. State of Iowa US : University of Iowa Press. 2013. 248 s. ISBN 978-16-0938-196-7.

CIPRA, T. 2002. *Kapitálová přiměřenost ve financích a solventnost v pojišťovnictví*. Praha : Ekopress, 2002, 272 s. ISBN 80-86119-54-8.

GAVENDOVÁ, O. 2009. *Základy všeobecnej etiky*. Bratislava : Univerzita Komenského Bratislava, 2009. 160 s. ISBN 978-80-223-2629-2.

GONDA, V. 2006. *Ako napísať a úspešne obhájiť diplomovú prácu*. Bratislava : ELITA, 2006. 135 s. ISBN 80-8044-077-8.

GUARDINI, R. *Dobro, svědomí a soustředování*. Praha : Vyšehrad, 1999. 63 s. ISBN 80-7021-328-0.

Handbook of the Code of Ethics for Professional Accountants, 2014 Edition ISBN: 978-1-60815-174-5

JIRÁNEK, F. – SOUČEK, J. 1969. *Úvod do obecné psychologie*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství. 1969. 232 s. ISBN 16-904-69.

KRUGMAN, P. 2009. *The Return of Depression Economics and the Crisis of 2008*. New York : W.W. Norton Company Limited. 2008. 288 s. ISBN 978-0-393-07101-6.

LE BON, G. 2016. *Psychológia davu*. Praha : Portál, 2016. 168 s. ISBN 978-80-2621-028-3.

MÁZIKOVÁ, K. 2008. *Profesijná etika ako súčasť podnikateľskej etiky*. Etika v účtovníctve a audítorstve. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. 128 s. ISBN 978-80-225-2563-3.

Medzinárodné štandardy pre finančné vykazovanie (IFRS) 2007: vrátane medzinárodných účtovných štandardov (IAS) a interpretácií k 1. januáru 2007. Bratislava: International Accounting Standards Board, 2008. ISBN 9788096899012

MELUCHOVÁ, J. 2009. *Účtovníctvo a vykazovanie poisťovní podľa IFRS*, 2. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009. 279 s. ISBN 978-80-8078-278-8.

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2008. *Výročná správa 2007*. Bratislava: Národná banka Slovenska. 2008. 165 s. ISBN 978-80-8043-125-9.

PACÁKOVÁ, V. *Aplikovaná poisťná štatistika*. Bratislava : IURA EDITION, 2004. 261 s. ISBN 80-8078-004-8.

PŘÍKASKÝ, J.V. *Učebnice základů etiky*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2000. 134 s. ISBN 80-7192-505-5.

REMIŠOVÁ, A. – GAŽOVÁ, V. 1998. *Vybrané kapitoly z etiky a kulturológie*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 1998. 98 s. ISBN 80-225-0859-4.

REMIŠOVÁ, A. 1998. *Etické kódexy*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 1998. ISBN: 80-225-0952-3.

REMIŠOVÁ, A. 2011. *Etika a ekonomika*. Bratislava : Kalligram, 2011. ISBN 978-80-0-8101-402-4.

ROLNÝ, I., LACINA L. 2008. *Globalizace, etika, ekonomika*. Praha : Key publishing. 2008. 281 s. ISBN 978-80870-7162-5.

SCHIFF, P. D. – DOWNES, J. 2009. *Crash proof. Krizi navzdory. Jak vydělat na hospodářském kolapsu*. Brno : Computer Press, 2009. 264 s. ISBN 978-80-251-2365-2.

ŠLOSÁROVÁ, A a kol. 2016. *Účtovníctvo*. Bratislava : Wolters Kluwer. 2016, 296 s. ISBN 978-80-8168-444-9.

ŠOKA, S. 1994. *Stručný úvod do filozofie: psychológia, etika*. Bratislava : Univerzita Komenského Bratislava, 1994. 290 s. ISBN 80-223-0758-0.

ÚHÁL, M. 2010. *Firma a mravný rast zamestnancov ako forma sociálnej zodpovednosti podniku v odraze sociálnej náuky cirkvi*. Košice : Vydavateľstvo Michal Vaška Prešov, 2010. 159 s. ISBN 978-80-7165-801-6.

VAJDA, J. 2004. *Úvod do etiky*. Nitra : ENIGMA, 2004. s.134, ISBN 80-89132-12-X.

ZVÁRA, K. ŠTĚPÁN, J. 2002. *Pravdepodobnost a matematická statistika*. Bratislava : VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2002. 230 s. ISBN 80-2240736-4.

Články v časopisoch

CARROLL, A. B. A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. In : *The Academy of Management Review*. NY : *Academy of management*. 1979. Vol. 4, No. 4, 497-505 s.

DAŇHEL, J. – DUCHÁČKOVÁ, E. 2012. Změny v postavení odvětví pojišťovnictví jako důsledek finanční a ekonomické krize a následných regulačních schémat. In *Pojistné rozpravy - pojistně teoretický bulletin*. Praha: Česká asociace pojišťoven. ISSN 0862-6162, 2012, č. 28, s. 5-10.

ELING, M. – SCHMEISER, H. 2010 Insurance and the Credic Crisis: Impact and Ten Consequences for risk management and Supervision. In *The Geneva papers on risk and insurance – issues and practice : an official journal of the Geneva Association*. – Palgrave Macmillan, č. 35, 2010, 1, str. 9 – 34. ISSN 0252-1148.

KATRÍKOVÁ, D. 2017. Režim dohľadu a systém správy a riadenia poisťovní podľa Solvency II. In *Ekonomika a informatika*. ISSN: 1339-987X, 2017, roč. 15, č. 1, s. 38 – 49.

KOČOVIĆ, J. – ANTIĆ, T. R. – JOVOVIĆ, M. 2011. The Impact of the Global Financial Crisis on the Structure of Investment Portfolios of Insurance Companies. In *ECONOMIC ANNALS*. ISSN 0013-3264, October – December 2011, Volume LVI, No. 191, p. 143 – 161. DOI:10.2298/EKA1191143K.

MELUCHOVÁ, J. – HVOŽDÁROVÁ, J. 2012. Etické aspekty poisťovacej činnosti v globalizovanej ekonomike v súčasných podmienkach finančnej krízy. In *Ekonomika a informatika: vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI*. - Bratislava: Fakulta hospodárskej informatiky: Slovenská spoločnosť pre hospodársku informatiku, 2012. ISSN 1336-3514, 2012, roč. 10, č. 2, s. 96-112.

MELUCHOVÁ, J. - Mateášová, M. 2015. Nové pravidlá pre nastavenie finančnej stability bánk a poisťovní. In *Ekonomika a informatika : vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI*. Bratislava : Fakulta hospodárskej informatiky : Slovenská spoločnosť pre hospodársku informatiku. 2015. ISSN 1336-3514. s. 122-134.

MISHKIN, F. 1991. Anatomy of a financial crisis. In *Cambridge: National Bureau of Economic Research*. NBER Working Paper No. 3934. 1991. s. 24. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.nber.org/chapters/c11483>

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2012. Solventnosť II – nový systém regulácie v poisťovníctve. In: *Biatec*. [online]. 2012, roč. 20, 8/2012 [cit. 2016.07.26.]. Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2012/8-2012/05_biatec12-8_solventnostII.pdf

RISTVEJ, J. – KAMPOVÁ, K.. 2010. Vedecké metódy. In *Trilobit*. ISSN 1804-1795, 2010, č. 1. 6 s.

SCHICH, S. 2009. Insurance Companies and The Financial Crisis. In *OECD Journal: Financial Market Trends*. ISSN 1995-2864, 2009 (2).

SZPYRC, M. NOVOTA, D. 2013. Bazilejské dohody o kapitáli a kapitálová primeranosť bánk v SR. In: *Biatec*. ISSN 1335 – 0900, ročník 21, 7/2013.

UBREŽIOVÁ, I. 2008. Medzinárodná podnikateľská etika. In: *Slovenský výber*. ISSN 1335-9266. ročník XII., 9/2008, str.41.

ZÁBORSKÝ, J. – KLÁSEKOVÁ, J. 2017. Prečo na Slovensku ubúdajú poisťovne. In *TREND - magazín o podnikaní a podnikateľoch na Slovensku*. Bratislava: News and Media Holding, 2017. [online]. [cit. 2018-02-22]. Dostupné na internete: <https://www.etrend.sk/trend-archiv/rok-2017/cislo-8/preco-na-slovensku-ubudaju-poistovne.html>

Články v zborníkoch

DŽUPINKA, M. Etika auditu v procese zvyšovania dôveryhodnosti finančného výkazníctva. In *Etika v účtovníctve a audítorstve : zborník z konferencie*. Bratislava 11.6.2008. - Bratislava : [Vydavateľstvo EKONÓM], 2008. ISBN 978-80-225-2563-3.

FEKETOVÁ, R. – IVANČÍKOVÁ, J.- KICOVÁ, M. Profesionálna etika ako súčasť podnikateľskej etiky. In *Etika v účtovníctve a audítorstve : zborník z konferencie*. Bratislava 11.6.2008. – Bratislava : [Vydavateľstvo EKONÓM], 2008. ISBN 978-80-225-2563-3.

FRATRIČOVÁ, Z. – KRIŠKOVÁ, P. Profesionálna etika – povinnosť alebo samozrejmosť? In *Etika v účtovníctve a audítorstve : zborník z konferencie*. Bratislava 11.6.2008. - Bratislava : [Vydavateľstvo EKONÓM], 2008. ISBN 978-80-225-2563-3.

HERETIKOVÁ, K. – PILCH, C. Úvod do problematiky etiky vo financiách. In *FOR FIN : odborný mesačník pre financie a investovanie*. Bratislava Máj 2016. - Bratislava : [Vydavateľstvo Fin Star], 2016. ISBN 1339-5416.

HVOŽDAROVÁ, J. Aplikácia etických princípov v účtovníctve a audítorstve. In: *Etika v účtovníctve a audítorstve : zborník z konferencie*. Bratislava 11.6.2008. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2008. ISBN 978-80-225-2563-3,

KATRÍKOVÁ, D. 2016. Komparácia projektu Solvency II so Solvency I a Basel II Comparison of Solvency I with Solvency II and Basel II. In *AIESA: zborník : 9. medzinárodná vedecká konferencia [CD-ROM]*. Bratislava. EKONÓM, 2016. ISBN 978-80-225-4306-4. – s.. 29 – 49. CD-ROM.]

KATRÍKOVÁ, Daniela. Preparation and progress of the draft Solvency II. - Registrovaný: Web of Science. In *Účetnictví a auditing v procesu světové harmonizace. Mezinárodní vědecká konference*. Účetnictví a auditing v procesu světové harmonizace : sborník z [16.] mezinárodní vědecké konference : Vranov nad Dyjí, Česko, 13. - 15. září 2016. - Praha : Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2016. ISBN 978-80-245-2157-2, s. 92-99.

LAČNÝ, M. 2012. Hospodárska kríza v retrospektíve: od príčin k dôsledkom. In *KRÍZA V POLITIKE – POLITIKA V KRÍZE?: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v dňoch 15. – 16. február 2012*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2012. ISBN 978-80-555-0692-0, 409 s. [online]. [cit. 2015-01-29]. Dostupné na internete: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Dudinska1>.

MELUCHOVÁ, J. 2012. Pripravenosť poisťovní v SR na akceptáciu podmienok Solventnosti II. In *Účetnictví a auditing v procesu světové harmonizace : sborník z mezinárodní vědecké konference : Hotel Horizont, Špičák, 11. - 13. září 2012 - Praha : Nakladatelství Oeconomica, 2012. - ISBN 978-80-245-1887-9. - s. 77-81.*

MELUCHOVÁ, J. 2012. Vykazovanie poisťovní podľa nových pravidiel Solvency II. In *AIESA: zborník : 15. medzinárodná vedecká konferencia [CD-ROM]*. Bratislava. EKONÓM, 2013. ISBN 978-80-225-3770-4. - S. 1-10 CD-ROM.]

Právne normy

Conceptual framework IASB : 2018 : January 2018 IASB Update published and work plan updated

IFRS. (2017). Insurance Contracts: IASB finalises fundamental overhaul of insurance accounting. Retrieved from: <http://www.ifrs.org/news-and-events/2017/05/iasb-finalises-fundamental-overhaul-of-insurance-accounting/>.

Medzinárodné štandardy pre finančné vykazovanie (IFRS) 2007 : vrátane Medzinárodných účtovných štandardov (IAS) a interpretácií k 1. januáru 2007 : úplné znenie všetkých Medzinárodných štandardov pre finančné vykazovanie k 1. januáru 2007. Zväzok I.

Opatrenie Národnej Banky Slovenska č. 1/2016 o predkladaní výkazov, hlásení, prehľadov a iných správ poisťovňou, na ktorú sa neuplatňuje osobitný režim, alebo zaistovňou.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/138/ES : 2009 : Solventnosť II.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/51/EÚ : 2014 : Omnibus II

STN ISO 690:1998 : Dokumentácia – Bibliografické odkazy – Obsah, forma a štruktúra.

Vykonávacie nariadenie Európskej komisie 2015/2450. [online]. [cit. 2018.05.20.] Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015R2450&from=SK>

Zákon č. 39/2015 z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných zákonom č. 359/2015 Z. z., zákonom č. 437/2015 Z. z. a zákonom č. 125/2016 Z. z.

Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov

Články v elektronických časopisoch a iné príspevky

AEGON. *Code of Conduct*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: <https://www.aegon.com/en/Home/Investors/Governance/General-Governance/Code-of-Conduct/Code-of-Conduct/>

ACHARYA, V.V. – GUJRAL, I. – KULKARNI, N. – SHIN, H.S. 2011. *Dividends and bank capital in the financial crisis of 2007-2009*. [online]. [cit. 2016.14.10.] Dostupné na internete: <http://www.nber.org/papers/w16896.pdf>

Achmea. *Achmea code of conduct*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: <https://www.achmea.nl/en/sustainability/Paginas/default.aspx>

Allianz. *Code of conduct*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: https://www.allianz.com/en/about_us/management/corporate-governance/code-of-conduct/

ANDERS, R. 2010. *22 Largest bankruptcies in world history*. [online]. [cit. 2017.01.12.]. Dostupné na internete: <http://www.instantshift.com/2010/02/03/22-largest-bankruptcies-in-world-history/>

ARGANDONA, A. 2012. *Three ethical dimensions of the financial crisis*. [online] Navarra: Business School – University of Navarra, 2012. [cit. 2016.10.10.] Dostupné na internete: <http://www.iese.edu/research/pdfs/di-0944-e.pdf>

Barella, L., Boreman, A. 2017. *General insurance: The wide-ranging implications of IFRS 17*. [online]. [cit. 2018.04.30.] Dostupné na internete: <http://www.theactuary.com/features/2017/06/the-wide-ranging-implications-of-ifs-17/>.

CEIOPS. Orgány dohľadu v poisťovníctve v členských štátoch EÚ. [cit. 2018-02-14]. [online]. Dostupné na internete: <http://www.ceiops.eu/content/8/11/>

CEIOPS-FS-01/06. 2006. *QIS1 – Summary report*. [online]. [cit. 2016.09.14.]. Dostupné na internete: <https://eiopa.europa.eu/Publications/QIS/CEIOPS-FS-0106Rev32006-03-17PA.pdf>

CEIOPS-FS-06/06. 2006. *Quantitative Impact Study 2, Cover note*. [online]. [cit. 2016.07.25.]. Dostupné na internete: <https://eiopa.europa.eu/Publications/QIS/CEIOPS-FS-0606-QIS2CoverNote.pdf>

Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors. 2009. *Lessons learned from the crisis (Solvency II and beyond)* [online]. [cit. 2016.07.25.]. Dostupné na internete: <https://eiopa.europa.eu/CEIOPS-Archive/Documents/Reports/CEIOPS-SEC-107-08-Lessons-learned-from-the-crisis-SII-and-beyond.pdf#search=filename%3ACEIOPS%2DSEC%2D107%2D08%2DLessons%2Dlearned%2Dfrom%2Dthe%2Dcrisis%2DSII%2Dand%2Dbeyond%2Epdf>

CSOB. *Etický kódex KBS*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: <https://infoportal.csob.sk/Default.aspx?CatID=244>

Deloitte. 2017. *IFRS 17: Deloitte comments on new international accounting standard for insurance contracts*. [online]. [cit. 2018.05.0.] Dostupné na internete: <https://www2.deloitte.com/ro/en/pages/about-deloitte/articles/IFRS17-Deloitte-comments.html>

DIMA, F. 2013. *The users of accounting information and their needs*. [online] Pite: University of Pite, 2013. [cit. 2016.28.05.] Dostupné na internete: http://fse.tibiscus.ro/anale/lucrari2013/lucrari_vol_xix_2013_032.pdf

EIGER, Z., GREEN, P., HUMPHREYS, T., JENNINGS-MARES MORRISON, J., FOERSTER, LLP. 2015. *Hybrid securities: an overview*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.mofo.com/~media/Files/Articles/2015/03/150301MultiJurisdictionalGuide2015To2016.pdf>

EIOPA, 2016. *2016 EIOPA Insurance Stress Test Report*. [online]. [cit. 2017.02.14.]. Dostupné na internete: <https://eiopa.europa.eu/Publications/Surveys/EIOPA-BOS-16-302%20Insurance%20stress%20test%202016%20report.pdf>

ERGO Group. *Code of Conduct for staff, senior executives and management of ERGO and its companies*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: https://www.munichre.com/site/corporate/get/documents_E-676279216/mr/assetpool.shared/Documents/4_Corporate_Responsibility/Downloads/ergo-code-of-conduct-en.pdf

Euro Encyklopédia. 2018. *Právne akty EÚ*. [online]. [cit. 2018.03.26.]. Dostupné na internete: http://www.europskaunia.sk/pravne_akty_eu

Eurostat. 2015. *Statistics Explained: GDP at current market prices, 2004–14 (billion EUR) YB15.png*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:GDP_at_current_market_prices,_2004%E2%80%9314_\(billion_EUR\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:GDP_at_current_market_prices,_2004%E2%80%9314_(billion_EUR)_YB15.png)

GHETU, D. 2017. *Insurance Europe: Solvency II successfully implemented, but excessive conservativeness risks harming consumers, long-term investment and economy* [online]. [cit. 2016.14.10.] Dostupné na internete: <http://insurance.lasig.ro/Insurance-Europe-Solvency-II->

successfully-implemented-but-excessive-conservativeness-risks-harming-consumers-long-term-investment-and-economy-article-2,3,100-8986.htm

GILCHRIST, S. – SCHOENLE, R. – SIM, J. W. – ZAKRAJŠEK, E. 2014. *Inflation Dynamics During the Financial Crisis*. [online]. [cit. 2016.14.10.] Dostupné na internete: <https://www.ifw-kiel.de/konfer/staff-seminar/paper/2014/gilchrist.pdf>

Global Compact UN. [online]. [cit. 2017.01.12.]. Dostupné na internete: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>

Hein, T. 2017. IFRS 17 and Solvency II. Insurance regulation meets insurance accounting standards. [online]. [cit. 2018.04.30.] Dostupné na internete: https://www.sas.com/en_us/insights/articles/risk-fraud/ifrs4-and-solvency2.html

Hein, T. 2017. IFRS 17 and Solvency II. Insurance regulation meets insurance accounting standards. [online]. [cit. 2018.04.30.] Dostupné na internete: https://www.sas.com/en_us/insights/articles/risk-fraud/ifrs4-and-solvency2.html

Hymans, R. 2016. *IASB announces effective date for IFRS 17: Insurance Contracts*. [online]. [cit. 2018.04.30.] Dostupné na internete: <http://www.hymans.co.uk/iasb-announces-effective-date-for-ifrs-17-insurance-contracts/>.

Chan, L. L. (2017). IFRS 17, Insurance Contracts, to spur a fundamental accounting change. [online]. [cit. 2018.04.30.] Dostupné na internete: <http://www.bworldonline.com>.

IFRS. 2018. *European Union*. [online]. [cit. 2018.03.26.]. Dostupné na internete: <http://www.ifrs.org/use-around-the-world/use-of-ifrs-standards-by-jurisdiction/european-union/>

JÁŠKOVÁ, Ľ. 2015. *Informačný systém – základné pojmy*. [online]. Bratislava. Univerzita Komenského, 2015. Dostupné na internete: <http://edi.fmph.uniba.sk/~jaskova/InformacneSystemy/tema02/tema02.html>

JFD Research. 2015. *Market Volatility Hits 2015 Low*. [online]. [cit. 2017.01.12.]. Dostupné na internete: <https://www.jfdbrokers.com/jfd-research/blog/efthis-fx-insights/market-volatility-hits-2015-low.html>

KAŠŠOVIČ, J. 2010. Solvency II. (2.časť). In *Ú. v. EÚ L 3*. [online]. 7.1.2004, s. 30. [cit. 2016.08.01]. Dostupné na internete:

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:u9d364i4BDgJ:www.derivat.sk/files/2010casopis/2010_April_Solvency_2_pokracovanie.doc+&cd=7&hl=en&ct=clnk&gl=sk

LABONTE, M., MAKINEN, G. E. 2008. *CRS Report for Congress: Federal Reserve Interest Rate Changes: 2001-2008*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://fpc.state.gov/documents/organization/112465.pdf>

MAHEŠ, M. GOJDIČ, I. 2013. *Investičná činnosť komerčných poisťovní v období hospodárskej krízy*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: http://aak.cms.opf.slu.cz/pdf/2014/1/Mehes_Gojdic.pdf

MAJLÁTOVÁ, A. - Baláž, P. 2011. *Príprava aplikácie projektu Solventnosť II v poisťovniach*. [online]. [cit. 2016.07.26.]. Dostupné na internete: http://www.derivat.sk/files/casopis%202011/2011_Jun_Balaz-Majtanova.pdf

MAJTÁNOVÁ, BALÁŽ, 2011. *Príprava aplikácie projektu Solventnosť II v poisťovniach*. [online]. [cit. 2018.03.03.] Dostupné na internete: http://www.derivat.sk/files/casopis%202011/2011_Jun_Balaz-Majtanova.pdf

MILLER, R. T. 2009. *Morals in a market bubble*. [online]. [cit. 2016.03.10.] Dostupné na internete: https://udayton.edu/law/_resources/documents/law_review/morals_in_a_market_bubble.pdf

MOLNÁR, Z. n.d. *Úvod do základů vědecké práce : sylabus pro potřeby semináře doktorandů (aneb jak napsat úspěšnou disertaci)*. [online]. s. 26. [cit. 2018-02-14]. Dostupné na internete: http://people.fsv.cvut.cz/~k126/predmety/d26mvp/mvp_sylabus-mvp.pdf

MORAVČÍK, M. 2009. *Všetko o kríze: Vznik realitnej krízy v USA - rok 2006*. [online]. [cit. 2016.03.10.] Dostupné na internete: <http://www.investujeme.sk/vsetko-o-krize-vznik-realitnej-krizy-v-usa-rok-2006/>

MunichRe. *Code of conduct and ethics*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: https://www.munichre.com/site/corporate/get/documents_E-

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2011. *Housing Markets: Housing Markets in OECD Countries after the Global Financial Crisis*. [online]. Bratislava. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete:

http://www.nbs.sk/_img/Documents/_PUBLIK_NBS_FSR/Biatec/Rok2011/Khlystun_0811_EN.pdf

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2012. *Solventnosť II*. [online]. [cit. 2016.07.26.]. Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/ORM/Poistovnictvo/Solventnost_II.pdf

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2015. *Stretnutie vedenia NBS s predstaviteľmi subjektov kapitálového trhu, dôchodkového sporenia a poisťovní v Slovenskej republike*. [online]. [cit. 2018. 05.10.]. Dostupné na internete: www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/Publikacie/Subjekty_KT_DDS_DSS_a_poistovnictva_2p_2015.pdf

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. 2016. *EIOPA oznámila výsledky záťažových testov v sektore poisťovníctva za rok 2016 na úrovni EÚ*. [online]. [cit. 2017.02.14.]. Dostupné na internete: http://www.nbs.sk/sk/informacie-pre-media/tlacove-spravy/spravy-vseobecne/detail-tlacovej-spravy/_eiopa-oznamila-vysledky-zatazovych-testov-v-sektore-poistovnictva-za-rok-2016-na-urovni-eu

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. Analýza slovenského finančného sektora. [online]. [cit. 2016.03.12.]. Dostupné na internete: <https://www.nbs.sk/sk/publikacie/analyzy-slovenskeho-financneho-sektora>

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. Dohľad nad finančným trhom - Súhrnné štatistické údaje poisťného sektora. [online]. [cit. 2016.03.12.]. Dostupné na internete: <https://www.nbs.sk/sk/dohlad-nad-financnym-trhom-prakticke-informacie/publikacie-a-vybrane-udaje/vybrane-udaje/suhrnne-statisticke-udaje-poistneho-sektora>

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. Subjekty finančného trhu - Poisťovne so sídlom v SR. [online]. [cit. 2016.03.12.]. Dostupné na internete: https://subjekty.nbs.sk/?aktdinput=&aa=select_categ&bb=48&cc=&qq=

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. Subjekty finančného trhu - Poisťovne so sídlom v SR. [online]. [cit. 2016.03.12.]. Dostupné na internete: https://subjekty.nbs.sk/?aktdinput=&aa=select_categ&bb=48&cc=&qq=

- NN Group. *NN Group Code of Conduct*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: <https://www.nn-group.com/Who-we-are/Corporate-Governance/Compliance.htm>
- NORGREN, C. 2010. *The Causes of the Global Financial Crisis and Their Implications for Supreme Audit Institutions*. [online]. Stockholm: Auditor General of the Swedish
- ONDER, Š. 2006. *Architektura Solvency II*. [online]. [cit. 2016.07.26]. Dostupné na: nb.vse.cz/kbp/TEXT/IIR%20SolvencyII.ppt.
- PAPA, V. 2015. Bank Risk-Weighted Assets: How to Restore Investor Trust. In: *Market integrity insights*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <https://blogs.cfainstitute.org/marketintegrity/2015/03/17/bank-risk-weighted-assets-how-to-restore-investor-trust/>
- PILCH, C. 2005, *Etické kódexy vo finančných inštitúciách*. Katedra bankovníctva a medzinárodných financií, NHF, Ekonomická univerzita v Bratislave [online]. [cit. 2018.02.05.]. Dostupné na internete: <http://www.derivat.sk/index.php?PageID=109>
- Poštová banka. *Etický kódex*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: https://www.postovabanka.sk/media/294718/Etickykodex_FINAL-web.pdf
- Prehľad Smernice OECD pre nadnárodné spoločnosti. [online]. Dostupné na internete: <https://www.oecd.org/corporate/mne/38111343.pdf>
- PWC. 2018. *PwC Basel IV / CRR II Academy 2018: The road from Basel III to Basel IV*. [online]. [cit. 2018.05.10]. Dostupné na internete: <https://www.pwc.com/gx/en/services/advisory/basel-iv.html>
- SIDDIQUI, F. 2015. *The users of accounting information and their needs*. [online]. [cit. 2016.03.10.] Dostupné na internete: <http://fareedsiddiqui.expertscolumn.com/article/users-accounting-information-and-their-needs>
- SITA, 2018. *Dostali VŠZP a SZP štátnu pomoc?* [online]. [cit. 2018.03.26.]. Dostupné na internete: <http://poistovne.sk/32820-sk/dostali-vs-zp-a-szp-statnu-pomoc.php>
- SMITH, K. 2012. *History of the Dot-Com Bubble Burst and How to Avoid Another*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.moneycrashers.com/dot-com-bubble-burst/>

STIGLITZ, J., 2008. We Aren't Done Yet: Comments on the Financial Crisis and Bailout. In *The Economists' Voice*: Vol. 5 : Iss. 5, Article 11. [online] [cit. 2018.10.05]. Dostupné na internete: <http://www.bepress.com/ev/vol5/iss5/art11>

ŠESTÁKOVÁ, M. 2013. *Etický kódex finančných inštitúcií*. VŠM/CU Bratislava. [online]. [cit. 2018.02.05.]. Dostupné na internete: http://www.cutn.sk/Library/proceedings/mch_2013/editovane_prispevky/10.%C5%A0est%C3%A1kov%C3%A1.pdf

THE BNP PARIBAS GROUP. Code of Conduct. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: https://group.bnpparibas/uploads/file/codeofconduct_en_11_01_2018_40p.pdf

The Economist. 2013. *The origins of the financial crisis: Crash course*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.economist.com/news/schoolsbrief/21584534-effects-financial-crisis-are-still-being-felt-five-years-article>

The Economist. 2015. *American house prices: realty check*. [online]. [cit. 2016.06.03.]. Dostupné na internete: <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2015/11/daily-chart-0>

TORRES, M. 2010. *Getting business off Steroids*. [online] Navarra: Business School – University of Navarra, 2012. [cit. 2016.10.10.] Dostupné na internete: <http://www.iese.edu/research/pdfs/op-0180-e.pdf>

TUČNÝ, J., GALLOVIČ, M., HUPKOVÁ, E. 2017. *Stručne a jasne: Pohľad na súčasnú otázku finančného výkazníctva*. Bratislava : PWC, 2017. 2 s.

UNIQA. *Code of conduct*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: http://www.uniqagroup.com/gruppe/versicherung/corporate-responsibility/compliance/code_of_conduct.html

United States Fed Funds Rate. 2016. *United States Fed Funds Rate 1971-2016*. [online]. [cit. 2016.14.10.] Dostupné na internete: <http://www.tradingeconomics.com/united-states/interest-rate>

VALENTOVIČ, J. 2014. *Risk management – aplikace metody Solvency II*. [online]. [cit. 2016.07.26]. Dostupné na internete: https://is.bivs.cz/th/16443/bivs_m/Risk_management_-_aplikace_metody_Solvency_II.txt

Verejný ochranca práv. Všeobecná deklarácia ľudských práv, 1948. [online]. [cit. 2016.07.26.]. Dostupné na internete: <<http://http://www.vop.gov.sk/zakladne-medzinarodne-dohovory-tykajuce-sa-ochrany-ludskych-prav-azakladnych-slobod>>.

VIG. *Code of conduct*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: <https://www.vig.com/en/corporate-responsibility/vig-code-of-business-ethics/general-principles-and-scope-of-application.html>

Watson, W. T. (2017). *New global standard IFRS 17 triggers radical change to insurance accounting*. Retrieved from:<https://www.willistowerswatson.com/en/press/2017/05/new-global-standard-IFRS-17-triggers-radical-change-to-insurance-accounting>.

WEIDNER, D. 2015. *Sorry, Schwarzman, but greed, not regulation, causes financial crises*. [online]. [cit. 2016.10.10.] Dostupné na internete: <http://www.marketwatch.com/story/greed-not-regulation-causes-financial-crises-2015-06-10>

Wüstenrot. *Etický kódex*. [online]. [cit. 2018.05.10.] Dostupné na internete: <https://www.wuestenrot.sk/sk/dokumenty/pravne-normy>

Vedecko-kvalifikačné práce

SNOPKOVÁ, A. *Vplyv globálnej finančnej krízy na poisťný trh Európskej únie*. Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra poisťovníctva. Bratislava: NHF EU, 2015, 151 s.

VARINSKÁ, K. *Aplikácia etických princípov v systéme účtovníctva podnikov*. Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta hospodárskej informatiky; Katedra účtovníctva a audítorstva. Bratislava: FHI EU, 2014, 153 s.

VLKOLÁČKOVÁ, Miroslava. *Etika účtovného odborníka vo vzťahu k spoločenskej zodpovednosti*. Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta hospodárskej informatiky; Katedra účtovníctva a audítorstva. Bratislava: FHI EU, 2012, 148 s.

PRÍLOHY

Príloha 1 NBS, Agregované údaje za licencované poisťovne

Príloha 2 Analytické údaje NBS 2016, 2017 – tretí štvrt'rok

Príloha 3 Výkazy a hlásenia predkladané poisťovňou alebo zaist'ovňou NBS podľa Opatrenia č. 1/2016 o predkladaní výkazov, hlásení, prehľadov a iných správ poisťovňou, na ktorú sa neuplatňuje osobitný režim, alebo zaist'ovňou, § 1, ods. 1.